

**İSMAİL CEM'İN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ,
UYGULAMALARI VE TÜRK TOPLUMSAL YAŞAMINA
KATKISI: KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA**

Cem ENGİN

İnönü Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI İçin Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak
Hazırlanmıştır.

Malatya, Ağustos 2009

**İSMAİL CEM'İN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ,
UYGULAMALARI VE TÜRK TOPLUMSAL YAŞAMINA
KATKISI: KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA**

Cem ENGİN

Danışman: Yrd.Doç.Dr. Mehmet ARI

İnönü Üniversitesi SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
Lisansüstü Eğitim-Öğretim Yönetmeliği'nin KAMU YÖNETİMİ
ANABİLİM DALI İçin Öngördüğü YÜKSEK LİSANS TEZİ Olarak
Hazırlanmıştır.

Malatya, Ağustos 2009

ONAY SAYFASI

İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Enstitümüz Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans öğrencisi **Cem ENGİN** tarafından Yrd.Doç.Dr. Mehmet ARI danışmanlığında hazırlanan “**İSMAİL CEM'İN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ, UYGULAMALARI VE TÜRK TOPLUMSAL YAŞAMINA KATKISI: KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA**” başlıklı bu çalışma jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

ONAY

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylıyorum.

.....// 2009

Prof.Dr. Mehmet TİKİCİ

Enstitü Müdürü

Aileme...

ONUR SÖZÜ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “İsmail Cem’in Yaşamı, Yapıtları, Fikirleri, Uygulamaları ve Türk Toplumsal Yaşamına Katkısı: Kamu Yönetimi Açısından Bir Araştırma” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

.../.../.....

Cem ENGİN

ÖNSÖZ

İsmail Cem ilk gençlik dönemimde hayranlıkla izlediğim önemli bir siyasetçi olmuştur. Siyaset ya da siyasi kişilikler gençler için çok da çekici gelmemektedir. Benim için de bu durum geçerliydi; ancak İsmail Cem bu olumsuz durumun yıkılmasında etkili oldu. Bir insana inanmak kolay gerçekleşen bir durum değil, hele ki bu insan siyasetçi ise inanmak daha da zorlaşıyor. Cem inandığım güven duyduğum ender siyasetçilerden biridir. Cem'e olan ilgim bu çalışmanın oluşmasında etkili oldu.

Kişî çalışması yapmak, özellikle İsmail Cem gibi Türk siyasetinde önemli bir yeri olan bir şahsiyeti çalışmak, çalışmayı yapan insana önemli sorumluluklar yüklüyor. Bu sorumluluk bilincinden hareketle, bu çalışmayı yürütüp sonuçlandırmaya çalıştım. Ancak; gereken hassasiyeti göstermeme rağmen, çalışma nedeniyle İsmail Cem hakkında meydana gelebilecek her türlü yanlış anlaşılma ve olumsuzluktan dolayı, başta İsmail Cem'in aziz hatırası olmak üzere, ailesinden özür dilerim.

Bu çalışmada emeği geçen tüm hocalarıma, arkadaşlarıma ve büyüklerime teşekkür ederim.

Cem ENGİN

**İSMAİL CEM'İN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ, UYGULAMALARI
VE TÜRK TOPLUMSAL YAŞAMINA KATKILARI:
KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA**

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ağustos 2009

Cem ENGİN

Danışman: Yrd. Doç. Dr. Mehmet ARI

ÖZET VE ANAHTAR SÖZCÜKLER

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak yapılan bu çalışmada, **İsmail Cem'in yaşamı, yapıtları, fikirleri ve uygulamaları** Cem'in önerdiği gibi tarihsel ve neden-sonuç ilişkilerine dayanan bir perspektifle analiz edilerek, Cem'in değerli çalışmalarının Yakın Türk Tarihi, Türk Siyasi Tarihi, Türk Sol'u, Türk Sosyal Demokrasi'si, Türk Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi, Türk İç Politikası ve Türk Dış Politikası'na katkıları, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi açısından irdelenmiştir.

Bu tez çalışması, Yakın Türk Tarihi, Türk Siyasi Tarihi, Türk Sol'u, Türk Sosyal Demokrasi'si, Türk Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi, Türk İç Politikası ve Türk Dış Politikası gibi Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi açısında kilit öneme sahip bulunan önemli konuların ele alındığı özgün çalışmalar arasındaki yerini almıştır.

Anahtar Sözcükler: İsmail Cem, Dış Politika, Sosyal Demokrasi, Türk Sol'u, TRT, Siyaset.

**İSMAİL CEM'İN YAŞAMI, YAPITLARI, FİKİRLERİ, UYGULAMALARI
VE TÜRK TOPLUMSAL YAŞAMINA KATKILARI:
KAMU YÖNETİMİ AÇISINDAN BİR ARAŞTIRMA**

Cem ENGİN

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No.</u>
Onay Sayfası	
Onur Sözü	1
Önsöz	2
Özet ve Anahtar Sözcükler	3
İçindekiler.....	4
Kısaltmalar Dizelgesi.....	8

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, DENENCESİ, AMACI VE YÖNTEMİ.....	9
1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi	9
1.2. Araştırmanın Amacı ve Denenceleri.....	10
1.3. Araştırmanın Yöntemi	11
1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları	11
1.5. İşlevsel Kavram Tanımları.....	11
1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası.....	12

İKİNCİ KESİM

İSMAİL CEM'İN TANITILMASI

2. İSMAİL CEM'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ	13
2.1. İsmail Cem'in Özel Yaşamı.....	14

2.1.1. İsmail Cem'in Aile Kökeni	14
2.1.2. İsmail Cem'in Çocukluk ve Gençlik Dönemi.....	15
2.1.3. İsmail Cem'in Hobileri ve Kişilik Yapısı	17
2.2. İsmail Cem'in Kariyer Yaşamı	18
2.2.1. İsmail Cem'in Gazeteciliği	18
2.2.2. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü	18
2.2.3. İsmail Cem'in Siyaset Adamlığı	18
2.2.4. İsmail Cem'in Aldığı Ödüller	19
2.3. İsmail Cem'in Ardından	20
3. İSMAİL CEM'İN YAPITLARININ SINIFLANDIRILARAK	
TANITILMASI	27
3.1. İsmail Cem'in Dış Politika Konulu Eserleri	27
3.1.1. 21. Yüzyılda Türkiye	27
3.1.2. Türkiye, Avrupa, Avrasya.....	28
3.1.3. Avrupa'nın "Birliği" ve Türkiye.....	29
3.2. İsmail Cem'in Sol Üzerine Eserleri	30
3.2.1. Türkiye'de Sosyal Demokrasi: Engeller ve Çözümler	31
3.2.2. Yeni Sol	32
3.2.3. Sol'daki Arayış	33
3.2.4. Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm; Nedir, Ne Değildir....	34
3.3. İsmail Cem'in Yakın Tarih Türk Siyasetini ve Siyasal Yaşamını Konu Alan	
Eserleri.....	35
3.3.1. Türkiye Üzerine Araştırmalar	36
3.3.2. TRT'de 500 Gün	36
3.3.3. Tarih Açısından 12 Mart.....	37
3.3.4. Siyaset Yazıları	38
3.3.5. Geçiş Dönemi Türkiye'si.....	40
3.3.6. Gelecek İçin Denemeler.....	41
3.3.7. Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi.....	42
3.4. İsmail Cem'in Sanata Dair Eseri.....	43
3.4.1. Mevsimler	43

4. İSMAİL CEM'İN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI	43
4.1. İsmail Cem'in Sosyal Demokrasi Konusundaki Fikirleri.....	44
4.1.1. Sosyal Demokrasinin Türkiye Boyutu.....	47
4.1.2. Sosyal Demokrasinin Ekonomi Boyutu.....	50
4.2. İsmail Cem'in Dış Politika Konusundaki Fikirleri	51
4.2.1. Türk Dış Politikası'nın Kürt Sorunu Boyutu	53
4.2.2. Türk Dış Politikası'nın Batılılaşma Boyutu.....	53
4.2.3. Türk Dış Politikası'nın Avrupa Birliği Boyutu	55
4.2.4. Türk Dış Politikası'nın Kıbrıs Boyutu.....	57
4.2.5. Türk Dış Politikası'nın Ortadoğu Boyutu.....	58
4.3. İsmail Cem'in İç Politika Konusundaki Fikirleri.....	59
4.3.1. Türk İç Politikası'nın Kürt Sorunu Boyutu	59
4.3.2. Türk İç Politikası'nın Laiklik ve Türban Sorunu Boyutu.....	62
5. İSMAİL CEM'İN UYGULAMALARININ SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI	63
5.1. İsmail Cem'in Gazeteciliği-Yazarlığı	63
5.2. İsmail Cem'in Siyasetçiliği.....	66
5.3. İsmail Cem'in Devlet Adamlığı.....	67
5.3.1. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü	67
5.3.2. İsmail Cem'in Kültür Bakanlığı.....	70
5.3.3. İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı	71

ÜÇÜNCÜ KESİM

İSMAİL CEM'İN DEĞERİNİN ORTAYA KONMASI

6. İSMAİL CEM HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI	72
6.1. İsmail Cem'in TRT Dönemini Konu Alan Çalışmalar	72
6.1.1. İsmail Cem Dosyası	73
6.1.2. İsmail Cem Olayı	73

6.2. İsmail Cem’i Konu Alan Çalışmalar.....	74
6.2.1. Selanik’ten İstanbul’a: İpekçiler ve İsmail Cem.....	74
6.2.2. İsmail Cem’in Ardından	75
6.2.3. Ben Böyle Veda Etmeliyim	76
7. İSMAİL CEM’İN UYGULAMALARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ... 77	
7.1. İsmail Cem’in Gazeteciliği-Yazarlığı	77
7.2. İsmail Cem’in Siyasetçiliği.....	78
7.3. İsmail Cem’in Devlet Adamlığı.....	79
7.3.1. İsmail Cem’in TRT Genel Müdürlüğü	79
7.3.2. Bakanlıklar Dönemi	81
7.3.2.1. İsmail Cem’in Kültür Bakanlığı.....	82
7.3.2.2. İsmail Cem’in Dışişleri Bakanlığı.....	83
8. İSMAİL CEM’İN GÜNÜMÜZ İÇİN ÖNEMİ YAPITLARINDAN, FİKİRLERİNDEN VE UYGULAMALARINDAN BUGÜN NASIL (DAHA İYİ) YARARLANILABİLİR?	85
9. İSMAİL CEM’İN GELECEK İÇİN ÖNEMİ YAPITLARINDAN, FİKİRLERİNDEN VE UYGULAMALARINDAN GELECEKTE NASIL (DAHA İYİ) YARARLANILABİLİR?	87

DÖRDÜNCÜ KESİM GENEL DEĞERLENDİRME

10. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ	89
10.1. Bulgular.....	89
10.2. Öneriler	90
10.3. Genel Sonuç	92
EKLER.....	93
KAYNAKÇA.....	99

KISALTMALAR DİZELGESİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AKPM	: Avrupa Karma Parlamenterler Meclisi
AP	: Adalet Partisi
BAB	: Batı Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
EBU	: Avrupa Radyo Televizyon Birliği
DİĞ	: Diğerleri
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
DSP	: Demokratik Sol Parti
IMF	: (International Money Found) Uluslararası Para Fonu
KİT	: Kamu İktisadi Teşekkülü
KKTC	: Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti
MC	: Milliyetçi Cephe
MKYK	: Merkez Karar ve Yürütme Kurulu
MSP	: Milli Selamet Partisi
NATO	: Kuzey Atlantik Paktı Örgütü
S	: Sayfa
SHP	: Sosyal Demokrat Halkçı Parti
SODEP	: Sosyal Demokrat Parti
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TİP	: Türkiye İşçi Partisi
TRT	: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu
YTP	: Yeni Türkiye Partisi

BİRİNCİ KESİM

ARAŞTIRMA HAKKINDA AÇIKLAMALAR

Bu kesimde, araştırma konusunu tanıtıcı özet bilgiler yer almaktadır. Araştırmanın konusu, denenceleri, amacı, araştırmanın yöntemi ve sunuş sırası bu bölümde sunulmuştur.

1. ARAŞTIRMANIN KONUSU, DENENCESİ, AMACI VE YÖNTEMİ

Bu bölüm “Araştırmanın Konusu ve Önemi”, “Araştırmanın Amacı ve Denenceleri”, “Araştırmanın Yöntemi”, “Bilgi Derleme ve İşleme Araçları”, “Kavram Tanımları” ve “Sunuş Sırası” adlı alt başlıklardan oluşmuştur.

1.1. Araştırmanın Konusu ve Önemi

Araştırmanın konusu; İsmail Cem’in yaşamı, yapıtları, fikirleri, uygulamaları ve Türk toplumsal yaşamına katkılarının kamu yönetimi açısından incelenmesidir. Bu çalışma içinde İsmail Cem’in özgeçmişi ile birlikte fikirleri, yapıtları, uygulamaları sınıflandırılarak ele alındıktan sonra İsmail Cem’in günümüz ve gelecek için taşıdığı önem ve anlam anlatılmaya çalışılacaktır.

Türk siyasal hayatında dürüstlük erdemini gösteren ya da bu sıfatla anılan insan sayısı ne yazık ki çok azdır. İsmail Cem bu konuda olumlu bir örnek teşkil etmektedir. Tabi ki sadece dürüst bir insan olması böyle bir çalışma yapmak için geçerli neden olamaz. İsmail Cem ortaya koymuş olduğu eserler, siyaset ve devlet adamlığı gibi özellikleri nedeniyle hakkında çalışma yapılmaya değer bir kişiliktir.

İsmail Cem Türk yakın tarihine tanıklık etmiş önemli bir kişiliktir. Türk düşün hayatına birçok konuda özgün katkılar sağlamıştır. İsmail Cem’in hayatının bir bölümü, Türkiye’de önemli siyasal ve toplumsal dönüşümlerin yaşandığı 1960’lı, ’70’li ve ’80’li yıllara rastlamaktadır. Bu süreç, Türk siyasal ve toplumsal hayatında darbeler, grevler, iç çatışmalar, siyasal ve ekonomik istikrarsızlıkların

yaşandığı dönemdir. İsmail Cem bu çalkantılı dönemde toplumda ve siyasette yaşanan dönüşümleri bir gazeteci gözüyle yakından izlemiştir.

İsmail Cem 1980'lerle birlikte aktif siyasete atılarak, ülke sorunlarına yönelik getirdiği çözüm önerilerini, içinde yer aldığı partilerde dile getirmiş ve uygulanması yönünde çaba harcamıştır. Ayrıca, TRT Genel Müdürlüğü, milletvekilliği, bakanlık ve bunların dışında birçok siyasi görevlerde bulunmuş olması, İsmail Cem'in incelenmesi yönünde önem teşkil etmektedir.

İsmail Cem sadece siyasette bir uygulayıcı olmanın ötesinde Türkiye'de sosyal demokrasinin anlaşılması ve anlatılması yönünde önemli çalışmalar da ortaya koymuştur. İsmail Cem sosyal demokrasiyi incelerken amacını, sosyal demokrasiyi anlamak ve anlatmak olarak belirtiyor. Böylece İsmail Cem'in tanıtılması bir yönüyle sosyal demokrasi konusunun özümsemesine katkı sağlayacaktır.

İsmail Cem'in Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemde Türk Dış Politikası önemli bir gelişme kat etmiştir. Bu gelişme süreci incelenerek, bu dönemde yapılan atılımların arkasında yatan düşünsel boyutun anlaşılması, dış politikayla ilgili önemli bir yol gösterici olacaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Denenceleri

Araştırmanın öncelikli amacı İsmail Cem'i; fikirleri, eserleri ve uygulamalarıyla birlikte tanıtmak ve tüm bunların yorumunu yaparak kamu yönetimi açısından ele almaktır.

Türk solunun içinde bulunduğu belli bir oy oranına sıkışıp kalmış, iktidar olmaktan uzak yapısı ve bu durumu aşmak yönünde etkin politikalar üretememesi, düşük gelirli insanların sorunlarına çözüm üretme konusundaki aczi ortadadır. Bu çalışmada ayrıca İsmail Cem'in, Türk solunun içinde bulunduğu duruma dair yukarıda ifade edilmeye çalışılan olumsuz yapısından sıyrılarak yeni açılımlar gerçekleştirmesi doğrultusunda ortaya koyduğu fikirleri tanıtarak Türk Kamu Yönetimi'ne katkı sağlamak çalışmanın önemli amaçları arasındadır.

Araştırmanın denencelerine aşağıda yer verilmiştir:

D.1.: İsmail Cem , sosyal ve siyasal sorunların çözümü konusunda tarihsel bir bakışaçısı ve aktif bir yaklaşım sergileyerek özgün açılımlar getirmiştir.

D.2.: İsmail Cem, Türkiye’de sosyal demokrasinin ve solun gelişmesinde özgün ve önemli katkılar sağlamış bir siyaset adamıdır.

D.3.: İsmail Cem’in Dışışleri Bakanlığı döneminde Türk Dış Politikası önemli atılımlar gerçekleştirmiştir.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Araştırma neden-sonuç ilişkileri gözetilerek açıklanmaya çalışıldığından yöntem olarak “betimsel araştırma yöntemi” kullanılmıştır. Aynı zamanda araştırma kronolojik bir perspektifle ele alındığından kaçınılmaz olarak “tarihsel araştırma yöntemi” de bir diğer araştırma yöntemidir,

Araştırmanın sunumu ve ele alınışı dört kesimde gerçekleşmektedir.

1.4. Bilgi Derleme ve İşleme Araçları

Araştırma sürecinde bilgi derleme yöntemi belgeye dayalı arşiv kaynak taramasıdır. Bilgi işleme aracı ise analitik çözümlerdir.

1.5. İşlevsel Kavram Tanımları

Araştırmada kullanılan kavramlar ve tanımları aşağıda verilmiştir.

Siyaset: Devlet işlerini düzenleme ve yürütme sanatıyla ilgili özel görüş veya anlayış (TDK Sözlüğü)

Sosyal Demokrasi: Kapitalizmin yarattığı eşitsizlik ve adaletsizlikleri demokratik sistem içinde kabul edilebilir düzeye indirmeyi amaçlayan siyasi ideoloji (Wikipedia, 2007).

Dış Politika: bir devletin, ulusal çıkarlarının biçimlendirdiği amaçlara ulaşmak için diğer devletlerle ve uluslar arası kurumlarla arasında olan diplomatik, siyasal, ekonomik ve hukuki ilişkileri kapsayan politika (Arda,2003, 140).

Laiklik: Toplum, siyaset, bilim, estetik vb. alanlarda dinsel objelerin kesinlikle yer almamasıdır (Arda,2003, 384).

Sabetay: Yahudiyken Müslüman olan ama gerçekte halen Yahudi olanlar.

1.6. Araştırmanın Sunuş Sırası

Araştırma dört kesim yaklaşımına göre hazırlanmış ve toplam 10 bölümden oluşmuştur. Araştırmanın birinci kesiminde araştırmanın tanıtılmasına yönelik bilgilere yer verilmiş, bu kesim “Araştırmanın Konusu, Denencesi, Amacı ve Yöntemi” adlı bir ana bölümden oluşmuştur.

Araştırmanın ikinci kesiminde, İsmail Cem’in tanıtılmasına yönelik bilgilere yer verilmiş, bu kesim kendi içinde beş ana bölümden oluşmuştur. Bunlardan bölüm (2)’de İsmail Cem’in yaşamöyküsü ve İsmail Cem’in ardından yazılanlar, bölüm (3)’te İsmail Cem’in yapıtlarının sınıflandırılarak tanıtılması, bölüm (4)’te İsmail Cem’in fikirlerinin tanıtılması, bölüm (5)’te İsmail Cem’in uygulamalarının sınıflandırılarak tanıtılması ele alınmıştır.

Araştırmanın üçüncü kesimi, İsmail Cem’in değerinin ortaya konulmasını sağlayan 4 ana bölümden oluşmuştur. Bunlardan bölüm (6)’da İsmail Cem hakkında yapılmış çalışmaların sınıflandırılarak değerlendirilmesi, bölüm (7)’de İsmail Cem’in uygulamaları bakımından incelenmesi, bölüm (8)’de İsmail Cem’in günümüz için önemi, yapıtlarından, fikirlerinden ve uygulamalarından bu gün (daha iyi) nasıl yararlanılabilir, bölüm (9)’da İsmail Cem’in gelecek için önemi, yapıtlarından, fikirlerinden ve uygulamalarından gelecekte nasıl (daha iyi) yararlanılabilir? konuları ele alınmıştır.

Araştırmanın dördüncü ve son kesiminde, çalışma boyunca elde edilen bulgular, bunlara yönelik öneriler ve genel sonuç kısmı yer almıştır. Bulgular, öneriler ve genel sonuç başlığı altında, çalışma sırasında ulaşılan önemli sonuçlara, belirlenen bulgulara, çalışma konusuyla ve bulgularla ilgili önerilere yer verilmiş ve çalışma, genel bir değerlendirmenin yapıldığı genel sonuç kısmıyla bitirilmiştir.

Araştırmanın en sonunda alfabetik olarak hazırlanan kaynakça yer almaktadır.

İKİNCİ KESİM

İSMAİL CEM'İN TANITILMASI

Bu kesimde, İsmail Cem'i tanıtıcı bilgilere yer verilmiştir. Bu çerçevede İsmail Cem'in yaşam öyküsüne, yapıtlarına, fikir ve uygulamalarının tanıtılmasına yer verilmiş, ardından yazılanlara değinilmiştir.

2. İSMAİL CEM'İN YAŞAM ÖYKÜSÜ

Kamu yönetimi açısından, biyografik çalışmalarda kişilerin kişisel ve kariyer gelişimlerinin yanı sıra, yetiştikleri sosyal ve kültürel ortamın ortaya konulması dünya görüşlerinin anlaşılması ve gerçek değerlerinin ortaya konulması açısından kilit öneme sahip bulunmaktadır. Bu nedenle ilerleyen satırlarda İsmail Cem'in yetiştiği sosyal ve kültürel ortamı belirlemek için kişisel gelişimi "İsmail Cem'in Özel Yaşamı"; Kariyer gelişimi ise "İsmail Cem'in Kariyer Yaşamı" başlıkları altında ele alınacaktır. Ancak bunu yapmadan önce aile soyadı İpekçi olan İsmail Cem'in neden bu soyadını kullanmamıştır? Öncelikle bu soruya açıklık getirilmelidir.

Umar (2007), Suikast sonucu hayatını kaybeden gazeteci-yazar Abdi İpekçi'nin, 'kuzenim' dediği İsmail Cem İpekçi'nin adını neden İsmail Cem yaptığını olayın tanığı şu şekilde ifade ediyor:

Abdi İpekçi, odasına giren genç adamı, bana "Kuzenim Cem" diye tanıştırmıştı. Abdi, çocukluk arkadaşım olduğu için: "Kıskanç adam; bu kadar güzel, lacivert gözleri olduğu için mi, Cem'i tanıştırmadın şimdiye kadar?" diye takılmıştım

Abdi'nin çaresiz durumlarda görmeye alıştığım gözleri hafif buğulandı. "Bir sorunumuz var" dedi, "Cem, İsviçre'den döndü. Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nden mezun. Ama o, gazeteci olmayı aklına koymuş. Milliyet böyle bir insandan elbette çok yararlanır ama tek sorun aynı soyadını taşımamız."

Biraz sonra Abdi: "Buldum!" diye bağırdı ve Cem'e: "Göbek adın İsmail, soyadın Cem olsun..." dedi.

Ve Cem, çok kısa bir süre sonra yeni adıyla yazılarını yazmaya başladı.

2.1. İsmail Cem'in Özel Yaşamı

İsmail Cem'in hayatı genelde Türkiye'nin sıkıntılı dönemlerine denk düşmektedir. İkinci dünya savaşının yaşandığı bir dönemde doğmuş, 1960, '71-72, '80 ve 28 Şubat sürecinin yaşandığı dönemlere şahitlik etmiş bir kişidir. Bu bölümde Cem'in aile kökeni, çocukluk ve gençlik dönemi, çalışma hayatı, zevkleri ve kişilik yapısı ve son olarak almış olduğu ödüllere yer verilmiştir.

2.1.1. İsmail Cem'in Aile Kökeni

Selanik'ten İstanbul'a göç eden İpekçi Ailesi ikisi kız, beşi erkek yedi kardeşten oluşuyordu. 1800'lerin sonlarında İstanbul'a yerleşen aile İstanbul'un en geniş ailelerindendir. İpekçiler'in yine pek çoğu Selanik kökenli olan Şamlılar, Cezzarlar, Akerler gibi büyük ailelerle akrabalık ve hısımlık bağları vardır. Bağlantılı ailelerle birlikte İpekçiler büyük bir klan görünümündedir. Yerleştikleri semtler Şişli ve Nişantaşı gibi varlıklı ailelerin oturduğu önemli muhitlerdir. Varlıklı Selanikli aileler yazları Büyükada'da aldıkları köşklere geçirirlerdi. Şimdiki İpekçiler'in kökleri Selanik'te birkaç kuşak ipek ticaretiyle uğraşan ve İpekçiler olarak anılan ipekçi kardeşlere dayanmaktadır (Muradoğlu,2002,7).

Yalçın'ın Efendi isimli kitabı İpekçiler'e yer vermekte ve İpekçiler'i büyük sabetayist ailelerden birisi olarak belirtmektedir (Yalçın,2004,43). İsmail Cem'in Selanik'e dayanan aile kökeni, hem TRT dönemimde hem de siyaset yaşamında, muhalifleri tarafından ona yönelik sürekli spekülasyonlar yapılmasına neden oldu. Bunun nedeni Selanik'te bir dönem çok sayıda Yahudi ailenin yaşamasıdır. Sabetayistleri konu alan birçok çalışmada İpekçi ailesine değinilmektedir. Ancak Cem bu konuda bir görüş belirtmemişir.

Selanik'ten İstanbul'a göç eden İpekçiler bir dönem Türkiye'deki filmcilik ve sinema sektörüne öncülük yaptılar (Yeşilyurt,2005,118). İpekçiler öncelikle sinema sektörünün Türkiye'deki ilk temsilcilerinden bir aile olarak bilindi. İpek Film'in sahibi de İsmail Cem'in babası Mehmet İhsan İpekçi'ydi. Aile, ayrıca Beyoğlu'nda Fitaş, Yeni Melek, Emek gibi birkaç sinema salonu da işletmişti. Sinemacılıkta isim yapmış olan ailenin bir başka ferdi ise sonraki yıllarda adını Türk basın tarihine yazdıracak olan Abdi İpekçi'dir (Kalyoncu,2007).

İsmail Cem'in babası İhsan İpekçi Cumhuriyet'in ilk yıllarında sinemacılıkla uğraşıyor ve bu alanda öncüler arasında yer alıyor. Atatürk'ü konu alan bir belgeseli İhsan İpekçi çekiyor.

2.1.2. İsmail Cem'in Çocukluk ve Gençlik Dönemi

İsmail Cem, İkinci Dünya Savaşı'nın devam ettiği 1940 yılının 15 Şubat'ında dünyaya gelmiştir. İsmail Cem okul çağına geldiğinde, o dönemler birçok Selanikli ailenin yaptığı gibi, Fevziye Mektepleri Vakfı'na bağlı Işık İlköğretim Okulu'na gönderilmiştir (Muradoğlu,2002,111–112).

İsmail Cem'e okula başladığı ilk gün öğretmeni ödev veriyor “otuz defa a yazacaksın, kırk defa b yazacaksın...” diye. Cem eve geldiğinde kıyameti kopartıyor:”ben bunu yapmam, Mehmet Efendi gelsin yapsın” diye... Mehmet Efendi oturdukları apartmanın kapıcısıydı. Özetle İsmail Cem'in okuma yazmaya karşı ilk tepkisi olumsuzdu. Çünkü o gün için yaşadığı bu olay, özgürlüğünün sınırlanmasına neden olan bir olaydı (Dündar,2008,6).

İstanbul'un pek çok varlıklı ailesine mensup çocuklar gibi İsmail Cem de Robert Kolej'e yazıldı. Kolej'in ortaokul yıllarında Cem şiire merak sarar hatta bir şiiri de okul yıllarındayken yayımlanır ve ödüle layık görülür. Ünlü ve çok zengin bir ailenin çocuğu olan İsmail Cem, sonraki Sosyal Demokrat yönünün habercisi gibi görünen ve Teşvikiye sokaklarını temizleyen çöpçüleri anlatan, duygusal bir şiir yazıyor, onların düşüncelerini, iç dünyalarını anlayabildiği ölçüde mısralara döktüğü “Sabahleyin Sokaklar” şiiri sosyal içeriklidir. İsmail Cem şanslı bir çocuktu Robert Koleji'nin orta bölümünü bitirdiği sırada aile çevresinin desteğiyle Amerika'da bir yıllık burs kazanmış ve bir sene kadar Amerika'da, san Francisco'da bir ailenin yanında kaldı.

İhsan İpekçi, bir Almanya seyahati dönüşünde oğlu Cem'e Voglander marka bir fotoğraf makinesi getiriyor. Bu makine 13–14 yaşlarındaki Cem'in ilk fotoğraf makinesidir. Cem ortaokul yıllığını fotoğraflayarak, hayatındaki en önemli uğraşlardan biri olacak fotoğrafçılığa bu dönemde başlıyor (Muradoğlu,2002,118).

İsmail Cem diğer insanlardan daha iyi imkânlarla sahip olmasının kendisinde sürekli bir sorumluluk duygusuna yol açtığını belirtmektedir. Kendisi kadar iyi

okullarda okuyamayan, iyi eğitim alamayan insanların, bunu kendileri istediğinden değil, maddi imkânlarının elvermediğinden kaynaklandığını düşünüyor. Bu düşünce İsmail Cem için hayat boyu bir motivasyon kaynağı oluyor. Bu sorumluluk duygusunun, O'nu daha çok çalışmaya, toplum için daha çok uğraşmaya, O'nun kadar şanslı olamamış insanları öncelikle düşünmeye yönelttiğini belirten İsmail Cem bu duygunun ayrıca ideolojik yapısında ve siyasi eğilimlerinde önemli bir yeri olduğunu söylüyor (Dündar,2008,38).

İsmail Cem, kışları Teşvikiye'de, yaz dönemini ise Büyüka'da geçiriyordu; burada arkadaşlarıyla güzel vakit geçirirdi. Çocukluk denince sadece mutluluğu anımsadığını ve çok mutlu bir çocukluğu olduğunu söylüyor. Çok mutlu geçen ilk gençlik yılları onu hayat boyu değişik bir biçimde etkilemiştir. Bu dönemler, hayatına ve siyasi yaklaşımlarına yön veren önemli bir etken olmuştur (Dündar,2008,3-4).

Babası İsmail Cem'in hukukçu olmasını istiyordu. İsmail Cem 1959'da Robert kolejden mezun olduktan sonra arkadaşları Ercan Arıklı, Ali Pasiner ve Alp Yalman'la birlikte Lozan Hukuk Fakültesinde okumak üzere İsviçre'ye gidiyor. İsmail Cem'in gönlündeki meslek hukukçu ve gazeteci olmaktır. Lozan Hukuk Fakültesini 1963 yılında bitiren İsmail Cem, Türkiye'ye geldiğinde babası İhsan Bey tarafından lisansüstü eğitim ve doktora yapmak için istediği ülkeye gitmesi yönünde teşvik ediliyor. İsmail Cem ise artık okumak değil, yazmak, ülke sorunları için düşünmek ve çözüm üretmek istiyor. Böylece babasının teklifini reddediyor (Muradoğlu,2002,122).

Hukuk mesleğine atılmayan İsmail Cem, Milliyet'te çalışırken İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nde lisansüstü eğitime başvuruyor. Bir sene kadar Prof. Tarık Zafer Tunaya'nın yanında ders alıyor (Muradoğlu,2002,125).

İsmail Cem askerliğini önce Tuzla Yedek Subay Piyade Okulu'nda daha sonra Harp Akademisi'nde yapıyor. Altı ay Harp Akademileri Destek Kıtaları ve bir yıl Milli Güvenlik Akademisi'nin Program-Planlama Grubu'nda görev alıyor. İsmail Cem bu dönemi hayatının en verimli dönemlerinden biri olarak değerlendiriyor. Çünkü Akademi'nin tamamen bilimsel çalışma yeri olduğunu söylüyor (Solak,1975,18).

Cem'in kişiliğinin belirlenmesindeki en etkili dönemler ilkokul yılları ve Robert Koleji'nin orta kısmını geçirdiği yıllar olmuştur. İlerleyen yıllarda ise Lozan Üniversitesinin ilk dönemleri, bir takım siyasi ve duygusal eğilimlerinin daha bilimsel bir çerçeveye oturması nedeniyle dikkate değer bulunmaktadır (Dündar,2008,6).

2.1.3. İsmail Cem'in Hobileri ve Kişilik Yapısı

İsmail Cem koyu bir Galatasaray taraftarı ve bu yönde babasından etkilenmiştir. Babası Galatasaray'ın yönetiminde yer almış ve İsmail Cem'i çocukken maçlara götürürmüş. İsmail Cem'in bir başka özelliği akvaryum balıkçılığına çok meraklı olması. İsmail Cem, akvaryum balıkları ve kanaryalar üzerinde en geniş özel kütüphanenin kendisinde olduğunu düşünüyor. Evinde sürekli ya bir kanarya ya bir akvaryum ya da bir köpek olmuş. Hayvanlara ve doğaya olan ilgisini de babasından almış (Dündar,2008,268-270).

Cem'in en büyük hobisi fotoğraf çekmek; 1957'de okul yıllığını fotoğraflayarak başlayan serüven, 1970'li yıllardan sonra Cem için ciddi bir uğraşı oluyor. Cem için fotoğraf; insanı insana tanıtan bir araç. İnsanın kendini tanımasını kolaylaştıran, sevmeyi aşıl原因an, doğayı sevmeye, insanları sevmeye özendirilen bir medya (Ak,2002,6)

Kendisini çok planlı biri olarak görüyor, her şeyi çok planlı yapmayı bir hastalık derecesine getirmiş, her şey ve en küçük ayrıntısına kadar düzenlenmemişse, bir iş son ana bırakılmışsa mide spazmı geçirebileceğini söylüyor (Cem,1976,35). Cem ayrıca duygusal bir insan, her ayrılık onda bir acı bırakıyor; bundan dolayı TRT'den ayrılırken insanlarla vedalaşmıyor, çünkü vedalaşmayı sevmiyor (Cem,1976,236).

2.2. İsmail Cem'in Kariyer Yaşamı

Cem'in kariyer yaşamıyla ilgili geniş bilgiler çalışmanın ilerleyen bölümlerinde ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bu alt başlıkta daha çok özet niteliğinde kısa bilgilere yer verilmiştir.

2.2.1. İsmail Cem'in Gazeteciliği

İsmail Cem gazeteciliğe daha küçük yaşlardayken başlıyor; daha ilköğretim döneminde gazeteciliğe ilk adımını atıyor. Okulun gazetesinde muhabirlik yaparak gazeteciliğe başlıyor. Cem'in profesyonel gazeteciliği Milliyet Gazetesinde başlıyor. Daha sonra Cumhuriyet, Politika, Güneş, Yön Dergisi, ABC ve Sabah gibi değişik gazete ve dergilerde yazarlığını sürdürüyor. Cem köşe yazarlığının dışında genellikle; siyaset, kültür, dış politika, tarih konularından oluşan on dört kitap yazıyor.

2.2.2. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü

İsmail Cem gazetecilik yaptığı dönemde aklında hiç yokken iktidara gelen Bülent Ecevit'in CHP'sinden TRT'ye Genel Müdür olması yönünde teklif alıyor ve devamında TRT Genel Müdürü olarak devlette göreve başlıyor. Cem'in göreve gelmesinden ayrılmasına kadarki süreçte çok çeşitli tartışmalar yaşanıyor. Cem'in TRT genel müdürlüğü ülke gündemini uzunca süre meşgul ediyor.

2.2.3. İsmail Cem'in Siyaset Adamlığı

Siyaset Cem için daha genç yaşlarda başlayan uzun soluklu bir uğraşı alanı oldu. Toplumsal sorunlara karşı sürekli bir hassasiyet besleyen Cem CHP, SHP, DSP, YTP gibi partilerde değişik görevlerde bulunmuştur. Siyasette sadece uygulayıcı olmanın ötesinde fikir üreten bir düşün adamı olmuştur. Özellikle sosyal demokrasinin Türkiye'de anlaşılması ve gelişmesi yönünde büyük uğraş vermiştir.

Parlamento'ya ilk kez 1989 yılında milletvekili olarak giren Cem daha sonra Kültür Bakanlığı ve Dışişleri Bakanlığı yapmıştır. Kültür Bakanlığı kısa sürse de Dışişleri Bakanlığı'nı beş yıla yakın yürütmüştür. Türkiye'nin AB'ye aday ülke

olarak kabul edilmesi gibi önemli gelişmeler Cem'in Dışişleri Bakanlığı döneminde gerçekleşmiştir.

Cem, Yeni Türkiye Partisi Genel Başkanlığı yaptığı dönemde Bilgi Üniversitesi'nden ders vermesi yönünde teklif alıyor ve bu teklifi kabul ediyor. Cem uluslararası ilişkiler bölümü son sınıf öğrencilerine Diplomasi, yüksek lisans öğrencilerine ise Siyaset Bilimi dersi vermiştir. Cem bu dönemde haftada bir gün, üçer saatten altı saat derse girmiştir. Gençlerle birlikte olmanın kendisine enerji kattığını söyleyen Cem, derse girmeden önce kendisinin de öğrenciler gibi ders çalıştığını belirtiyor (Akyol, 2003).

2.2.4. İsmail Cem'in Aldığı Ödüller

Türkiye ve Yunanistan arasındaki barışa katkılarından dolayı İzmir Gazeteciler Cemiyeti'nce 1999 Şehit Gazeteci Hasan Tahsin Gazetecilik Altın Heykel Yarışması, Prof. Dr. Ahmet Taner Kışlalı Büyük Jüri Özel Ödülü'ne layık görüldü.

İsmail Cem, Türk-Yunan dostluğuna yaptıkları katkıdan ötürü, Yunanistan Dışişleri Bakanı Yorgo Papandreu ile birlikte 2000 yılında, merkezi New York'ta bulunan Doğu-Batı Enstitüsü'nce "Yılın Devlet Adamı Ödülü"ne layık görüldü (İnternethaber, 2007).

Ekovitrin Dergisi'nce verilen 'Yılın Starları' ödülleri kapsamında, 2002 yılında "Yılın Bakanı" seçildi.

Türkiye'ye yaptığı başarılı hizmetlerden ötürü 2000 yılında Türk Kalp Vakfı tarafından "Sakıp Sabancı İyi Kalp Ödülü" ne layık görüldü.

Merkezi İsviçre'de bulunan Dünya Ekonomi Forumu'nca hazırlanan "Rüya Hükümeti"nde İsmail Cem de "en başarılı 4 dış politikacıdan biri" sıfatıyla yer aldı (Wikipedia,2008).

Akciğer Kanseri nedeniyle 26 Aralık 2006 tarihinde İstanbul Cerrahi Hastanesi'ne yatırılan İsmail Cem, 24 Ocak 2007'de saat 09.50'de yaşamını kaybetti (Sabah,2007).

2.3. İsmail Cem'in Ardından

Cem'in ölümünden sonra, değişik kesimlerden birçok insan O'nun hakkında görüş bildirmiştir. Geniş bir kesim tarafından saygıyla anılmak çok az insanın erişebileceği bir durumdur. Özellikle siyasetle uğraşan insanların pek seveni olmaz. Ancak Cem, sadece kendi siyasal görüşüne mensup insanlar tarafından değil, her kesimden insanın sevgisine mazhar olmuş örnek bir insandır.

Cem'in vefatı sonrasında açıklanan görüşlere çalışmanın bu bölümünde yer verilmiştir.

İsmail Cem'in kızı İpek Cem Taha babasının ölümünün ardından şunları söylemiştir:

“Değerli bir insandı, ancak her şeyden önce ailemizin reisiydi. Yaşama, insanlara, ilkelere bağlıydı. Bunlar babamın hayat prensibiydi. Son dönemde "şuuru kapalı" dediler, ama değildi. Son ana kadar bilgisayarı, kalem, kağıdı elindeydi. Elinde hala mürekkep izleri var. Bir kitap üzerinde çalışıyordu. Hepimizin başı sağ olsun.”

10. Cumhurbaşkanı Ahmet Necdet Sezer Cem'in ölümü üzerine şunları söylemiştir:

“Değerli devlet adamı, eski Kültür ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in vefatından büyük üzüntü duydum. Siyasetçi, gazeteci-yazar ve bürokrat kimliğiyle önemli hizmetlerde bulunan İsmail Cem, çok yönlü kişiliği, uzlaşmacı tavrı ve demokratik duruşuyla ulusumuzun beğenisini ve saygısını kazanmıştır. İsmail Cem'in hizmetleri ve dış politikaya katkıları her zaman takdirle anılacaktır. Kendisine Tanrı'dan rahmet, ailesine ve ulusumuza başsağlığı dilerim.”

Başbakan Recep Tayyip Erdoğan ise :

“Değerli siyaset ve devlet adamı İsmail Cem'in vefatından büyük üzüntü duydum. Eski Kültür ve Dışişleri Bakanı olarak ülkesine ve milletine büyük hizmetleri geçen Sayın Cem'in vefatı, siyaset dünyası için önemli bir kayıptır. Gazeteci-yazar kimliğiyle de kültür ve düşünce dünyamızın önde gelen isimleri arasında yer alan İsmail Cem'e rahmet, ailesine, tüm sevenlerine ve milletimize başsağlığı dilerim.”

9. Cumhurbaşkanı Süleyman Demirel şunları söylemiştir:

Değerli yazar, devlet ve siyaset adamı Sayın İsmail Cem, ebediyete intikal etmiştir. Milletimiz, değerli bir evladını kaybetmiştir. Ailesine, kendisini sevenlere ve milletimize başsağlığı diliyorum. Allah rahmet eylesin.

Dengir Mir Mehmet Fırat Şu görüşleri belirtmiştir:

Türkiye'ye büyük hizmetler gerçekleŐtirmiŐ bir kişi olarak tüm Türkiye'ye baş sağlığı diliyorum. İsmail Cem, siyaset hayatı içerisinde bütün katmanlar tarafından, bütün siyasi düşünceler tarafından tasvip gören, yapmış olduğu eylemlerde ve görevlerde Türkiye'yi onurla temsil eden bir siyasetçi olarak Türk siyasal hayatının en büyük kayıplarından birisidir. Yeri zor doldurulacak bir siyaset adamıdır. İsmail Cem, katı olmayan, mantıklı, akılcı yaklaşım içinde olan bir siyasetçiydi. Türk dış politikasına da hakikaten damgasını vurmuŐ bir insandı. Bugün birçok geliŐmenin temelinde İsmail Cem'in bakanlığı döneminde gerçekleştirdiği programlar, projeler hala devam ediyor.

Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliŐtirilmesinde, dostluğun iyileŐtirilmesinde İsmail Cem'in unutulmaz katkıları olmuştur.”

Zeki Sezer'in ifadeleri:

Sayın İsmail Cem, önemli bir devlet adamı, önemli bir siyasetçi, ama aynı zamanda değerli bir gazeteci, TRT'nin efsanevi genel müdürü, bir yazar ve düŐünürdü. Bu yönüyle de çok Şey bıraktı. Uzun yıllar çok önemli iŐler yaptı. Bunu yaparken nazik üslubu çok önemliydi. Diyalog ve uzlaŐıdan yana tavrı çok önemliydi. Türk milleti bir sevgili evladını yitirdi, biz çok değerli bir arkadaŐımızı, dostumuzu yitirdik.

Eski TBMM Başkanı Hikmet etin, Cem'in ölümü sonrasında Şu görüşleri belirtmiştir:

Çok zgnm. Ailesine başsağlığı diliyorum. Büyük bir dostumuzu, arkadaŐımızı kaybettik. Ulus olarak da önemli bir devlet adamı, siyasetçi ve yazarımızı hem de çok verimli bir çağında yitirdik. Bir sreden beri büyük bir mücadeleyle hastalığını yenmeye çalışıyordu, ama baŐaramadı. Tekrar herkesin başı sağ olsun.

AyŐenur Arslan Kanal D Koordinatörü Şunları söylemiştir:

Hastaydı, bu sonucu bekleliyorduk. Şuuru açıktı. Hrant Dink'in ölümünü duydu diye bir duygu geçti içimden. Her halde bu ona son darbe olmuŐtu. Dengeli bir siyasetçiydi. Son siyasi hamlesi başarılı olamadı, ama bu başka parametrelere bağlıydı. Değerli bir beyindi.

Hürriyet yazarı Bekir CoŐkun Şunları söylemiştir:

Ben gazeteciliğe ilk baŐladıđım günlerde vatanseverler İsmail Cem'in peŐindeydi. Cem o günlerde vurulacaklar listesindeydi. Özellikle Milliyetçi Cephe (MC), parlamentoda kıyametler koparıyor ve her gün kavgalar çıkartıyordu. Sokakta ise milliyetçi kardeŐlerimiz İsmail Cem'in vatan haini olduğunu çoktan ilan etmiŐti. Kısacası Cem, kurŐunlardan kurtulmuŐ birisiydi. Hrant Dink gibi bir kaldırımında yakalanmamıŐtı.

Ama bugün, Cem'in nasıl bir yurtsever olduğu ve ülkesine ne kadar büyük hizmetler yaptığı irili ufaklı herkes tarafından kabul ediliyor. Demek istediğim bu linçlerin ne kadar aptalca ve ahmakça olduğudur. Cem'e rahmet diliyorum ve onu kaybetmenin acısını yaşıyorum (Hürriyet Arşiv, 2007, Ocak 24).

Duran'ın aktardığına göre; Cem'in ardından Emin Çölaşan şunları belirtmiştir:

İsmail Cem'i sanırım 1960'lı yılların sonunda tanımıştım. O zamanlar gazetecilik yapıyordu. Ben Devlet Planlama Teşkilatı'nda çalışırken gazeteci olmamı önermişti. Hiç aklımda olmayan bir konuydu o zaman. İsmail'i gazeteci, siyaset ve devlet adamı kimliğiyle çok yakından tanıdım ve aramızda çok güzel dostluk ilişkileri oluştu. Dışişleri Bakanı iken bizi, bazı gazetecileri birlikte bazen de eşlerimizle birlikte Dışişleri Konutu'na çağırır birlikte yemek yerdik. Bir gün bir kaç gazeteci arkadaşı yine çağırılmıştı. Çok önemli konuları konuşacaktık. Konuşurdu ama yazılmamak koşuluyla bizi bilgilendirirdi.

O gece Galatasaray'ın yabancı bir takımın kupa maçı varmış. İsmail, koyu bir Galatasaraylı idi. Bize döndü "Beyler şu maçı izlemeden kendi konularımıza girsek kafam ekranda kalacak. Önce maç bitsin sonra konuşunuz" dedi. Ve hep birlikte maçı izledik.

Saygın, dürüst, dost bir insandı. Türkiye'ye büyük hizmetleri oldu. Allah rahmet eylesin, nur içinde yatsın... (Duran,2007,43)

Duran'ın aktardığına göre; Cem'in ölümü sonrasında gazeteci Mehmet Barlas'ın ifadeleri:

Berber gazeteciliğe başladık. Çok aydın bir kişiliği vardı. Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi adındaki kitabı çok önemli bir eserdir. TRT Genel Müdürü olunca beni arayarak 'haber dairesini yönetir misin' dedi. O zaman birlikte çalıştık, çok yakın olduk. Dünyaya açık, yeniliklere açık biriydi. Türkiye'nin her yerine TRT kameralarını gönderdi. Sınırsız düşünce özgürlüğünün egemen olduğu bir dönem yaşandı o günler TRT'de. Büyük bir kayıp (Duran,2007,90)

KKTC 1. Cumhurbaşkanı Rauf Denktaş'ın ifadeleri:

Büyük kayıptır. Sevecendi. Kıbrıs sorununun dengeler olmadan halledilemeyeceğini ortaya koydu. Federasyon istedi. Bu olmazsa iki ayrı bağımsız devlet olduğu konfederasyon fikrini ortaya attı. Kendisiyle Kıbrıs sorunu konusunda hiç görüş ayrılığına düşmedik. Kıbrıs sorununun halli için milli formülü ortaya attı ve büyük dirayetle savundu. Biz, o zamandan beri başımızı dik tuttuk. Ayrıca çok sevdiğimiz entelektüel biriydi.

Milliyet yazarı Taha Akyol'un ifadeleri :

Fevkalade üzüldüm. Türkiye büyük bir evladını ve parlak bir beynini kaybetti. Eşi nadir görülen yüksek düzeyde bir düşünür ve entelektüeldi. Daha 35 yaşında "Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi" adlı eserini yazdı. Sanki profesyonel bir tarihçi gibi Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti arasında köprü kurdu. Kemal Tahir'in etkisi büyüktür. "Yeni sol" terimini ilk kullanan ilk siyasetçidir. Siyasi felsefe açısından ileri düzeyi temsil eder.

Altan Öymen'in ifadeleri:

Büyük kayıp. Siyasetçiliğinin yanı sıra basına hizmetleri de oldu. TRT Genel Müdürü olarak televizyona yeni bir hareket getirdi. Eserleriyle, yazılarıyla siyasete ve sosyal demokrasiye katkısı oldu. Dışişleri Bakanı olarak Türkiye'yi dışarıda iyi temsil etti. Türkiye için büyük bir kayıptır.

Melih Aşık'ın ifadeleri:

1982'de Güneş Gazetesi'nde birlikte çalıştık. Odalarımız yan yanaydı. Günde bir kaç kez karşılaşır konuşurduk. İyi bir insandı, ağzından kötü laf duymadım. Yazıları için sürekli düşünür, tartışır okurdu. Dengeliydi. Kendisi aleyhine yazanlara karşı da güler yüzlüydü. Aydın, entelektüel biriydi. Nazar değdi. Güzel bir insandı (Hukukinet, 2007, Ocak 24).

CHP Genel Başkanı Deniz Baykal'ın ifadeleri:

Sevgili kardeşim İsmail Cem İpekçi'yi kaybetmenin derin üzüntüsü içindeyim. İsmail Cem, toplumumuzun tarihsel süreklilik içindeki değişim ve modernleşmesini inceleyen, araştıran bir bilim ve kültür adamı, Türkiye'nin sosyal ve demokratik dönüşümüne katkı veren seçkin bir siyaset adamı ve aydınlık düşünceli fedakar, güvenilir bir dost olarak hem yaşamımda, hem de partimizin yaşamında daima özel bir yere sahip olmuştur ve hep sahip olacaktır. Ülkemiz, çok değerli bir evladını kaybetmiştir. Yaşamı boyunca bağımsızlığın, demokrasinin ve laik Cumhuriyetin kararlı savunucusu olan sevgili kardeşim Cem'e rahmet, ailesine, partimize ve tüm halkımıza başsağlığı diliyorum.

Eski Dışişleri Bakanı İter Türkmen şunları belirtmiştir:

Yunanistan-Türkiye arasındaki dostluğun mimarıydı. 1999'dan beri Yunanistan ile Türkiye arasındaki ilişkiler geliştirse onun sayesinde oldu. Ayrıca yine aynı yıl Helsinki'de Türkiye'ye verilen AB üyeliğine adaylık statüsündeki rolü unutulamaz. Çektiği güzel fotoğraflar da ona hayranlık duyulması için başka bir nedendi.

Eski Başbakan Yardımcısı Prof. Dr. Erdal İnönü'nün düşünceleri:

Çok üzüldüm. Genç yaşta kaybettik. Çok değerli bir dostu kaybettik. Kendisi sosyal demokrasinin gelişmesi için çok çalıştı.

Beraber ilk olarak UNESCO'da Paris'te çalışmıştık. Sonra partide beraber uzun yıllar çalıştık. Türkiye'nin komşuları ile özellikle Yunanistan ile arasındaki anlayış ortamının gelişmesine büyük katkılar yaptı. Dünya sorunlarına felsefeci ve sosyal bilimci bakışıyla yeni perspektifler getirirdi. Fikirlerini cesurca savunan bir politikacıydı. Siyasette uzlaşma arardı. Parti içinde de birlik ve uzlaşmadan yanaydı. Fikirlerini ve kendisini çok arayacağız.

Eski Milli Eğitim Bakanı Hikmet Uluğbay'ın ifadeleri:

Tüm ulusumuzun başı sağ olsun. Türk düşünce hayatına değerli katkıları vardır. Türkiye'de büyük devlet adamının nasıl olması gerektiğini göstermiştir. Kendisiyle arkadaşlık ilişkilerim çok iyiydi. Kendimi şanslı sayarım. Son derece değerli kültür adamıydı. Birikimi engindi. Dışişleri bakanlığı döneminde büyük hizmetler yapmıştır

Milliyet yazarı Fikret Bila'ın ifadeleri:

Büyük ve erken bir kayıp. Sosyal demokrasiye büyük katkıları oldu. Özellikle Türkiye koşullarına yönelik uyarlamalar üzerinde çalıştı. Centilmen kişiliğiyle Ecevit'in nezaket ekolüne en yakın siyasetçiydi. Her şeyden önce bir meslek büyüğümüzü ve TRT'de unutulmaz bir dönem yaşattı. (Zaman, 2007, Ocak 24).

Dönemin Yunanistan Dışişleri Bakanı Dora Bakoyanni'nin ifadeleri:

İsmail Cem'in vefatı, ileri görüşlü Türk siyasetçiyi yakından tanıma fırsatı bulan ve kendisiyle Türk-Yunan ilişkilerinin istikrarlı biçimde iyileştirilmesi gerektiği inancını paylaşan herkes için büyük üzüntü yarattı.

Sosyalist Enternasyonel Başkanı ve ana muhalefet PASOK'un lideri Yorgo Papandreu:

İsmail benim için bir vizyonu paylaştığım insandı. Onunla barış için sıkı işbirliğimiz oldu. Çok iyi bir arkadaştı. Çok üzülüm.

Abdüllatif Şener'in ifadeleri:

“İsmail Cem Türk siyaseti hayatının önemli isimlerinden biriydi. Cem'in yazarlığını ve gazeteciliğini öğrencilik yıllarımdan beri takip ederdim. Siyaset hayatında birlikteliğimiz oldu. Bir bakan olarak onu muhalefetteyken de izledim. Kendisine yapılan sert eleştirilere hiç muhatap olmamıştı. Siyasi tavrı ve tarzı örnek alınması gerekiyor.”

Eski Milli Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik'in ifadeleri:

“Kendisi bir devlet adamıydı ama ben kendisinin bir kalem erbabı, düşünce adamı olarak daha önemli olduğunu düşünüyorum.

Birçok kitabını ve yazısını okuduğum bir insandı. Ülkemizde genellikle böyle değerli şahsiyetler vefat ettikten sonra arkasından ‘ah vah’ demeyi tercih ediyoruz. Biz garip bir ülkeyiz. Başbakanımızı asarız, sonra çıkıp ‘bir yanlışlık oldu’ der özür dileriz. Sağken birbirimizin gırtlığına sarılırız, öldükten sonra da ‘merhum çok iyi bir insandı’ deriz.”

Eski Başbakan Yardımcısı Hüsamettin Özkan’ın ifadeleri:

“Aynı kabinede ve siyasi partilerde birlikte çalışma şansına ulaştığım, sevgili mesai ve siyasi yol arkadaşım İsmail Cem’in, vefatından büyük üzüntü duydum. Kendisini dün tedavi gördüğü hastanede ziyaret ettim. Ancak kendisiyle görüşemedim, ailesiyle görüştim. Eğitimi, deneyimi ve entelektüel birikimi ile ülkemize ve ülkemizin siyasi yaşamına bugüne kadar çok değerli katkılar sunan sevgili arkadaşım İsmail Cem, sağlığı elverse idi, bugünlerde çok ihtiyacımız olan siyasetin niteliğinin yükseltilmesine daha fazla katkı sunabilecekti.”

Sosyal Demokrasi Vakfı Onursal Başkanı ve eski Kültür Bakanı Ercan Karakaş’ın ifadeleri:

“İsmail Cem, sosyal demokrat hareket için çok önemli bir insandı. Cem, siyasete girdiği andan itibaren de sosyal demokrasinin Türkiye’de modern bir hareket haline gelmesi için çok büyük düşünsel katkılarda bulundu. TRT Genel Müdürlüğü var. O da bir büyük atılımı Türkiye’de televizyon yayıncılığı için. Çok cesur kararlar aldı orada. Cem, Dışişleri Bakanlığı sırasında daima diyalogu savundu. Dünya barışına katkıda bulunacak çalışmalar yaptı.”

Gazeteci Murat Yetkin’in ifadeleri:

“Türkiye önemli bir insanın daha yitirdi. Gazeteciydi. Bu yönünü hiç unutmadı. TRT Genel Müdürlüğü’nden sonra politika adında bir gazeteyi yönetmişti. İsmail Cem ile ben gazeteci o politikacı olarak mesaimiz oldu. Çok yakın olmak ve düşüncelerini anlamak fırsatı oldu. Büyük bir kayıp.”

Gazeteci Araştırmacı Tarhan Erdem’in ifadeleri:

“Türkiye uzun dönem dışişleri bakanlığı yapmış bir siyaset adamıydı. Partisinin içinde de hep ön sıralarda yer almış, gazetecilikten sonra siyasi hayatında da başarılı olmuş bir insandı. Meslektaşları kendi değerini milletle paylaşacaklardır. Uzaktan uzağa başarılarını izledim. Daima nezaketini korumuş, çok kültürlü bir insandı.” (Ntvmsnbc Arşiv, 2007, Ocak 25).

Eski Başbakan Tansu Çiller’in ifadeleri:

“İsmail Cem, saygı duyulan bir siyasetçiydi, saygı duyulmaya değer bir siyasetçiydi. Kendisiyle özellikle AB sürecinde yakınlaşmamız oldu. Kendisinin çabalarını takdirle izledim. Bir büyük kayıp, hem siyaset adına, hem de ülke adına. Milletimizin başı sağ olsun. Mekanı cennet olsun. Ailesine baş sağlığı diliyorum. Yazıları da ilgiyle okundu. Siyaset dünyasında bir izi var. Biz daha çok bu izle kendisini tanıdık. Bu kimliğiyle de etrafında çok büyük bir saygı uyandırdı. Sadece siyaset alanında değil, gazetecilik alanında da yeri vardı. Milletimizin gönlünde bir yeri vardı.”

Erkan Mumcu'nun ifadeleri:

“İsmail Cem, ömrünü milletine adadı. Devlet adamı olmanın bütün vasıflarına fazlasıyla sahipti. Cem'in vefatı, Türkiye için büyük bir kayıp olmuştur.”

Murat Başeskioglu'nun ifadeleri:

“Değerli bir siyaset adamını kaybettik. Ailesine ve milletimize başsağlığı diliyorum. Her şeyden önce çok iyi bir insandı, beyefendiydi. Türk siyasetinde sıra dışı bir insandı. Uzun siyaset yaşamında hakkında herhangi bir şaibe olmayan ender siyasetçilerden biriydi. Yapmış olduğu Dışişleri Bakanlığı çok kritik bir dönemde olmasına rağmen devletimizin hak hukuku açısından çok dirayetli bir bakanlık sergilemiştir. Maalesef uzun süredir yakalanmış olduğu hastalığa yenik düştü. Üzüntülüüz. Ailesine ve milletimize başsağlığı diliyorum. En son Finlandiya'nın AB dönem başkanlığı sırasında Kıbrıs ile ilgili gelişmelerle ilgili olarak görüşünü almak için telefonla arayıp görüşünü almıştık.”

Dışişleri Bakanlığı'nın Cem'in ölümü sonrasında yaptığı açıklama:

“1997-2002 yılları arasında Dışişleri Bakanlığı yapmış olan Sayın İsmail Cem'in bugün vefat etmesi camiamızda derin üzüntü yaratmıştır. Sayın Cem'in dış politikamıza ve Bakanlığımıza yaptığı değerli hizmetler ve katkılar unutulmayacaktır. Kendisine rahmet, kederli ailesine ve ülkemize başsağlığı dileklerimizi sunuyoruz.” (Cnntürk, 2007, Ocak 24).

Diplomasi Muhabirleri Derneği'nin Cem'in ölümü sonrasında yaptığı açıklama:

“Eski dışişleri bakanlarından, meslektaşımız İsmail Cem'in hayatını kaybettiğini üzüntüyle öğrenmiş bulunmaktayız. Cem, dışişleri bakanlığı döneminde nezaketi ve alçakgönüllülüğüyle diplomasi muhabirlerinin gönlünde ayrı bir yere sahip olmuştur” (Medyahaber, 2007, Ocak 25).

Ayrıca, Cem'in ölümünden sonra adını yaşatmak amacıyla Çankaya Belediyesi tarafından, Cem'in yıllarca görev yaptığı TRT binasının karşısına yaptırılan İsmail Cem Parkı ve Kültürevi 15 Şubat 2008 tarihinde açıldı (Radikal,2008, Şubat 16).

3. İSMAİL CEM'İN YAPITLARININ SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI

Çalışmanın bu bölümünde Cem'in eserleri tanıtılacaktır. Tanıtılacak olan eserlerin sınıflandırılmasında işlenen konu özellikleri ve basım yılları esas alınmıştır. Birinci alt başlıkta “Türk Dış Politikası”na, ikinci alt başlıkta “Sol”a, üçüncü alt başlıkta “Yakın Tarih Türk Siyaseti ve Siyasal Yaşamı”na, dördüncü alt başlıkta “Anı ve Sanat” a dair eserleri konu edilmiştir.

3.1. İsmail Cem'in Dış Politika Konulu Eserleri

İsmail Cem'in Dış Politika konulu eserlerinin ana argümanını, tarihsel ve kültürel bir yaklaşıma dayanan çözüm odaklı interaktif Dış Politika izlenmesi oluşturmaktadır.

3.1.1. 21. Yüzyılda Türkiye

(2000, İstanbul, Rüstem Yayınevi, 1. basım, 191 s.)

Kitap Hakkında: İsmail Cem'in 1995–2000 yılları arasında Amerika ve Avrupa basınında çıkan yazılarının, yabancı meslektaşlarına gönderdiği mektupların ve uluslararası ortamda yaptığı konuşmaların belirli başlıklar altında bir araya getirilmesiyle oluşturulmuş bir çalışmadır. Kitap hem İngilizce hem de Fransızca olarak yazılmış daha sonra Almancaya çevrilmiştir.

Kitabın Özeti: Cem çalışmasında öncelikle, Avrupa'ya Türk dış politikasının ne olduğunu, neyi amaçladığını, Avrupa'nın Türkiye'ye bakışının Türkiye'de nasıl algılandığının anlatılmasını amaç ediniyor. Cem ayrıca Kıbrıs, AB, Balkanlar, terörizm gibi konularda kendi görüşlerine yer vererek, kendi Dışişleri

Bakanlığı döneminde yürütmeyi planladığı çalışmalarını bu kitapta aktarıyor. İlk olarak tarih ve kültür bağlamında Avrupa ile Türkiye'nin ortak yönlerine atıfta bulunarak, uygarlık adına yapılabilecekleri aktarıyor. Eğer AB Uygarlık ise Türkiye'nin bu Uygarlığın önemli bir parçası olduğu ve Türkiye'yi içermeksizin bu Uygarlığın eksik kalacağını belirtiyor.

Ne amaçla olursa olsun hiçbir şeyin terörü haklı gösteremeyeceğini ve PKK'nın bazı Avrupa ülkeleri tarafından desteklenmesinin kabul edilemeyeceğini belirtiyor. Türkiye'nin Kürt Sorunu konusunda bazı eksiklerinin olduğunu ancak bunların giderilmesi için gereken çalışmaların yapıldığını ve yapılacağını vurguluyor. Terörün Kürt Sorunu için çözüm olmadığını, şiddetin bu sorunun daha da derinleşmesine neden olduğunu altını çiziyor.

Türkiye'nin Balkanlar'la Osmanlı'dan kalan sağlam bağları olduğunu ve Balkan ülkeleriyle sıkı ilişkiler yürütmeyi planladığını aktarıyor. Yunanistan ve Kıbrıs'ın AB ilişkilerinde Türkiye'nin karşısına sürekli çıkarılmasının yanlışlığını vurgulayarak çözülmesi çok da zor olmayan bazı konuların Yunanistan'la Türkiye arasında çözüme kavuşturulması gerektiğini belirtiyor. Ayrıca AB'nin Türkiye için önemli olduğunu ancak AB'ye üye olunmadığı zaman da, bu durumun Türkiye için dünyanın sonu olmayacağını, bunun iki taraflı kayıp sayılması gerektiğini anlatıyor.

3.1.2. Türkiye, Avrupa, Avrasya

(2004, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. basım, 288 s.)

Kitap Hakkında: Kitap İsmail Cem'in 1997–2002 yılları arasında yaptığı dışişleri bakanlığı dönemine ait düşünce ve gözlemler çerçevesinde oluşmuştur. Dış politika konusunda İsmail Cem tarafından yazılması hedeflenen üç ciltlik çalışmanın ilk cildir. Strateji, Yunanistan, Kıbrıs kitabın bölümlerini oluşturmaktadır.

Kitabın Özeti: Strateji kitabın ilk bölümünü oluşturmaktadır. Bu bölümde Türk dış politikasının genel çerçevesi çizilmektedir. Dış politika konusunda şimdiye kadar yapılan hatalar ve bunların sonuçları ortaya konulmuştur. Özellikle son 40–50 yıllık dönemde güdülen AB-Kıbrıs eksenli pasif dış politika, kronikleşmiş sorunların çözümsüz kalmasına neden olmuştur. Yapılan dış politika analizinden sonra, olması

gereken dış politika ortaya konulmuştur. Tarihsel ve kültürel bir yaklaşım Türk dış politikası için önerilmekte ve bunun ülke açısından yaratacağı olumlu etkiler ortaya konulmaktadır.

Kitabın ikinci bölümünü oluşturan Yunanistan konulu bölümde İsmail Cem'in dışişleri bakanlığı yaptığı dönemlerde Yunanistan ile Türkiye arasında yaşanan süreç anlatılmaktadır. Bu dönemler Türk dış politikası açısından önemli gelişmeler sergilemiştir. Öcalan'ın yakalanması sürecinde, Yunanistan'la yaşanan gergin anlar olayın en önemli tanıklarından olan Cem tarafından anlatılmaktadır. Daha sonra Yunan Dışişleri Bakanı'nın değişmesinin ardından olumlu bir seyir izleyen ilişkiler, iki ülke için büyük acılara neden olan depremlerin acısını gidermek için yapılan karşılıklı yardımlarla gelişen Türk-Yunan ilişkileri, yapılan çalışmalar sonucunda Yunanistan'ın Türkiye'nin AB üyeliği konusundaki tutum değişikliği anlatılmaktadır.

Kitabın Kıbrıs konulu bölümünde, ilk olarak tarihsel süreç ele alınarak Kıbrıs üzerine bir durum tespiti yapılıyor. Kıbrıs konusunda Türk-Yunan tezleri ortaya konuluyor. Bu tezlerin geçerliliğini tartışarak muhtemel çözüm yolları üzerinde duruyor. Cem çalışmasının bu bölümünde, Denктаş'la ve Ecevit'le olan ilişkilerini aktarırken aslında, Kıbrıs konusunda önemli birer figür olan bu iki siyasetçinin konuyla ilgili görüşlerine de yer veriyor. Rusya'nın Kıbrıs'a S-300 füzelerinin yerleştirme çalışmaları ve bu dönemde Türkiye'nin bunu önlemek amacıyla yürüttüğü karşı çalışmalar da aktarılıyor. Ayrıca kendi döneminde Kıbrıs konusunda dışişlerinin yaptığı özgün katkıları aktarıyor. Çalışmada son olarak Cem'in, Kıbrıs'a yönelik, mevcut durumda neler yapılabileceği konusunda, ortaya koyduğu çözüm önerilerine yer veriliyor.

3.1.3. Avrupa'nın "Birliğı" ve Türkiye

(2005, İstanbul, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 1. basım, 357 s.)

Kitap Hakkında: Kitap Cem'in dışişleri bakanlığı yaptığı döneme ait anılarından oluşan AB-Türkiye ilişkileri hakkında yapılmış bir çalışmadır.

Kitabın Özeti: Cem bu çalışmasında dışişleri bakanlığı yaptığı dönemde edindiği tecrübelerden yararlanarak AB-Türkiye ilişkilerini, geçmişin değerlendirmesini yaparak ve gelecek hakkında öngörülerde bulunarak, incelemiştir. Cem 1997 Temmuz’unda başladığı Dışişleri Bakanlığı görevinde ilk ciddi sınavını Lüksemburg Zirvesi’nde vermiştir. 1997 Aralık ayında gerçekleşen zirvede Türkiye açısından olumlu olmayan gelişmeler yaşanmıştır. Bu olumsuzlukların nedenini Cem, Türkiye’nin uzun yıllar izlediği yanlış politikalara bağlıyor. Türkiye’nin dış politikada etken bir aktör olma şansı olduğu halde sürekli edilgen bir rolü yerine getirdiğini söyleyerek aktif Dış Politika’nın önemini vurguluyor. Kendi Dışişleri Bakanlığı döneminde bu yanlış politika anlayışından Türkiye’yi kurtarmak için yaptıklarını çalışmasında anlatıyor.

1999 Helsinki Zirvesi AB-Türkiye ilişkilerinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu başarıyı Cem, kendi döneminde yürütülen aktif dış politikanın bir sonucu olduğunu söylüyor. Cem AB ile ilişkileri sadece Türkiye’nin kazanacağı ve oluşacak birlikteliğin AB’nin Türkiye’ye bir lütfü olacağı düşüncesinden çıkarıp, karşılıklı çıkarların olduğu, daha mantıklı bir zemine oturttuklarını ve bunun bir meyvesi olarak da Helsinki’de erişilen başarıyı gösteriyor. Helsinki’de alınan kararların Türkiye açısından uzun soluklu bir yolculuğun başlangıcı olduğunu belirtiyor. Daha gelişmiş bir ülke olmak için Türkiye’nin yılmadan üstüne düşen görevleri yapması gerektiğini söylüyor. Yapılacak çalışmaların sadece AB üyeliği için değil, Türk halkının daha kaliteli bir yaşam sürmesini sağlayacağı için yapılması gerektiğini söylüyor.

Kitapta ayrıca AKP döneminde yürütülen çalışmaların bir değerlendirmesine de yer veriliyor. Son süreçte meydana gelen gelişmeleri olumlu karşılamakla birlikte dikkatli olunması gerektiğini belirtiyor. Son olarak AB-Türkiye ilişkilerinin geleceği hakkında yapılması gerekenler ve muhtemel gelişmeler hakkında öngörülerde bulunarak çalışmasını sonlandırıyor.

3.2. İsmail Cem’in Sol Üzerine Eserleri

İsmail Cem’in sol hakkında ortaya koyduğu eserlerindeki temel kaygısı, sosyal demokrasinin içeriğinin ve kapsamının doğru bir şekilde anlaşılması ve

özümsemesi olmuştur. Ancak böylece solu temsil eden kesimlerin amaçlarını yerine getirebileceklerine inanmaktadır.

3.2.1.Türkiye’de Sosyal Demokrasi: Engeller ve Çözümler

(1987, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 406 s.)

Kitap Hakkında: İsmail Cem’in değişik dönemlerde Sosyal Demokrasi ve Türk toplum yapısı hakkında yaptığı konuşmalar, basına verdiği mülakatlar, dergi ve gazetelerde yazdığı yazılardan ve topluma yönelik gözlemlerinden oluşan bir çalışmadır.

Kitabın Özeti: Kitap beş bölümden oluşmaktadır; “İdeoloji, Parti, Ekonomi, Demokrasi ve Toplum, Dış Politika ”. Cem, çalışmanın ilk bölümünü oluşturan İdeoloji kısmında sosyal demokrasinin teorik kısmıyla ilgili bilgiler veriyor. Sosyal demokrasinin ne olduğu ya da ne olmadığı konusu etraflıca anlatılıyor. Cem’e göre Türkiye’de Sol’un en önemli sorunlarından biri kavram bulanıklığıdır. Sol’un birçok fraksiyonu olmasına rağmen Türkiye’de Sol, tek tip bir ideoloji gibi anlatılmakta ve algılanmakta. Bu sorunun çözümü için solun ne olduğu, en azından Sosyal Demokrasi’nin ne olduğu ve nasıl algılanması gerektiği ve diğer sol görüşlerden farkı anlatılmalıdır. Çalışmasının ilk bölümünü bu eksikliğin giderilmesine ayırıyor.

Çalışmanın ikinci bölümünde sosyal demokrat bir partinin nasıl olması gerektiği üzerinde duruluyor. Türkiye’nin kendine özgü durumu gereği klasik sosyal demokrat partilerden farklı bir hüviyetinin olması gerektiğini söylüyor. Türkiye’de Sosyal Demokrasi’nin CHP içerisinde bir evrimleşme sonucu oluştuğunu, halkın sınıf bilincinden hareketle meydana getirdiği bilinçli bir yapının var olmadığını söylüyor. Ancak, Avrupa’daki sosyal demokrat partilerin, sınıf bilinci sonucu oluşan komünist partilerden evrimleşerek günümüzdeki yapısını aldığını belirtiyor. Buradan hareketle Türkiye’deki sosyal demokrat partilerin bu durumun bilincinde olarak siyaset yapmaları gerektiğini söylüyor.

Çalışmanın Ekonomi başlıklı bölümünde mevcut ekonomik yapının var olan eksiklikleri eleştirilerek olması gereken durum anlatılıyor. Türkiye’nin temelde ilkelerden yoksun bir ekonomik yapısı olduğu belirtiliyor. Ekonomiyi, enflasyonu

düşürmeye yönelik politikalara endekslemenin yanlış olduğunu, yatırımlara öncelik verilerek toplumsal kalkınmayı sağlayacak çalışmalar yapılması gerektiğini söylüyor. Yapılacak yatırımların halka bir kalkınma heyecanı aşılayacağını, toplumun umutsuzluktan kurtularak üretkenliğini artıracığını belirtiyor.

Cem, demokrasinin Türk toplumuna neler kazandırdığı ve kazandıracığı konusundaki düşüncelerini çalışmanın dördüncü bölümünde, dış politika konusundaki görüşlerini beşinci bölümde, Türkiye'nin ABD, Avrupa ve Ortadoğu konusunda nasıl bir dış politika izlemesi gerektiğine dair önerilerini ise çalışmanın son bölümünde aktarıyor.

3.2.2.Yeni Sol

(1992, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 224 s.)

Kitap Hakkında: İsmail Cem ve Deniz Baykal'ın ortak hazırladıkları bir kitaptır. Değişik tarihlerde iki siyasetçinin sol üzerine ortaya koymuş oldukları düşüncelerin konu başlıklarına göre sınıflandırılmasıyla meydana gelmiştir.

Kitabın Özeti: Yazarlar kitabın amacını “Yeni Sol”un sosyal demokrasiye ve SHP'ye dönük düşüncelerini kamuoyuna sunmak olarak belirtiyorlar. Ayrıca, Türkiye'nin ve siyasetin geneline yönelik tahliller ve önerilere kitapta yer veriyorlar. Kitap üç bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünde Cem'in ve Baykal'ın sosyal demokrasi ve yenileşme çalışmaları konusundaki fikirleri yer almaktadır. 80'li yıllar dünyada sol açısından sıkıntılı bir sürecin adı olmuştur. Benzer durum 12 Eylül sonrası Türkiye için de geçerlidir. Türkiye özelinde bu sıkıntı sadece sol üzerinde değil, siyasetin genelinde var olan bir sıkıntı olmuştur. Yazarlar bu sıkıntılı döneme yönelik çözümü, sosyal demokraside gerçekleştirilecek bir yenileşme hareketinde görmektedirler. Sosyal demokrasideki yenileşmeyi de SHP özelinde gerçekleştirmeyi düşünüyorlar. Eski söylem ve uygulamalarla dönemin sorunlarına çözüm üretilemeyeceğini ve SHP'nin yeni bir program hazırlaması gerektiğini düşünüyorlar.

Bu düşünceden hareketle kitabın ikinci bölümünde Türkiye'nin sorunlarını ortaya koyarak, bu sorunlara sosyal demokrat düşünce ekseninde çözüm önerileri

getiriyorlar. Ekonomi, işsizlik, kentleşme, siyaset gibi konularda var olan sıkıntılara Özal döneminin çare olamadığını; bu dönemde gelir dağılımındaki adaletsizliğin iyice arttığı ve dış borcun önemli boyutlara ulaştığını belirtiyorlar. Bu sorunları, kendini yenilemiş sosyal demokrat bir partinin çözüm üreteceğini çalışmalarında savunuyorlar.

“SHP’de Yenileşme” başlıklı üçüncü bölümde yenileşme için ortaya koydukları çözüm önerilerinin SHP’de uygulanabilmesinin yollarını ortaya koyuyorlar. Ancak getirdikleri öneriler SHP’de gereken desteği görmüyor. 1991 seçimlerinde SHP’nin yeteri kadar oy alamamasının nedenini, SHP’nin yenileşme konusunda gereken çabayı göstermemesine bağlıyorlar. 1991 seçim yenilgisine rağmen, SHP’nin gereken yenileşme hareketini başlatırsa ileriki seçimlerde beklenen başarının sağlanacağına inanıyorlar.

3.2.3. Sol’daki Arayış

(1994, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 223 s.)

Kitap Hakkında: İsmail Cem’in değişik tarihlerde gazete ve dergilerde yayımlanan köşe yazıları ve verdiği mülakatlardan, konferans ve toplantılarda yaptığı sunuşlardan oluşmaktadır. Kitap bu yazıların içeriğine göre derlenerek giriş kısmı, üç ana bölüm ve ek kısımdan meydana gelmiştir.

Kitabın Özeti: Giriş bölümünde öncelikle Sol’un Türkiye’deki gelişmesi üzerinde durulmakta; 1960’lı, ’70’li, ’80’li yıllardaki Sol’un durum tespiti yapılmaktadır. 1960’lı yıllar Sol açısından doğuş yılları olarak belirtilmektedir. 1970’li yıllar, 12 Mart’ın Sol’a yönelik baskıcı tutumuyla birlikte, Sol’un Türkiye’deki gelişmesinde duraklamalar dönemi olduğu vurgulanmaktadır. 1980’li yıllar, 12 Eylül İhtilalı’yla genel siyasetin baskı altına alınmasıyla, Sol’un gücünün iyice azaldığı belirtilmektedir. Ancak, Sol’daki arayışa neden olan etkenlerin Türk Solu’nun yaptığı yanlışlara ve gerçeklikten uzak tutumuna bağlanmaktadır.

Kitabın birinci bölümünde “eksik nerede” sorusuna cevap arayan Cem, eksiğin CHP’nin klasik tutumunda aranması gerektiğini belirtiyor. İttihat ve Terakki’den başlayan ve tek parti döneminde de devam eden anlayışa göre, kitleler

ancak iyi niyetli kurtarıcılar tarafından yüceltilebilirler; kendi başlarına bırakılmaları onları ya din devleti kurmaya ya da sürekli aldatılmaya götürür. Zaten demokrasi gelince halk daha kolay aldatılmış ve doğruyu göremediğinden CHP iktidar olamamıştır, vb. görüşlerin yanlışlığına değiniliyor.

Meselenin özü, Türkiye Sol'unun, özellikle 1980 sonrasında sol ve demokrat çizgisinden uzaklaşmasıdır, eskimesidir. Kendini, kendi özü doğrultusunda yenilemek ve gelişime uyarlamak yerine, yenilik niyetine, sağla benzeşmeye başlamasıdır. Böylece, özelliğinden ve işlevinden kaybetmesidir. Türkiye'ye getirebileceği katkının en azıyla yetinmesidir. Meselenin öncelikle burada yattığı görülebilirse o zaman çözümlerin bulunabileceği belirtilmektedir.

Kitabın üçüncü bölümünde çözümler ortaya konulmaktadır. Sol'un ihtiyacı olan çözümler toplumun birçok sıkıntısına çare bulacaktır. Bu değişimi yapabilecek CHP'nin ne yönde çaba harcaması gerektiği anlatılmaktadır.

Kitabın ek bölümünde Türkiye'nin sorunlarına sosyal demokrat bakış açısıyla çözümler üretilmekte; bunların ışığında daha çağdaş, gelişmiş ve güçlü bir Türkiye'nin oluşacağı öngörülmektedir.

3.2.4. Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm; Nedir, Ne Değildir

(1998, İstanbul, Can Yayınları, 7. basım, 311 s.)

Kitap Hakkında: Kitap, Cem'in araştırma inceleme türünde yazmış olduğu bir çalışmadır. Cem kitabında sosyal demokrasi görüşünü, tarihsel kökeninden hareketle, günümüze kadar geçirmiş olduğu değişimi akademik özellik gösteren bir tarzla anlatmıştır.

Kitabın Özeti: Cem yaptığı bu çalışmanın, sosyal demokrasiyi övmek ya da yermek gibi bir amacının olmadığını; sadece sosyal demokrasinin ne olduğunu anlamak ve anlatmak amacıyla oluştuğunu söylüyor. Çalışmasında ilk olarak Sosyal demokrasiden ne anlaşılması gerektiği konusunda genel bilgiler veriyor. Sosyal demokrat görüşün partileri, ideolojik yapısı, demokrasi tercihi ve ekonomik yapısı hakkında, uygulamalardan da faydalanarak, kısaca bilgiler veriyor. Bu genel

bilgilendirmenin ardından, 1800'lü yılların sonu ve 1900'lü yılların başında Alman ve dünya solunun ilerlemesinde hem fikirsel hem de uygulama boyutunda önemli katkıları olan, Bernstein ve Kautsky'ye değiniyor.

Kitapta sosyal demokrasinin zaman içerisinde değişik tercihler geçirdiğini, ancak sonuçta üç temel tercih üzerinde, ifadede farklılıklar olsa da, anlaşma olduğu söyleniyor. Çağımızda sosyal demokrat partilerin üç temel tercihe dayandığı belirtiliyor; Demokrasi, partinin yapısı ve özellikleri, ekonomik yapı. Bu üç temel tercih doğrultusunda sosyal demokrat partilerin, iktidarda ve muhalefette giriştikleri uygulamaları, toplumda olması gereken kültür yapısını, sosyal demokrat dünya görüşünü bu üç temele dayandırdığı belirtiliyor.

Kitapta ayrıca sosyal demokrasinin Türkiye'de olabilirliği konusuna da değinilmiştir. Öncelikle sosyal demokrasinin Türkiye'de "olamaz"lığının nedenleri üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin mevcut ekonomik yapısının, toplumun sınıfsal özelliklerinin ve sol görüşlü partilerin yapısının, kitapta incelenen anlamıyla, sosyal demokrasiye olan uygunluğu irdelenmiştir. Daha sonra "olmalı"nın gerekçeleri ortaya konulmuştur. Aslında sosyal demokrasinin Türkiye'de uygulanabilmesi için birçok eksiklikler olduğunun ancak sosyal demokrasinin varlığının ülkeye getireceği artılar belirtilmiştir. Son olarak "olabilir"in arayışları ortaya konulmuştur. Türkiye'de sosyal demokrasinin uygulanabilmesi konusunda eksikliklerin fazlalığının yıldırıcı olmaması gerektiği, olumlu durumların azlığına rağmen bunlardan faydalanılarak sosyal demokrasinin geçireceği evrilme sürecinin sabırla beklenmesi ve çalışmaların aralıksız devam ettirilmesinin gerekliliği vurgulanmaktadır. Bunun için sosyal demokrat partilerden ve ideolojiden faydalanılarak yapılması gerektiği görüşü çalışmada işlenmiştir.

3.3. İsmail Cem'in Yakın Tarih Türk Siyasetini ve Siyasal Yaşamını Konu Alan Eserleri

İsmail Cem'in bu alt başlıkta sunulmaya çalışılacak olan eserleri belirgin olarak gazeteciliğinin izlerini taşımaktadır. Bunun yanı sıra aydın bir kişilik olarak tanıklık ettiği ve önemli yapısal kırılmaların yaşandığı yakın tarih Türk siyasal ve

toplumsal yaşamına ışık tutarak mevcut kurumsal yapının daha doğru kavranması yönünde çok önemli katkılar sağlamaktadır.

3.3.1. Türkiye Üzerine Araştırmalar

(1970, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 263)

Kitap Hakkında: Kitap İsmail Cem'in değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış inceleme ve araştırmalarından oluşmaktadır.

Kitabın Özeti: Kitap inceleme konularına göre başlıklara ayrılmıştır. Acılı Doğu, İsmail Cem'in doğrudan bölge insanlarıyla yapmış olduğu görüşmelerden ve bölgeye yönelik gözlemlerden meydana gelmiştir. Toprak ağaları-siyasetçiler-asker arasındaki ilişkiler bölge halkına yönelik olumsuz sonuçlar doğmasına neden olmuştur. Silah kaçakçılarıyla mücadele etmek amacıyla bölgede halka yönelik ciddi eziyetler yapılmıştır. Aslında günümüzde de devam eden bölgeye ait sıkıntıların nedenlerini bu çalışmada bulmak mümkündür.

Altmışlı yıllar Türk Solu'nun yeni açılımlar gerçekleştirdiği ve geliştiği dönemlerdir. Kitap bu süreci gözlemler ve incelemeler çerçevesinde anlatmaktadır. Bu dönemde halkın siyasal tutumları, CHP'deki sola açılım hareketleri, TİP'in döneme damga vuran gelişmesi anlatılmaktadır. Bu çerçevede, 68 kuşağı Türkiye ve dünya ölçeğinde incelenmiş ve gençlerin iç ve dış güç odaklarınca nasıl demokrasi dışı davranışlara itildiği anlatılmıştır.

Altmışlı yıllar sadece Türkiye'de değil tüm dünyada sıcak gelişmelerin olduğu bir dönemdir. Cem kitabında, Nasır'ın yönetimindeki Mısır'ı, Amerika-Vietnam Savaşı'nı ve dünyadaki gençlik hareketlerini de incelemiştir.

3.3.2. TRT'de 500 Gün

(1976, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 326 s.)

Kitap Hakkında: İsmail Cem'in anı türünde yapmış olduğu bir çalışmadır. 1974-75 yılları arasında yapmış olduğu TRT Genel Müdürlüğü dönemine ait yaşadıklarını anlattığı bir kitaptır.

Kitabın Özeti: Hayatını İstanbul’da gazeteci olarak sürdüren Cem, Ecevit’in Başbakanlık yaptığı hükümetten TRT genel müdürlüğü teklifi alır. İlk başlarda teklife, kendine uygun olmadığı ve anlamadığı bir alan olduğu gerekçesiyle, soğuk bakar ancak yoğun ısrarlar sonucunda teklifi kabul eder. Böylece TRT’de, birçok tartışmaya yol açan, üzerine kitaplar yazılan Cem dönemi başlar.

Cem kitabında öncelikle TRT’nin mevcut yapısındaki çarpıklıkları kaleme almıştır. Personelin büyük bir kısmının iş yapmaktan uzak, torpille işe alınmış bir insan kalabalığı olduğundan yakınmaktadır. İlk yaptığı işin insanları tanımak ve çalışabileceği kişileri tespit etmek olduğundan bahsetmiştir. Sonuçta kendisine uygun insanları belirlemiş ve kendi ekibini oluşturarak çalışmalarına başlamıştır.

Aslında TRT’nin birçok olanağı olduğunu ancak; bu olanakların doğru değerlendirilmemesi sonucu gereken kalitede hizmetin sunulmadığından yakınmaktadır. Kısa sürede gereken çalışmaları yaparak, hem yayın kalitesini artırmış hem de yayın ağını genişletmiştir. Ayrıca radyo yayınlarını da önemli noktalara getirdiğini ve yeni radyo kanalları kurduğunu anlatmaktadır. Çalışmaların sadece teknik olmadığını aynı zamanda içerik olarak da daha kaliteli programlar yapılarak sunulan hizmetin önemli atılımlar gerçekleştirdiğini vurgulamaktadır.

Cem’in TRT dönemi, muhalefetin sert eleştirilerine maruz kalmıştır. Cem kitabında bu muhalefete ve kendisinin meclis komisyonlarında ve basında yapmış olduğu konuşmalara yer vermiş; ayrıca, bazı CHP Milletvekilleri’nin mecliste yapmış oldukları konuşmaları da olduğu gibi meclis tutanaklarından aktarmıştır.

Cem sadece CHP-MSP döneminde değil bir süre de MC döneminde bu görevi yürütmüştür. Ancak MC dönemi kısa sürmüştür. Bundan sonra Cem’in vermiş olduğu hukuk mücadelesi kitapta anlatılmıştır. Ayrıca kitabın son bölümünde Danıştay’ın almış olduğu karar olduğu gibi eklenmiştir.

3.3.3. Tarih Açısından 12 Mart

(1980, İstanbul, Cem Yayınevi, 2. basım, 518 s.)

Kitap Hakkında: Kitap iki ciltten oluşmaktadır. Kitabın ilk cildi 12 Mart sürecinde gazeteci olarak çalışan Cem’in köşe yazılarının birleşmesinden meydana gelmiştir. Kitabın ikinci cildi 12 Mart’ın anatomisini ortaya koymaktadır.

Kitabın Özeti: Kitap 12 Mart'ın çok yönlü incelemesini yansıtan kapsamlı bir çalışmadır. İlk cildi meydana getiren köşe yazıları aslında Cem'in objektifinden çekilmiş bir fotoğraf sergisi gibidir. 12 Mart Cem'in kaleminden çıkan onlarca köşe yazısıyla anbean anlatılarak, olayların ortaya çıkması ve olaylar sonrasında yaşanan süreç ortaya konulmuştur. Kitap bu yönüyle bir dönemin anlatımında günlük işlevi görmektedir.

Türkiye'deki gençlik hareketlerinin yalnızlığına vurgu yapılarak, bu dönemde yürütülen girişimlerin, aslında amacı tam olarak ortaya konulmamış, farkındalık düzeyi düşük bir devrimcilik oyunu olduğu anlatılıyor. Gençlerin halktan ve uğruna mücadele verdikleri işçilerden gereken desteği alamamalarının onları karanlık güçlerin birer oyuncağı haline getirdiğini; sonuçta meydana gelen şiddet olaylarının ülkeyi kargaşa ortamına sürüklediğinin tespiti yapılıyor. Ayrıca, Osmanlı Dönemi'nden Cumhuriyet'e aktardıkları güçlerini zaman içerisinde kaybeden bürokratların 12 Mart'la birlikte eski güçlerine ulaşmayı hedeflediklerini ve bu uğurda özgürlüklerin kısıtlanmasında etkili olduklarını belirtiyor.

İkinci ciltte 12 Mart farklı boyutlarıyla inceleniyor. Öncelikle dış etkiler üzerinde durularak, 12 Mart'ın Türkiye'nin özel koşullarında oluşan bir durum olmadığı ortaya konuluyor. Demirel'in daha bağımsız bir dış politika izlemesi başta ABD olmak üzere Türkiye üzerinde ortak çıkarları olan ülkeleri rahatsız etmiştir. Soğuk Savaş'ın hâkim olduğu bir dönemde Türkiye'nin SSCB ile ekonomik ilişkilere girmesi de rahatsızlığa neden olmuştur. Devamında ise iç etkilere değinilerek yaşanan sürecin nedenleri tespit ediliyor. Son tahlilde sürecin yansımaları; iktidar, sermaye, bürokrasi, işçi sınıfı... vb açısından ortaya konuluyor.

3.3.4. Siyaset Yazıları

(1980, İstanbul, Cem Yayınevi, 1. basım, 360)

Kitap Hakkında: Kitap İsmail Cem'in 1975–1980 yılları arasında değişik gazete ve dergilerde yayınlanmış yazılarının konu içeriklerine göre birleştirilmesi sonucunda oluşmuştur. Kitap üç bölümden ibarettir.

Kitabın Özeti: 1975–1980 dönemi Türkiye'nin en çalkantılı dönemlerinden biridir. Cem bu dönemi kendi penceresinden okurlara sunmaktadır.

Kitabın ilk bölümünde, öncelikle MC hükümetleri incelenmiştir. Bu dönemde yaşanan iç karışıklıkların en önemli nedeni olarak MC Hükümetleri görülmektedir. Dört partinin bir araya gelmesiyle oluşturulan MC Hükümetleri aşırı sağ bir tutum sergilemişlerdir. Bu dönemde meydana gelen şiddet olaylarında, sağ görüşlü kişilerin devletin koruması altında olduğu anlatılmaktadır. Özellikle koalisyon ortaklarından MHP'nin aşırı sağ oluşumlardaki etkisi vurgulanmıştır.

İkinci bölümü, CHP özelinde, sosyal demokrasi konusu üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu dönemde CHP'nin siyasi tutumundaki yanlışlıkları sorgulanmıştır. CHP'nin nasıl bir siyaset izlemesi gerektiği konusunda görüşlere yer verilmiştir. CHP'nin sosyal demokrasiyi doğru anlaması ve Türkiye özelinde neler yapması gerektiği ve neleri yapabileceği anlatılmıştır. Statükodan uzak, halka yakın ve sosyal demokrat bir partiye yakışan bir kimlik meydana getirmeyi başarırca, CHP'nin ancak o zaman seçimlerde başarılı olup, güçlü bir iktidar oluşturabileceği vurgulanmıştır.

Kitabın üçüncü ve son bölümü dönemin ekonomik yapısına ayrılmıştır. Bu dönemde, 1970'lerin başından başlayan ve sonlarına doğru iyice yerleşen, dışarıdan kumanda edilen bir ekonomik yapı oluştuğu vurgulanmıştır. DPT'nin artık işlevsizleştiği, IMF'nin Türk ekonomisinde etkin güç haline geldiği ortaya konulmuştur. IMF alacaklarının temini için, halka büyük oranlı tasarrufu ve iç talep yetersizliği sonucu ortaya çıkan arz fazlası ürünlerin ihracatını önermektedir. Bu ekonomik yapının zamanla yerleşmesiyle ve bu durumun sürekliliğini sağlamak için, nihai olarak faşist bir yapının meydana gelebileceği ve kurumsallaşacağı konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Nitekim 80'li yıllar bu öngörüğü haklı çıkartmıştır.

3.3.5.Geçiş Dönemi Türkiye'si

(1984, İstanbul, Cem Yayınevi, 2. basım, 347)

Kitap Hakkında: Cem'in 1981-1984 yıllarını konu alan, Güneş Gazetesi'nde yayınlanmış köşe yazılarının; demokrasi, ekonomi, toplum, siyaset ve sol konu başlıkları altında derlenmesi sonucu oluşmuş bir kitaptır.

Kitabın Özeti: Cem tarihimizde ve geleneğimizde demokrasi diye bir şeyin pek olmadığını ve toplumun demokrasinin çok da bilincinde olmadığını söylüyor. Demokrasi ülkemizde sadece meclis ve partilerden ibaret sanılmaktadır. Demokrasinin önkoşulu niteliğindeki hoşgörü, diyalog, sentez alışkanlıklarının anlaşılmasını, demokrasinin toplumda yerleşmemesindeki en önemli neden olarak görmektedir. Yapılması gerekenin, demokrasinin toplumda yerleşmesini sağlamak için, öncelikle demokratik kurumların oluşturulması gerektiğini belirtiyor.

Cem çalışmasında ekonomik konulara ilişkin görüşlere de yer veriyor. Cem 24 Ocak kararlarının kısa vadede iyi sonuçlar verdiğini; ancak bu uygulamanın uzun sürmesi halinde ciddi sıkıntılar doğuracağını belirtiyor. Sadece ihracatı artırmaya ve enflasyonu düşürmeye yönelik ekonomi politikalarının toplumun önceliği olan işsizlik sorununa çözüm olamayacağını söylüyor. KİT'lerde yürütülen işlevsizleştirme çalışmalarının uzun vadede topluma faturasının ağır olacağını söyleyen Cem; özelleştirmeye karşı olmadığını ancak doğru yöntemin seçilmesi gerektiğini söylüyor. Çalışamaz duruma getirilen KİT'lerin değerinin çok altında satılmaya çalışılmasının yanlışlığını anlatıyor.

Cem eserinde Türk toplumunun sağlam kökleri olduğunu ancak son zamanlarda bir kültürsüzleştirmeye maruz kaldığını anlatıyor. Hoşgörüyü bu topraklarda yeşertmiş ve yıllarca yaşatmış bir toplumun bu özelliğini yitirmeye başladığından şikâyet ediyor. Şiddetin ailede başladığını ve topluma sirayet etmeye başladığını söylüyor. Türkiye'de liberalizmin üstüne düşen görevi yerine getiremediğini; farklı siyasal görüşlerin kendini ifade etmesine ve demokrasinin yerleşmesine gereken katkıyı sağlayamadığını belirtiyor. Solun kendini yenilemekten aciz olduğundan ve seksen öncesi sağ söylemlerle başarıya ulaşmaya

çalıştığından yakınıyor. Solun sağdan daha sağcı olarak başarıya ulaşmaya çalışmasını eleştiren Cem, solun kendini yenileyerek doğru siyasal söylemler ve halkı inandırıcı programlar geliştirmesi gerektiğini söylüyor.

3.3.6.Gelecek İçin Denemeler

(2000, İstanbul, Can Yayınevi, 2. basım, 344)

Kitap Hakkında: Cem'in 1991–1994 yılları arasında Sabah Gazetesi'nde yazdığı köşe yazılarından oluşmaktadır. Demokrasi, Güneydoğu, AB, toplum yapısı gibi konular bu çalışmada irdelenmiştir.

Kitabın Özeti: Türkiye 1990'ların başında birçok iç ve dış sorunla karşı karşıya kalmıştır. Bu sorunlardan en önemlisi artan terör olaylarıdır. Cem bu çalışmasında terör konusunu oldukça geniş bir şekilde incelemiştir. Terörün nedenlerinin iyi anlaşılması gerektiği düşüncesindedir. Doğru tespitler yapılırsa doğru sonuçlara ulaşılabilir. Terörü anlık bir olgu olarak düşünmek yanlış olacaktır. Bu konuda kapsamlı çalışmalar yapılarak uzun soluklu bir terörle mücadele siyaseti güdülmesi gerektiğinin önemine inanıyor. Cem bu kitabında Güneydoğu konusunda anlık çözümlerle kalıcı sonuçlar almanın mümkün olamayacağı fikrindedir.

Cem'in üzerinde durduğu bir başka konu da siyaset olmuştur. Mevcut siyasal yapının sorunlara çözüm üretmekten yoksun olduğunu belirterek, siyasal eleştiriler getirmiştir. Siyasetle uğraşanların ne yazık ki, ülke sorunlarına çözüm üretmekten uzak, günü kurtarmaya yönelik siyaset yaptıklarından yakınmaktadır. Bu duruma halkın siyasetten uzak kalmasının ya da bırakılmasının neden olmuştur. Çünkü halkın denetiminden uzak bir siyasal yapının sağlıklı çalışamayacağına inanmaktadır. Ancak, halkın bilinç düzeyinin artmasının ve daha sorgulayıcı bir yapıya bürünmesinin olumlu bir gelişme olduğunu da belirtmeden geçmiyor.

Dış politika konusunda Cem'in üzerinde durduğu iki ana konu AB ve Ortadoğu siyasetidir. AB sürecinde Türkiye'nin kendini iyi ifade edememesinin AB'nin Türkiye'ye dönük önyargılarını yıkmayı başaramamanın nedeni olarak görüyor. AB normlarını yerine getirmekte yeterince başarı sağlanamamasından başarısız yöneticileri sorumlu tutmaktadır. Ortadoğu konusunda Türkiye'nin daha

aktif bir rol alması gerektiğini; bekle-gör gibi pasif bir siyasal anlayışın Türkiye'nin bölgedeki çıkarları açısından çok olumsuz etkileri olduğunu belirtiyor.

3.3.7. Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi

(2007, İstanbul, Can Yayinevi, 17. basım, 509)

Kitap Hakkında: Kitap Cem'in deneme türünde yazmış olduğu bir eserdir. Cem kitabın büyük bir çoğunluğunu askerde yazmıştır.

Kitabın Özeti: Cem, kime ve neye göre geri kalmışlık değerlendirmesinin yapılacağı sorununa cevap arayarak çalışmasını başlatıyor. Buradan hareketle öncelikle geri kalmışlık kavramı üzerinde durarak; toplumları değerlendirirken kullandığı denge kavramını açıklıyor. Cem çalışmasında toplumları, daha üst bir toplumla etkileşime girmiş olan toplumları "denge toplumu", girmemiş toplumları ise "dengeyi sağlayamamış" ya da geri kalmış toplum olarak adlandırıyor.

Çalışmasının büyük bir kısmını Osmanlıya ayıran Cem şu anki geri kalmışlığımızın nedenlerini Osmanlı'nın son yüzyılında aramak gerektiğini belirtiyor. Osmanlı uzunca bir süre çağının ilerisinde bir topluma sahip olmuştur. Oluşturduğu tarıma dayalı düzeni uzunca bir süre başarılı bir şekilde uygulamayı başarmıştır. Ancak Avrupa'daki gelişmelerle birlikte Osmanlı'nın dengesi bozulmaya başlamış ve düzgün işleyen toplumsal yapı bozulmaya başlamıştır. Ekonomisi tarıma dayalı olan Osmanlı Batı'nın sanayi atılımları karşısında fazla dayanamamıştır. Batı'nın değerli madenlerinin Osmanlı ekonomisine girmesiyle birlikte devlet ve toplum düzeni bir domino taşının yıkılması gibi her alanda kendini göstermiştir.

1800'lerde Batı eksenli yapılan kurtarma reformları aslında Osmanlı'nın çöküşünü hızlandırmaktan başka bir işe yaramamıştır. Batılılaşma adı altında Osmanlı iyice batının bir uydusu haline gelmiştir. Yapılan reform hareketleri Osmanlı'nın yapısına uygun değildi; nedenlerden ziyade sonuca yönelikti. Durum böyle olunca atılan adımlar soyut kaldı ve sadece belli alanlarda batılılaşma olumlu oldu.

Cumhuriyet döneminde yapılanlar da aslında Osmanlı'nın son dönemlerinde yapılanlardan pek farklı olmadı. Reformlar toplumdan uzaktı ve gereken başarı

sağlanamadı sadece sömürge devleti olmaktan kurtulmaya katkı sağladı. Bürokrat-eşraf-asker arasındaki ilişki toplumun geri kalmışlığına çare olamadı. Batılılaşma çalışmaları sadece ondan nemalananlar tarafında benimsendi. Halkın eşraf ve ağalar tarafından sömürülmesine, batılılaşma çalışmalarında bu zümrenin desteğini kaybetmemek için, göz yumulmuştur. Ayrıca inkılaplar üstyapıyı değiştirmiş altyapı aynı kalmıştır. Bundan dolayı inkılâplar halka inememiştir; yüzeysel kalmıştır. Bazı yasal düzenlemeler yabancı sermayenin ihtiyaçlarını karşılamak için hayata geçirilmiştir.

3.4. İsmail Cem'in Sanata Dair Eseri

Fotoğraf çekmek Cem'in çocukluğundan beri ilgilendiği bir uğraş. Bu uğraşını ölümünün son günlerine kadar devam ettiriyor. Çektiği fotoğraflardan yurtiçinde ve yurtdışında sergiler açmış olan Cem; koleksiyonundan seçtiği fotoğraflardan bir kısmıyla bu kitabı hazırlıyor.

3.4.1.Mevsimler

(2000, İstanbul, Cem Ofset, 1. basım, 132 s.)

Kitap Hakkında: Cem'in yıllar içerisinde çektiği fotoğrafların bir araya getirmesiyle oluşmuş sanatsal yönü ağır basan bir çalışma olarak nitelendirilebilir.

Kitabın Özeti: Doğa, insan, tarihi alanlar, ilginç bir an, hayvan resimleri çalışmada yer alıyor. Bu fotoğrafların en yoğun çekildiği mevsim sonbahar mevsimidir. Hayata sürekli umutla bakan Cem'in içinde yer alan hüznün belki de bu fotoğraflarda yansıyor.

4. İSMAİL CEM'İN FİKİRLERİNİN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI

İsmail Cem'in düşünce yapısında ön plana çıkan temel özellik sorunlara tarihsel bir perspektifle ve analitik bir neden-sonuç ilişkisi çerçevesinde

bakabilmesi ve bulgularını objektif ve net bir şekilde ortaya koymasidir. Bu argümanı teyit eden veriler çalışmanın bu bölümünde sınıflandırılarak tanıtılmıştır. Birinci alt başlıkta “Sosyal demokrasi”, ikinci alt başlıkta “ Dış Politika” ve üçüncü alt başlıkta “İç Politika” konusundaki fikirleri aktarılmıştır.

4.1. İsmail Cem’in Sosyal Demokrasi Konusundaki Fikirleri

Cem’in aslında en çok uğraş verdiği alanların başında sosyal demokrasiyi anlamak ve anlatmak yer almaktadır. Bu konuda birçok eserler ortaya koymuş ve sorunlara çözüm üretirken de bu siyasal görüşe uygun çözümler ortaya koymuştur.

Cem, sosyal demokrasiyi sermaye ile emek arasında bir üçüncü yol olarak görmüyor. O’na göre Sosyal demokrasi, toplumlardaki sol ve demokrat güçlerin kendi mantığını, sermaye mantığının karşısına çıkararak toplumların öncelikle kitleler yararına bir evrime yönlendirilmesidir. Sosyal demokrasinin ideolojisi sol kişilik ve demokrasi tercihinin dayalıdır. Solun çoğulcu demokrasi içindeki ifadesidir (Cem,1987,31). Kendi karşıtlarına yaklaşımın, sosyal demokrasinin en belirleyici özelliği olduğunu; sosyal demokrasinin karşıtlara tanınmış geniş bir meşruiyetin, tam anlamıyla demokrat bir yaklaşımın ifadesi olduğunu belirtiyor. Siyaset tarihinin en demokrat örneği olarak sosyal demokrasiyi nitelemenin, yanlış olmayacağını söylüyor (Cem,1998,132).

Cem ayrıca; sosyal demokrasinin, tüm stratejik tercihlerini, bir zorunluluk ya da uzlaşmada kendine düşen fedakârlık diye değil, işçi sınıfının ve genel olarak halkın yararı bu doğrultuda olduğu için yaptığı inancındadır. Cem’e göre, demokrasi tercihi bir mecburiyetin ifadesi değildir; sosyal demokrasi temsil ettiği toplumsal sınıfın yararını çoğulcu demokrasinin sürekliliğinde gördüğü için bu tercihi yapmıştır. Aynı şekilde sermaye sınıfının demokratik varlığını, özgürlüğünü ve sürekliliğini kabullenmek de, piyasa ekonomisini ve üretim araçlarında özel mülkiyeti reddetmemek de, bir uzlaşmanın sosyal demokratlara yüklediği zorunlu bir taviz olarak değil; sosyal demokrasi, karşıt olduğu sosyal sınıfın özgürce var olacağı bir çerçeveyi işçi hareketi açısından en yararlı olanı diye nitelediği için, bu tercihi yaptığını ifade ediyor (Cem,1998,54-55).

Sosyal demokrasinin katı ve köşeli bir ideolojik çerçevesinin olmaması, onun yandaşları tarafından anlaşılmasını dahi güçleştirdiğini söyleyen Cem; sosyal demokrasinin değişik ülkelerde uygulanmasıyla biçimlendiğini belirterek, bu özellikleri, sosyal demokrasinin belirleyici, ortak ve kalıcı niteliklerinin anlaşılmasını ve temel mantığının kavranmasını zorlaştırdığını söylemektedir (Cem,1998,53). Cem'e göre, sosyal demokrasi tümüyle sınıfsal ve ekonomik beklentilerle yapılabilen bir tercih olduğu gibi, öncelikle barışı, özgürlüğü, demokrasiyi amaçlayanların da idealidir; başlıca kaygısı "ahlak değerlerinin korunması ve gelişmesi" olanların da tercihidir; her şeyden fazla cumhuriyetçi mantığa ve çağdaşlığa ağırlık verenlerin de tercihidir. Dinsel inançlarındaki kardeşlik, eşitlik, adalet özünün siyasetteki uzantısını sosyal demokraside görenlerin de tercihidir. Sosyal demokrasi tercihinin bu nedenlerden ve dürtülerden herhangi birinden kaynaklanmış olmasının bir farklılık bir imtiyaz anlamında olmadığını söyleyen Cem, tüm bu nedenlerin insanların bütünleşmesine katkı sağlayacağını; bundan dolayı sosyal demokrasiyi bir sınıra koymanın doğru olmayacağını ve tabanın olabildiğince geniş tutulması gerektiğini belirtiyor (Cem,1987,18).

Cem, sosyal demokrasinin başarıya ulaşabilmesi için üzerinde yükselebileceği sacayakları olduğunu belirtiyor. O'na göre bu sacayakları, maddi üretim ölçüsüyle tanımlanan sosyal kesitlerdir. Bunlardan biri işçiler ve öteki gruplardır. Bir diğeri, bilim çevreleridir ki bunlar teknokratlar, düşünceyi ve sanatı üretenlerdir. Sonuncusu sosyal demokrasiyi dar anlamdaki siyaset uygulamasına aktaranlar, yani siyasi kadrolardır. Sosyal demokrasinin gelişebilmesi için var olan bu sacayaklarının moral beraberlikle bir araya getirilmesi gerektiğini söylüyor (Cem,1984a,308). Ancak bir siyasal kuruluşun örgütlenme sorunu onun sınıfsal yapısı ve ideolojisiyle yakından ilgilidir.

Bir partinin yönetici kadrosu o parti bünyesindeki önemli unsurların kabullenemeyeceği kadar ileri veya değişik amaçlar güderse, problem çıkması kaçınılmazdır. Aynı şekilde, bir partide örgütün gerisinde kalan ideolojik tercihler oluşmaktaysa; sonuç, yine uyumsuzluktur. Siyasal kuruluşların sınıfsal yapısıyla bu kuruluşların üstlendikleri görevler arasında uyum söz konusudur. Sosyal demokrat bir partide partiyi oluşturan tabanda belirli bir denge olması gerekmektedir. Cem

ayrıca, tüccarların, sanayicilerin, büyük toprak sahiplerinin sol bir partide yoğunlukta olmasıyla, en azından emekçilerden daha fazla olmasıyla, o partide emekçiler açısından olumlu sonuçlara ulaşacak kararların alınmasını ve uygulanmasını beklemenin hayalcilik olacağını söylüyor (Cem,1980a,164).

Cem'e göre Sosyal demokrat partilerde bir sol kanadın mevcudiyeti zorunludur. Bu sol kanat partide yeni düşüncelerin üretildiği kaynak olmaktadır. Ayrıca partinin muhtemel yöneticisi yine bu sol kanattan çıkmaktadır. Sol kanadın sosyal demokrasideki en önemli işlevi ideolojik ve moral güçleridir. Bu kanat sosyal demokrasinin ideallerini biraz da ütopyasını temsil eder. Ülkeyi ya da partiyi yönetmenin güncel hesapları içindeki yönetimlerin ödün verme ve sağa kayma eğilimlerine karşı, bir engel oluşturmaktadırlar. Cem, bütün bu nedenlerden ötürü her sosyal demokrat partide bir sol kanadın olması gerektiğini vurguluyor (Cem,1998,189). Cem Avrupa'dan örnek vererek, Avrupa'da işçilerin partide önemli bir oranda temsil edildiğini ve bakan olabildiklerini belirtiyor (Cem,1998,187).

Cem 21. yüzyıl eşiğinde geçmiştekenden çok daha etkili bir yerin adayı olan sosyal demokrasinin, öncelikle kendi ideolojisini değerlendirerek, kendi ideolojisinin doğrultusundaki çözümleri üreterek, tarihin sunduğu görevi ve işlevi üstlenebilir olduğunu söylüyor (Cem-Baykal,1992,21).

Cem'e göre sosyal demokrasinin etkin bir yapıyla uygulanabilmesi için, sosyal demokrat partinin çalışanlar kitlesinde kök salmış, temsil niteliği taşıyan, toplumun bütün alanlarında örgütlü, güçlü bir kuruluş olması gerekir. Demokrasi tercihten ekonomik modele, sosyal mücadele-uzlaşma anlayışına kadar her alanda, her tercihte ve her düzeyde, sosyal demokrasiye meşruiyetini, işlerliğini kazandıran, sosyal demokrat partinin bu özelliklere sahip olması gerekir (Cem,1998,184).

Cem'e göre sosyal demokrat partilerin gelişme sürecinde ve özellikle uzun süre iktidar oldukları ortamlarda, siyaseti ve partiyi yozlaştırıcı etkilere hedef olmaktadır. Sosyal demokrasinin bir özelliği olan devlet düzenleyiciliğinin ve koruyuculuğun, hayatın her ayrıntısına ulaşmasıdır. Devlet bir bakıma, her alanda kişinin sorunlarına eğilmekte ve kişinin pasif konuma düşmesine neden olmaktadır.

Bir insan doğumda, ölümdede, sağlıkta, ulaşımında, işte, işsizlikte, kültür sorununda, haberleşmede, bilgilenmede evliliğinde ve her doğan çocuğunda sosyal demokrat devletin işbirliğini, düzenleyiciliğini, dolaylı-dolaysız yardımını arayacak, alacak ve buna alışacaktır.

Bireylerin her tür özel ve genel sorunuyla devleti böyle iç içe sokan bir sistemde bazı sıkıntıların baş göstermesi muhtemeldir. Pasifleşen yardıma muhtaç olan ve tek başına bir şey başarmaya yetkin olamayan insanlardan oluşan bir toplum meydana gelebilir. Bu da birçok intihar ve depresyon durumuna yol açabilir. Bundan dolayıdır ki devlet sosyal yardımlarda bir sınır belirlemelidir (Cem,1998,229).

4.1.1. Sosyal Demokrasinin Türkiye boyutu

Cem'e göre, Türkiye'de burjuva yaratma çabaları kalkınma açısından istenen sonucu verememiştir. Bundan dolayı kalkınma, işçi ve köylü kitlelerinin çıkarlarınınca ve bizzat onlar tarafından biçimlenecek bir düzende, bu kitlelerin öncülüğünde gerçekleşebilir (Cem,2007,492). Türkiye gerçeğine doğru teşhis koymak ve bu teşhisin gerektirdiği taktik ve stratejiyi belirlemek solun büyük meselesidir (Cem,1970,103). Türk halkının gelenekleri ve alışkanlıkları, onun toplumcu bir kalkınma yöntemini yaratmasında bir engel değil, kolaylaştırıcı bir etken olduğunu belirtmektedir (Cem,2007,486).

Cem Türkiye'deki sosyal demokrat yapıyı şöyle ifade etmektedir:

“Bizim sosyal demokrasimiz hatta genel olarak solumuz dünyadaki benzerlerinden çok farklıdır. Bizimkiler Marksist siyasetten yola çıkıp, çoğulcu demokrasi, tercihini yaparak değişim geçirmiş partiler değildir. Çok daha ağırlıklı olarak, aşırı merkeziyetçi, bürokratik, seçkinci ideolojiden ve tek parti, devlet partisi geleneğinden kaynaklanmış partilerdir (Cem-Baykal,1992,42). Türkiye'de sosyal demokrat solun doğuşu, radikalizmin felsefi, siyasi, sosyal özelliklerinden, klasik radikal parti yapılanmasından, sosyal demokrasiye dönüşüm biçiminde olmuştur. Ve bu dönüşümün tam olarak başılamayışı, radikalizme özgü sosyal ve siyasal bir yapılanmada, radikalizmin felsefesinde, sosyal demokrat politikalar üretmek gibi gerçekleşmesi çok zor bir amaç ortaya çıkarmıştır” (Cem,1984a,302).

Cem'e göre, merkezîyetçi ve bürokratik bir devlet solculuğuna özgü, halka tepeden bakan, ideolojiden kaçınan, seçkin olan halkın yerine kendini koyup karar verme özelemleri taşıyan eğilimleri, sosyal demokrasiden uzak tutmak gerekir. Sosyal demokrat ideolojinin çoğulcu, demokrat, halkçı özünü egemen kılmak Türk sosyal demokrasisinin öncelikli meselesi olmalıdır (Cem,1987,20). Günümüz Türkiye'sinde sosyal demokrasiyi olabilir kılmamanın önkoşulu, partiyi, sosyolojik olarak, yani, üye ve yönetici kadroların sınıfsal bütünlüğü bakımından, ücretlilerin etkinliğine, çoğunluğuna açmaktır. Sosyal demokrat iddialı parti ancak bu özellikler kurulursa ya da bilinçli, sistemli olarak bu özelliğe doğru dönüşebilirse, sosyal demokrat parti olabilir; sosyal demokrasinin mantığını, sistemini harekete geçirebilir (Cem,1998,300).

Türkiye'de ekonomi gelişmemiş, demokrasi tam olarak oturmamış, işçi sınıfı eğitimsiz ve farkındalık düzeyi düşük, tüm bu etkenler Türkiye'de sosyal demokrasinin olabilirliğini olumsuz etkilemektedir. Ancak Cem, bu gerçekler çerçevesinde, sosyal demokrasiyi olabilir kılmamanın belirli bir yöntem arayışıyla başlatılabileceği düşüncesindedir. Sosyal demokrasiyi meydana getiren ve her biri Türkiye'de ayrı ayrı yetersiz görünen etkenleri inceleyerek bunlar arasından bir seçme yapmak; sosyal demokrasiye yatkın özelliklere dönüşmeleri mümkün olanları bilinçle ve sabırla bu doğrultuda değişime yönlendirmek. Bu değişim sürecini, sosyal demokrasinin öteki faktörlerini en fazla etkileyebilecek olan düzeyde başlatılabilmek. Bu açıdan bakınca, zincirleme tepkiler yaratarak her alanı etkileyebilecek çıkış noktası olarak, sosyal demokrasinin partisi ve onunla bağlantılı olarak onun ideolojisi görünmektedir (Cem,1998,297).

Cem tarihimizde ve alışkanlıklarımızda bizden farklı olanlara katlanmak gibi bir özelliğin ve demokratik eğilimlerin varlığından söz etmenin pek de mümkün görünmediğini söylüyor (Cem ve Diğ.,1984b,5). Ancak; Cem'e göre, demokrasi, sanayileşme ve eşitlik öncelikle çalışan kitlelerin hayati sorunu ve ihtiyacıdır. Bu amaçlara götüren, bu amaçları içeren siyasal sistem, öncelikle sosyal demokrasidir. Çalışan kitlelerin bu amaçlara ulaşabilmesi, daha demokrat daha eşitlikçi, daha gelişmiş bir Türkiye'nin oluşması, Türkiye'de sosyal demokrasinin gerçekleşmesine bağlıdır (Cem,1998,294).

Cem'e göre sosyal demokrasinin olabilirliği konusunda göstergeler olumsuzluğa işaret etmekteyse, un, yağ ve şeker yoksa helva nasıl yapılacaktır? İki nedenden dolayı umutsuzluğa kapılmanın yeri yoktur:

Bir defa sosyal demokrasinin olamayacağına ilişkin gerçeklerden büyük bölümü, sanayileşme, kentleşme, sınıfların olgunluğu, hoşgörü ve çoğulculuk geleneği gibi göstergeler; aynı zamanda demokrasinin önkoşulu ve demokrasinin olamayacağına da gerekçesidir. Buna rağmen, Türkiye, yetersizlikleri de bulursa bir demokrasiye sahiptir. Mevcut demokrasiden belki memnun değiliz. Ama hiç olmamasından herhalde daha iyidir. Öte yandan, sosyal demokrasi, belirli bir iddiadır, amaçtır. Özgürlük ve eşitlik ideallerinin bütünlüğüdür. Demokrasi ile solun birlikteliğidir. Hem özgürlük olsun, hem eşitliğe yönelim denmekteyse, hem solcuyuz hem de demokratiz ideası benimseniyorsa, o zaman, bunun siyasal sistemi sosyal demokrasidir. Sorunlar, koşullar, gerçekler ne olursa olsun... Mesele, gerçeklerin farkında olarak, gerçeklerden hareket ederek, gerçekleri zaman içinde değiştirmektir. Bu da, sosyal demokrasiden doğru tahlil ister; doğru stratejiyi ve doğru taktikleri gerektirir (Cem-Baykal,1992,42-43).

Cem, özgürlüklerin bütünlüğüne yeterince sahip çıkılmayışın, Türk sosyal demokrasisini hem uzlaştırmacı ve barışçı işlevinde eksik bıraktığını, hem de inandırıcılığını gölgeleyerek mesajını ve etkinliğini sınırladığını söylüyor (Cem,1987,19). Türk sosyal demokrasisinin önündeki öncelikli mesele, kendi tanımını, kimliğini, ideolojisini, evrensel doğrularla tutarlı ve Türkiye koşullarıyla uyumlu şekilde geliştirmektir. Bunun yöntemi, sosyal demokrasinin sembollerini, görünümünü, söylevini, parti anlayışını, çözümlerini sosyal demokrat ideoloji ve kimlik doğrultusunda geliştirmektir. Sosyal demokrasinin (ya da çoğulcu sosyalizmin) öteki siyasal pratiklerden ve ideolojilerden farklı olduğunu vurgulayarak ve sosyal demokrasiden gurur duyarak yapmak gerektiğini belirtiyor (Cem,1987,33).

Cem'e göre Türkiye'de sosyal demokrasinin yaşamakta olduğu bölünmüşlük olayı akıldışıdır, vicdan dışıdır, siyaset dışıdır. Her şeyden önce, sosyal demokrat partilerin birleştirmesini sağlamak tüm sosyal demokratların görevidir. Sosyal demokrasinin bütünlüğünü sağlamak öncelikle halk için, bu uğurda verilen emekler

için ülke çıkarları için zorunludur (Cem,1987,22). Sol iddialı partiler yahut hareketler, ancak belirli ilkelerin ve bir yenileşme programının çerçevesinde bir araya gelebilirlerse, bütünleşme sola ve Türkiye'ye yarar getirir (Cem,1994,76).

4.1.2.Sosyal Demokrasinin Ekonomi Boyutu

Cem'e göre sosyal demokrasi, demokrasinin kabulüyle birlikte, piyasa ekonomisinin varlığını kabul etmektedir. Sonuçta karşıtların yaşama hakkı gereği bu tercih zorunludur ve sosyal demokratlar piyasa ekonomisinin varlığına karşı değildir (Cem,1998,181). Bir ekonomik faaliyet alanı yahut bir işletmenin mülkiyeti toplum çoğunluğunun mutlak menfaati varsa değişebilir. İhtiyacın doğrultusunda göre sosyalleşebilir, özelleşebilir. KİT'lerin özelleşmesi sosyal demokrasi için ideolojik bir tercih değildir; ancak ihtiyaç duyulan alanlarda ve kurumlarda özelleştirme yapılabilir (Cem,1994,193).

Solun ekonomik programında, devlet, ekonomiyi yönlendiren, kitlelerin yararını gözeterek onlara güvence getiren, ekonomik büyümeyi hızlandıran, gelir dağılımı adaletini ve dolayısıyla tüketimin yaygınlaşmasını kolaylaştıran bir göreve sahiptir. Bu birtakım demagojilerde ileri sürüldüğü gibi devletin esnafılık yapması, kararnemelerle piyasaları yönlendirmesi olarak değerlendirilemez. Aynı şekilde, solun önceliği 1930'ların devletçisi ya da onun iç ve dış rekabete kapalı özellikleri de değildir. Sosyal demokrat ekonomide amaç, devletin ülke çoğunluğunun temsilcisi olarak, ülke çoğunluğunun yararına bir ekonomik işlev taşımasıdır (Cem,1984a,332–333).

Ayrıca Cem, bir toplumda aslan payının sadece aslanlara ait olduğu bir ekonomik modelin sosyal demokrasiye uygun olmadığını söylüyor. Sosyal demokraside ekonominin hedefi öncelikle Türkiye'nin emek dünyasına katkılarını getirmektir fakat sadece ona değil, elbette toplumun bütününe gözeterek, bütününe toplumsal refahı götürmek ana hedeftir (Cem,1989,62). Cem, sermayeye karşı olumsuz bir düşüncesinin olmadığını ancak, sıkıştığı zaman işçi çıkaran sermaye ile hem iktidarda hem de muhalefette uğraşmayı bir amaç edindiğini söylüyor ve bu tür sermayeyi de “demokrat olmayan sermaye” olarak isimlendiriyor (Mumcu,2005,132).

4.2. İsmail Cem'in Dış Politika Konusundaki Fikirleri

Dış politika Cem'in üzerinde en çok kafa yorduğu ve yazılarında çokça değindiği konuların başında gelmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Cem'in dış politika konusundaki görüşlerine yer verilecektir.

Cem dış politikada tarihin önemine inanmakta ve Türk dış politikasının bundan yoksun olduğunu belirtmektedir ve bu durumu şöyle ifade etmektedir: Türk dış politikasının zaman içinde derinliği olamamıştır; mekân içinde genişliği olamamıştır. Kendi birikiminden, kaynaklarından, yani, kendi gücünü oluşturan unsurlardan kopuk bir dış politika anlayışı söz konusudur. Bu dış politikanın kendini ve dünyayı algılamasında, tarih, yoktur. Tarihe, geçmişin değerlerine gönderme yoktur. Yüzlerce yıllık birikimler, medeniyet unsurları, ilişkiler ve hayat tarzları, sanki hiç var olmamıştır; ya da bize değil yabancı bir topluma aittir. Çok sayıda toplumla ve yüzlerce yıl bir arada yaşamış bulunmak, büyük çoğunluğuyla aynı inancı paylaşmak, aynı devleti ortak ve eşit sahiplenmiş olmak, hatta inanç özelliğinin ayrıştırıcı olduğu bir çağda bunları sorun etmemek, yüz milyonu aşkın insanla aynı dili konuşmanın geleneksel Türk dış politikasında bir anlamı olmamıştır. Cem bu ifadelerle, Türk dış politikasının tarihin faydalarından istifade edememesinden yakınıyor. (Cem,2004,13).

Cem'e göre Türk dış politikası sürekli birilerine eklenerek yapılmaya çalışılmıştır. 1950'lerdeki Ortadoğu siyaseti ve Cezayir karşısında izlenen yol, günümüzün Türkiye'si için bir utanç belgesi olmuştur. Ayrıca, soğuk savaş yıllarında Çin'i tanımama konusunda yaptıkları da Türkiye'nin bağımlı siyasetinin bir göstergesi olmuştur (Cem,1970,254). Türkiye, kendi ulusal yararlarını, başka ülkelerin yararlarına endekslemekten hala tümüyle kurtulabilmiş değildir. Birçok durumda, Türkiye'nin dış siyasal özellikli ekonomik, kültürel, askeri, stratejik beklentileri ikinci plana düşebilmektedir. Türkiye birikimini ve dış siyaset kozlarını kendi adına yeterince kullanamayan bir görünüm vermektedir. Çağımız ülkelerinin birbirine ve uluslararası kurumlara karşı bir ölçüde ve bir anlamda bağımlı oldukları bir gerçektir. Her ulusun kendine özgü yararları olduğu bir gerçektir. Bu iki gerçeğin arasındaki dengeyi geleceğin Türkiye'si bugünkünden çok daha ustalıkla ve Türkiye'ye dönük olarak kurabilmelidir. Bağımsızlık kavramının ifade biçimleri

zamanla değişmiştir ancak özü değişmemiştir. Atatürk'ün bize tanımladığı bu öze Türkiye bugünkünden daha büyük bir duyarlılıkla sahip çıkmalıdır (Cem,1994,125).

Geleneksel dış politikanın bir başka özelliği, ya da fobisi, herkesin Türkiye'ye düşman olduğu, çepeçevre düşmanlarla sarılı olduğumuz düşüncesidir. Yunan da düşmanımızdır, Bulgar da, Rus da, Arap da, Acem de... bu korku dönemine ve koşullara göre, içimizden de dışımızdan da yönlendirilmiş, kullanılmıştır. Kendi çıkarları doğrultusunda bazen Rus düşmanlığı bazen Arap düşmanlığı alevlendirilmiştir (Cem,2004,15). Türkiye öncelikle içerdeki sorunlarına çözüm bulmalıdır. Türkiye artık özürli ülke ikinci sınıf demokrasi konumundan çıkmalıdır. İnsan hakları siyasal-sendikal haklar gibi konularda kimsenin gerisinde olmamalıdır. İşkenceci iddialarından kurtulamamış bir toplumun uluslararası düzeyde taşıyabileceği çağdaş bir işlev olamaz. İster Avrupa'da, Ortadoğu'da, ister kendi ülkesinde olsun Türkiye, insanlığın temel doğrularını, erdemlerini, çağdaş ve demokrat ölçülerini, uygar hayat tarzını, özgürlük, adalet, bağımsızlık ideallerini, her düzeyde sahiplenmek ve savunmak durumundadır. Ancak bu konuma gelebilirsek Ortadoğu'da insanlığın ve Türkiye'nin yararına bir işlev, bir misyon taşıyabilir, etkili olabiliriz (Cem,2000a,273).

Cem dış politika konusunda Türkiye'nin nasıl bir tutum takınması ve ne yapması gerektiğini şöyle ifade ediyor: Türkiye'nin dış politikasının geleceği Balkanlar doğrultusunda da daha güçlü açılımlarla araştırılmalı, Türkiye'nin batı politikaları, Avrupa eksenine bağımlı olmaktan çıkarılmalı, Türkiye'nin AB'ye muhtemel üyeliğinin, Batı tarafından Türkiye'ye bazı politikaların kabul ettirilmesinde bir araç gibi kullanılmasına imkân verilmemelidir. Türkiye modelinin İslam özellikli toplumlara tanıtılması ve özendirilmesi büyük bir politikaya dönüştürülmelidir. Kişilikli Türkiye kendi sınırlarına sahip çıkan, komşularıyla ilişkilerinde, sınırlarını koruyabilmiş olmanın güvencesiyle hareket eden bir ülke olmalıdır. Türkiye uluslararası düzeyde saygınlığı olan, kendi özgün yararlarını unutup başkalarının yararına endekslenmiş bulunmayan, tarihsel, kültürel, ekonomik birikimini en iyi şekilde değerlendiren bir ülke olabilmelidir (Cem,1994,152).

Cem YTP Programı'nda Türkiye'nin kendisinin bir bölge lideri olarak tanımlaması gerektiğini, AB'ye tam üyelik yönünde bir strateji izlemesi gerektiğini

Avrasya’da bir çekim merkezi haline gelmesi gerektiğini ve bunu yapabilecek güce sahip olduğunu belirtiyor. Bu bağlamda Türkî Cumhuriyetlerle ilişkiler, Türkiye’nin tarihi coğrafyasında yer alan, Balkanlar, Kuzey Afrika, Kafkaslar, Ortadoğu, Türk dış siyasetinin öncelikli alanları arasında olmalıdır görüşünü savunmaktadır (Cem,2002,85).

4.2.1.Türk Dış Politikası’nın Kürt Sorunu Boyutu

Cem’in Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemde Abdullah Öcalan Türkiye’ye getirildi, Kürt sorununa ilişkin önemli tartışmalar yapıldı. Tüm bu süreçte, Dışişleri Bakanlığı yapmış olan İsmail Cem, Kürt Sorunu konusunda da yeterince bilgi sahibi olunmadığından yakınıyor. Dışişleri Bakanlığı’nın 1975-76 yılında yayımladığı İngiliz gizli belgelerinde Kürt meselesi ile ilgili anlatılanları son derece önemli buluyor. Cem’in tespiti net: Bu notları okumadan bugün bu konu üzerinde konuşamazsınız diyen Cem bir itirafta bulunarak: “*Ama maalesef hiç bilmiyoruz, okumadık.*” Cem, kendisinin de bu notları tesadüfen okuduğunu söylüyor (Cnntürk,2005).

Cem PKK terörünün alt edilmesi için dış politikanın kullanılması gerektiğini söylüyor. Türkiye’nin dış politikası, PKK’nın Batılı kaynaklarından ve sınır komşularımızdan sağladığı destek karşısında başarısızdır. Türkiye Stratejik konumu önem taşıyan, ekonomik pazar gücü azımsanmayacak bir ülkedir. Ancak bu kozlarını hayata geçirememektedir. Türkiye bu gücünü harekete geçirmeli ve Türkiye, gerek Batı Avrupa ile gerekse komşularıyla ilişkilerini, güneydoğu ekseninde değerlendirmelidir. Teröre bu ülkelerden sağlanan açık-kapalı, dolaylı-dolaysız destek ve hoşgörü, bizim bu ülkelerle ilişkilerimizde temel bir ölçüt olmalıdır (Cem,1994,215).

4.2.2.Türk Dış Politikası’nın Batılılaşma Boyutu

Dış politikamızın en büyük belirleyicisi olan batılılaşma hareketinin arkasında yatan olumsuzluklara değinen Cem; batılılaşma olgusunu şu şekilde görmektedir: 1800 yıllarından günümüze kadar sürece olan sürecin temel özelliği batılılaşma çabalarıdır. Dış görünüşü memleket yararına bir yol bulmak olan bu

çabalar, aslında, hâkim zümrelerin çıkarlarını sağlamlaştırmak amacıyla başvurdukları bilinçli bir tercihtir. Daha geniş maddi imkânlarla kavuşmak, daha rahat para kazanmak, servetlerini hukuki teminata bağlamak ve özel yaşantılarını geleneğin ipoteğinden kurtarmak isteyenler; Avrupa'nın destek ve himayesinde, Batı kurumlarını bize aktarmışlardı. Ancak Batılılaşma tabiatıyla yalnızca onun yarattığı elverişli ortamdan faydalanacak maddi güce sahip olanlar tarafından benimsenmiştir (Cem,2007,252). Batılılaşma getirdiği liberal sosyo-ekonomik özelliklerin doğal bir sonucu olarak paralı zümrelerce benimsenmiş ve onların kazanç imkânlarını genişleterek güvene kavuşturmuştur. Ancak bu liberalleşme, halkın daha rahat sömürülmesine neden olmuştur. Batılılaşmanın temeli olan ekonomik nitelikler, buzdaki örneği; halkın gözüne görülmemiş; ancak yüzeydeki belirtiler olan giyim-kuşam, kadın-erkek ilişkileri, hayat tarzı ve öteki üstyapı kurumları halkın gözüne çapmış ve fark edilmiştir; halk bunlara tepki göstermiş düşman olmuştur (Cem,2007,236).

Tarihimizde genellikle büyük kurtarıcımız batılılaşmanın müjdecisi olarak sunulan 1839 Tanzimat ve 1856 Islahat Fermanları, aslında, emperyalist yayılmasının bir aracı, fonksiyonudur. Bu fermanların özellikle Islahat Fermanı'nın temel niteliği, Batı kapitalizminin çıkarlarına uygun üstyapı kurumlarını Osmanlı'da bina etmektir. Tanzimat'ın, Batıya yaranmak için Hıristiyan tebaaya tanıdığı haklar, aslında, Hıristiyanların küçük bir zümresi olan işbirlikçilerin Avrupa'daki efendilerine daha rahat hizmetleri sağlamak için kaleme aldırılmıştır (Cem,2007,219–220). Cem, iki yüzyıldan beri Avrupa'dan ithaline çalıştığımız 'Meclisi Mebusan', 'Kanuni Medeniye', 'Serbesti Ticaret' gibi kurum ve kavramları, Batı özel sermayesinin kendi ihtiyaçlarını karşılamak, önlerindeki engelleri yıkmak için yaratmış oldukları olumsuz girişimler olarak görüyor (Cem,2007,302).

Cem, batılılaşma hareketlerinin aslında çok küçük bir azınlığın ve yabancıların, özel sermaye ve mülkün çıkarlarını, güvenliğini sağlayan; halk kitlelerine hiç, ama hiçbir yarar getirmeyen hareketler olarak görüyor. Yarar getirmesi bir yana, günümüze kadar sürecektür kültür ikiliğine, halk kitlelerinin daha geniş çapta ve rahat sömürülmesine yol açtığını söylüyor (Cem,2007,234).

Cem Türkiye'nin özel konumundan da hareketle Batı'nın nasıl algılanması gerektiğini şöyle ifade ediyor: Türkiye, hem Asyalı hem Avrupalı olan birkaç ülkeden biridir; hem Batılı hem Doğulu olabilmek Türkiye'nin tarihsel önceliğidir. Bunun bilincinde olduğu durumlarda ve buna inanan liderlerle Türkiye her zaman kazanmıştır. İlginçtir, Mustafa Kemal bize "Avrupa" değil, "çağdaş medeniyet" seviyesine ulaşmayı hedef göstermiştir. Batı'nın demokrasisini, özgürlüklerini, ileri insan ve ekonomi ilişkilerini elbette paylaşalım. Ama aynı Batı'nın tarihteki gaddarlığını, bencilliğini, üstünlük ve aşağılık komplekslerini kendimize ölçü almayalım (Dündar,2006).

4.2.3.Türk Dış Politikası'nın Avrupa Birliği Boyutu

Cem Avrupa'nın Türkiye tarihinde, aynı zamanda kimliğinde, psikolojisinde, tanım yerindeyse bilinçaltında her zaman var olduğunu söylüyor. Yüzlerce yıl bir hasım olarak, ama aynı zamanda bir referans, bazı dönemlerde de örnek olarak... Türkiye'yi yöneten kadrolarda genellikle bir "Batı kompleksi", Avrupa ve Avrupalı karşısında kendini küçük görme özelliği dikkat çekmiştir (Cem,2005,21). Bunu aşmanın yolu tarihten ve kültürden yaralanmaktan geçiyor. Tarih ve kültür bilinci olunca AB konusuna doğru ve etkili yaklaşırsınız. Çünkü AB'nin, bazı Avrupa ülkelerinin oluşturduğu bir beraberlikten ibaret olduğunu, bir başka ülkenin Avrupalı olup olmadığını tescilleyen bir makam olmadığını bilmek gerekir. Türkiye'nin, 700 yıllık bir Avrupa gücü olarak, böyle bir tescile ihtiyacı olmadığını bilmek gerekir. Bu bilindiği ölçüde AB konusunda daha doğru daha etkili bir dış politika izlenecektir (Cem,2005,233).

Cem, Türkiye'nin Avrupa ilişkilerinde bazı yanlışları olduğunu, tarih boyutundaki tercihleri, tercihlerin hayata geçirilişini yeterince sorgulamadığımızı, gereken hassasiyetler gösterilmeden çok kabulcü, zaman zaman çok taklitçi olduğumuzu söylüyor. Tarihimizde ne Osmanlı ne de Türkiye döneminde Avrupa'nın bize özel bir katkısı, ciddi bir yardımı olmamıştır. Buna karşılık, Türkler Avrupa'yı gereksiz düzeyde önemsemi, kendimizi Avrupa'ya karşı çok muhtaç gördüğümüzü ve böyle gördüğümüzün işaretini fazlaca verdiğimizizi belirtiyor (Cem,2000b,8). Cem AB üyeliğinin sadece Türkiye açısından değil aynı zamanda

AB açısında da faydalar getireceğini söylüyor. 700 yıldır Avrupalı olan bir ülkenin AB'ye üyeliği AB'nin eksik yanlarını kapatacaktır. Muhtemel birleşme sadece AB-Türkiye açısından değil aynı zamanda insanlık açısından da bir gelişme sağlayacaktır (Cem,2005,137). İnsanlık tarihi boyunca birçok uygarlığa ve inanca beşiklik etmiş olan Anadolu'nun birleştirici ve uzlaştırıcı değerleri Türkiye sayesinde AB'ye taşınacaktır (Cem,2005,230).

Cem'e göre Avrupa'nın Türkiye'ye yaklaşımında, yüzlerce yıllık karşıtlıklar, öfkeler, kompleksler kendini açığa vuruyor. Kimi Batılı milletvekillerinin adeta bilinçaltına işlemiş bir Haçlı yaklaşımı söz konusudur. Türkiye'nin ve Türk'ün onlarda yarattığı çağrışım, tarihin sadece çirkinliklerine dayandırılarak ve sadece tek bir özelliği büyütülerek elde edilen bir silahlı işgalci görünümüdür. Avrupa'nın birçok çevresinde oldukça etkili olan bu Haçlı yaklaşımı Türkiye'ye karşı engin bir sevgisizliği körükleyebiliyor. Bütün Avrupa'da ve tüm Avrupalıda bu özellik yok tabii, ancak söz konusu eğilimin gücünü dikkate almadan yapılacak tahlillerin doğruluk şansı olamaz. Avrupa'nın önemli bir kısmı bu olumsuz düşüncenin etkisindedir (Cem,2000a,251). İnsanların bilinçaltına tarihin yerleştirdiği bu nitelikler, Türkiye'nin bütünlüğüne ilişkin konulara, Batının özel bir merakla, ilgiyle, hatta şevkle yaklaşmasını; Ermenistanlı, Kürdistanlı haritaları daha bir istekle çizmesini, bilinçaltında henüz bitiremediği bir hesaplaşmayı sonuçlandırmak özlemini, en azından bilinçaltında kolaylaştırdı (Cem,1987,380).

Cem ayrıca Türkiye AB'ye kabul edilecekse, bu, sadakat yeminlerinin bir sonucu olmayacak; Avrupa kendi çıkarları gereği Türkiye'nin üyeliğine ihtiyaç duyduğunda bu üyelik gerçekleşecektir, diyor. Türkiye AB'de yer alacaksa, Avrupa'yla ilişkilerinde saygı gösterecek ve kendi çıkarlarını koruyacaksa, bu, Belçikalılar'a benzediği ya da İtalyanlaştığı için olmayacak. Tam aksine, Avrupalılardan farklı bir kimliğe ve kültür boyutuna sahip olduğu için, bu farklı boyut Avrupa'ya ek bir hareket getireceği ve Avrupa'nın yeni ülkelere, yeni hedeflere açılımını kolaylaştıracağı için Türkiye, AB'ye istenen üye olabilir. Yoksa Portekiz'i andıran bir Türkiye boyutunun Avrupa'ya katacağı ve Avrupa'nın bundan kaybedeceği bir şey olmaz (Cem,2000a,253–254).

4.2.4. Türk Dış Politikası'nın Kıbrıs Boyutu

Kıbrıs, dış politikamızda ve güvenliğimizde en temel belirleyicilerden biridir. Dönem dönem iç siyasete de malzeme yapılan uzun soluklu bir meseledir. Bu konuda, Dışişleri Bakanlığı yapmış, uzunca süre dış politika konusuna kafa yormuş, 1974 Barış Harekâtı yapıldığı sırada TRT Genel Müdürlüğü yapmış ve olaylara tanık olmuş bir kişi olan Cem'in görüşleri önem arz etmektedir.

Cem'e göre, Türkiye'nin Kıbrıs siyasetini oluşturmak ve uygulamak kolay değildir. Zaten çok sayıda iç ve dış etkenin, çeşitli yarar ve zarar hesaplarının birlikte meydana getirdiği bir konudur, Kıbrıs. Başta Amerika ve İngiltere, tüm NATO ülkelerinin, Rusya'dan Hindistan'a uzanan özel temsilciliklerin, Birleşmiş Milletler'in, Avrupa Birliği'nin işin içine karıştığı bir ortamda çözüme ulaşmak kolay olmayacaktır. Sorun sadece bunlardan ibaret değildir. Ayrıca Kıbrıs konusu çok boyutludur; güvenlik boyutu, ekonomik, iç siyasal ve sosyal boyutları, ilgili bakanlıklar boyutu vardır (Cem,2004,230). Kıbrıs sorununda Türkiye, çözüm yaratacak tek sorumlu aktör olarak görülemez. Kısa vadede iyimser olmak çok zor. Çözüm ancak karşılıklı çabalarla sağlanabilir (Cem,2005,31).

Cem'in Kıbrıs konusunda çözüm yaklaşımı şu şekildedir: Kıbrıs konusundaki sorun, iki devleti bir araya getirecek bir modeli geliştirmenin mümkün olup olmadığıdır. Bunun gerçekleşmesi için, iki tarafın birlikte kabul edeceği bir çözüm ve iki halkın birbiriyle barışması gerekiyor. Ortak bir çözümün her zaman desteklenmesi gerekir. Ortak çözümü öncelikle Kıbrıs'taki iki taraf yaratacak. Bu çözüm adadaki gerçekler üzerine bina edilmelidir, yoksa teorik ve çoğu kez haksız, kendini tekrar edip duran eski bir söylem üzerine değil. BM Güvenlik Konseyi ve bazı Batı Avrupa ülkelerinin bir modaya dönüştürdüğü Türkiye'ye baskı yaparak istediklerini kabul ettirme yolunun, çözüm üretmekten uzak bir yaklaşım olacağını belirtiyor (Cem,2004,228).

Ayrıca Cem, Kıbrıs konusunda ortaya çıkabilecek her türlü çözümde Türk toplumunun güvenliğini en uzak ihtimalde dahi tehlikeye sokabilecek şekillenmelere kesinlikle izin verilmemesi gerektiğini söylüyor (Cem,1994,152). Türk tarafı, Kıbrıs sorununun çözümünde yalnız bırakılmamalıdır. Türkiye'nin her zaman KKTC'nin yanında olduğunu hissettirmesi gerekir. Sorunun çözümünde Türkiye'nin pasif rol

alma gibi bir şansı yoktur. Sorunu iki taraf kendi arasında çözsün yaklaşımı, kurda kuzuyu teslim etmek olacaktır (Cem,2000a,342). Kıbrıs'ta amaç, iki egemen birimin kurucu devletlerinden oluşmuş bir ortak devlet (konfederasyon) yapılanmasının, Kıbrıs'taki iki milletin birlikte kabulü ile gerçekleşmesidir. Bunun başarılması için de uğraş verilmelidir (Cem,2004,234).

4.2.5.Türk Dış Politikası'nın Ortadoğu Boyutu

Cem, ana konularda anlaşmaya varıldığı takdirde; İsrail'deki Arapların ve Filistinli göçmenlerin sorunlarının çözümlenemeyecek kadar güç olmadığına inanıyor. Ancak, Filistin meselesinin çözümlenmesi için, İsrail'i bir sıçrama tahtası olarak tutmak isteyenlerin bu amaçlarından; Filistin çıkmazını kendi liderliklerinin sürdürmek için bir araç yapanların bu tutkularından vazgeçmeleri gerekir (Cem,1970,211). Türkiye Ortadoğu'da lider devlet olmayı rahatlıkla yerine getirebilecek güce sahiptir. Her bakımdan bize yabancı olan devletlerin dümen suyundan gitmektense, bu ülkelerle omuz omuza verip, insanlığın uyanışından payına düşün görevi yapması gerekirdi. Atatürk'ün Türkiye'si bu görevi diğer ülkelerden daha iyi yapabilecek potansiyele sahiptir (Cem,1970,214). Cem'e göre Türkiye, Batı çıkarlarının Ortadoğu'daki bekçisi, Batı'nın Ortadoğu'ya sıçrama tahtası, Batının Ortadoğu üzerindeki sürekli tehdit aracı olmuştur (Cem,1980b,266).

Cem Türkiye modelini barışçı kanallardan Ortadoğu'ya tanıtmak, bu modeli Ortadoğu'ya önermek, Ortadoğu uluslarıyla, bu temelde yeni bir iletişim etkileşimi sürecini başlatmak gerektiğine inanıyor. Hem İslam geleneğinden kaynaklanan hem de çağı paylaşan tek ülke, tek örnek ve tek model Türkiye'dir. Türkiye'nin bu özellikteki birikimini, deneyimini ve iddiasını tanıtmak, savunmak, örnek göstermek, yaygınlaştırmak şansına sahibiz. Ancak Türkiye Ortadoğu'da etkinliğini artıracak bu politikalarını hiçbir dönemde düşünmemiştir. Taşyabileceği barışçı, demokratik işleve sırt çevirmiştir. Batıdan çekindiğinden, Ortadoğu'nun ilkel yönetimlerinden ürktüğünden, en önemlisi kendini tanımadığından, 'model olma' özelliğini göz ardı etmiştir. Ortadoğu uluslarıyla kurabileceği bir diyalogun kanallarını kapalı tutmuştur (Cem,2000b,34).

4.3. İsmail Cem'in İç Politika Konusundaki Fikirleri

Cem, uzunca süre bir gazeteci ve daha sonra siyasetçi gözüyle Türk toplumunu yakından izlemiştir. Çalışmanın bu alt başlığında, ülkemiz açısından önem arz eden “Kürt sorunu”, “laiklik” ve “türban sorunu” gibi konular Cem'in düşünceleri doğrultusunda anlatılmıştır.

4.3.1. Türk İç Politikası'nın Kürt Sorunu Boyutu

Kürt sorunu ya da güneydoğu sorunu vb adlandırmalar özünde doğu ve güneydoğuda yıllardır yaşanan sıkıntıları anlatmaktadır. Bu soruna günümüze kadarki süreçte kalıcı çözümler getirilememiştir. Çözüm üretmek için her görüş en ince ayrıntısına kadar incelenmeli ve ülkeye getireceği yararlar açısından değerlendirilmelidir. Çalışmanın bu kısmında öncelikle İsmail Cem'in tabiriyle “Kürt Sorunu” üzerinde durulacak ve Cem'in bu konudaki görüşleri tanıtılacaktır.

Cem'e göre, Kürt sorununun Türkiye'nin Güneydoğu'sunu teröre ve kana bulayan bir olaya dönüşmesi rastlantı değildir. Bu olayın tarihten kaynaklanmış özellikleri, sosyal yapının ürettiği nedenleri, Türkiye'yi yönetenlerin yönetim zaafıyla ilgili etkenleri ve yabancı ülkelerin Türkiye'ye dönük hesapları söz konusudur (Cem,2000a,143). Cem buradan hareketle, bu sorunun etnik bir sorun olmadığını sorunun, kötü yönetimle, bölgedeki feodal yapıyla; başka bir ifadeyle düzenle, toprakla, ekonomiyle ilgili olduğunu düşünüyor (Cem,1970,12). Osmanlıdan başlayarak günümüze kadar gelen süreçte bölgenin kendi haline bırakılmışlığı, bölgedeki feodal yapının devamlılığını sağlamıştır. Osmanlı kendi devlet yapısında bir istisna oluşturarak bölge yönetimini aşiretlere bırakmıştır. Cumhuriyet yıllarında da bölge ağaların inisiyatifine terk edilmiştir. Yani bölge halkı, büyük oranda devletin doğrudan vatandaşı olmaktan çok bir ağanın marabası, bir şık'ın mürit'i ya da bir aşiretin parçası olmuştur (Cem,2007,448–450). Cem bölgede bulunan feodal yapının terörün oluşumunda ve beslenmesinde temel unsurlardan biri olduğunu söylüyor (Cem,2005,19). Bölgedeki halkın, ağaların yönetimine bırakılması, ağaların sömürü mekanizmasını işletmelerine ve bölge halkının iyice yoksullaşıp çaresizlikler arasında kalmasına neden olmuştur. Feodal düzenin yıkılması için uğraşılmalıdır. Cem Bölgedeki feodal yapı varlığını

sürdüğü sürece terörün kalıcı çözümünü bulmanın zor olacağını söylüyor (Cem,2005,224).

Cem'in '60'lı yılların sonlarına doğru bölgede yaptığı bir çalışmadan edindiği gözlemleri sonucunda bölgenin sosyal yapısı gereği; kan davası, ağaya karşı korunma ve değişik nedenlerden dolayı köylüler arasındaki husumetler nedeniyle, köylülerde silah sahibi olmanın bir zorunluluk halini aldığını; ancak bu silahların toplanması için kötü ve cahilce yöntemler kullanıldığını belirtiyor. Bölgede yapılan komando harekâtlarının asayişini sağlamada faydalı olduğu ancak; uygulanan yöntemin köylünün devlete olan güvenini sarstığı ve ırk ayrımını vurguladığı gerekçesiyle yanlış olduğunu belirtmektedir (Cem, 1970,16). Bölgede uzunca bir dönem uygulanan olağanüstü hal uygulaması, belirli oranda olumlu sonuçlar vermiştir; ancak, bölge halkını iyice bezdirmiş hukuk dışı, demokrasi karşıtı uygulamalar halkın belirli oranda terör örgütüne sempati duymasına yol açmıştır. Cem, sapı samandan ayırmaktan aciz ve baskıcı uygulamaların terk edilerek, terörle mücadeleyi kolaylaştırırken insan haklarını ve demokrasiyi yok etmeyecek, toplumu fiilen bölmeyecek yöntemlere dönüşmesi gerektiğini düşünüyor (Cem,2000a,132-133).

Cem'e göre, insan haklarını göz ardı eden yöntemler, terörle mücadeleyi kolaylaştırmak şöyle dursun, aksine teröre güç katıyor, söz konusu yöntemler teröristten çok halkı rahatsız ettiğinden ayrılıkçı harekete kitle desteği yaratıyor. Tüm devlet sorumluları bu desteğin arttığına işaret diyor. İnsan haklarını gözetmeyen yöntemler dünya kamuoyunda Türkiye'nin karalanmasına, terörün ise kendine mazeret yaratmasına imkân veriyor. "İnsan haklarını çiğneyen Türkiye" imajının bol bol işlenmesi Türkiye'nin elini zayıflatarak teröre dış desteğin artmasını kolaylaştırıyor. Çoğu konuda Türkiye'ye karşı haksızlık yapan ve çarpık bakmaya yatkın olan Batı kamuoyu, insan hakları nedeniyle haklı bir nokta yakalıyor, bununla da haksız tutumlarına destek bulmuş oluyorlar. Siyasal sorumlular, insan haklarına özellikle Güneydoğu'daki terörle mücadele hususunda her zamankinden fazla sahip çıkmalıdır (Cem,2000a,137).

Cem'in konuya ilişkin getirdiği çözüm önerilerini maddeler halinde sıralarsak;

- Türkiye'nin ulusal ve coğrafi bütünlüğü içinde farklı etnik yapıların ve farklı kültürel kimliklerinin var olması ve varlığını sürdürebilmesi
- Etnik ayrımcılığın, etnik baskının, asimilasyon yönteminin, bölünmenin, etnik temelde çözüm arayışının tuzaklarından Türkiye'nin kendini sakınması
- Türkiye Cumhuriyeti, bir ırk ve kan bağı cumhuriyeti; etnik köken cumhuriyeti olarak kurulmadı. Türkiye Cumhuriyeti, farklı insanların Cumhuriyetin eşit statüdeki kurucu unsurları olarak yer aldığı bir yapılanmadan, bir ideal beraberliğinden meydana geldi. Bu geleneğin günümüzün koşullarında sürdürülmesi
- Sorunların çözümünde insan hakları-demokrasi önceliği taşıyan ve şiddete karşı kesin bir kararlılıkla davranabilen politikaların öne çıkarılması gibi parametreler karşımıza çıkmaktadır

Demokratikleşme ile şiddet karşısındaki kararlılık birbiriyle çelişen yöntemler değildir. “Şiddet devam ediyor dolayısıyla demokratikleşme önlemleri alınmaz” benzeri bir mantık yanlıştır. Bilakis denge ve bütünlük içindeki eşzamanlı bir kararlılık ve demokratikleşme, halkı kazanarak terörü etkisizleştirmenin temel yaklaşımıdır

Güneydoğu sorunu çok boyutlu karmaşık bir sorundur; dolayısıyla çözüm yaklaşımı da çok boyutlu olmak zorundadır. Değişik nitelikli önlemlerin büyük bir planda öngörülmesi; hedeflerinin, yöntemlerinin ve kaynaklarının belirlenmesi önlemlerin takvime bağlanması gerekir (Cem,1994,126–128).

Cem ayrıca, 2009'da yayına başlayan TRT ŞEŞ'e benzer bir yayının yapılması gerektiği yönündeki görüşleri Dışişleri Bakanlığı yaptığı dönemde dile getiriyor. Türkiye'de yaşayan herkesin kendi anadilinde TV yayını yapma özgürlüğüne sahip olması gerektiğini düşünen Cem; ülkede bazı insanların kendi dillerinde yayın yapma talepleri varsa devletin buna mani olmaması gerektiğini söylüyor (Hürriyet Arşiv, 1999).

4.3.2.Türk İç Politikası'nın Laiklik ve Türban Sorunu Boyutu

Türban yakın tarihimizde en çok iç politika malzemesi yapılan bir konu olmuştur. Bunun nedenleri arasında laikliğin tam olarak işlememesi ya da gerektiği gibi uygulanamaması gösterilebilir. Bu konuda Cem'in fikirlerine öncelikle din ve laiklik ekseninde bakılarak, görüşleri tanıtılacaktır.

Cem laikliğin kısa ve net tanımını yapmanın kolay olmadığını ancak laikliğin en yanlışsız tanımının ve en doğru yönteminin şöyle olması gerektiğini belirtiyor; “*Bir toplumdaki inananın, farklı inançların, farklı düşünenin, inanmayanın, kendi özgürlükleri bakımından ortak güvencesi laikliktir.*”(Cem,2000a,196). Cem'e göre Çağdaş çoğunluğun oluşumunda laiklik bir temel taşıdır. Laikliğin çağdaş, çoğulcu, özgürlükçü, demokrat yorumunu elbirliğiyle geliştirmek gereklidir. Laiklik bütün hassasiyetler için kendi özgürlüğünün güvencesi; onların tercihine kimsenin baskı yapamayacağını göstergesi olmalıdır (Cem,1994,116).

Cem sol açısından inanç dünyasının değerlendirmesini kendince şöyle yapıyor. Bir insanın inanç dünyası, inançlı ya da inançsız olması solun ölçüleri arasında değildir. Bizim için önemli olan, insanlarımızın din ve vicdan özgürlüğüne eksiksiz sahip bulunmasıdır. Sol olarak bizim ölçülerimiz ekonomik ölçülerdir, paylaşım ölçülerimiz ekonomiktir, sosyaldır, sınıfsaldır. Sosyolojik olarak bizimle bulunması gereken, bizden fazla biz olması gereken bir kitle, sırf dinsel düşüncelerin istismarı ve bize karşı kullanılması nedeniyle bizden uzak durmaktadır. Biz bu kitleyi kazanmak zorundayız ve bu kitleyle sol arasına, görülmez eller tarafından örülmüş, görülmez duvarları da yıkmak zorundayız. Bunun başarılabilceğini, ancak bunun solculuğun doğru, sağlam bir biçimde ortaya konabilmesi sonucunda olacağını söylüyor (Cem,1987,181-182).

Cem'e göre devlet kurumlarında çalışan vatandaşların dinsel ve siyasi düşüncelerini saygıyla karşılamak, bu düşüncelerini lehte yahut aleyhte bir ayrıcalık kabul etmemek ayrı, belirli inanç ve özelliklerin dinsel ya da siyasi gösterilerine ve baskılarına devlet dairelerini mekân kılmak ayrı şeydir. Bir toplumda makulün ölçüsünde ve meşrunun çerçevesinde Kur'an kursları açmak, imam hatip öğrenimi sağlamak, çoğulcu bir demokrasiye yansır biçimde vatandaşın farklı tercihlerine göre eğitim imkânı sunmak ayrı, milli eğitim sistemini açık-kapalı yöntemlerle dinsel

eğitim esaslarına bağlayıp dinsel kurumlar üzerine inşa emek ayrı şeydir. Öğrencilerin yurt ve barınma imkânını genişletmek, bağış ve vakıf yollarıyla katkıda bulunmak ayrı, öğrencinin kişiliğini belirli bir yöne çekmek için şu ya da bu amaçla beynini şartlamak için sözde hayır kurumları oluşturmak, ayrı şeylerdir (Cem,1987,343).

Cem modern devletin oluşumu, bürokrasinin vesayetinde gelişirken, zihinlerin de aynı vesayetin altında yoğrulduğunu söylüyor. Örneğin ilerici-gerici tanımlarının ve ayrışımının içeriğinin böyle belirlendiğini; çarşaf yırtmayı ilerencilik sanmanın buradan kaynaklandığını, bir başörtüsü sorununun aynı ilerencilik-gericilik anlayışının bir sonucu olarak günümüze kadar sarktığını belirtiyor (Cem,2000a,192).

Cem'e göre Türkiye'nin özel bir konumunun ve özel zorluklarının olduğu açıktır. Dinsel nitelikli bir devlet anlayışını yüzlerce yıl uyguladıktan sonra, laik özellikli bir devlet modelini gerçekleştirmek kolay değildir. Bu tür bir yapının sağladığı büyük imkânların yanı sıra, köklü sorunlara yol açması doğaldır. Doğal olmayan, bu sorunları çözmekte bunca yıldır süregelen başarısızlıktır. Cumhuriyetin üzerinden geçen onlarca yıla rağmen "laiklik elden gidiyor mu gitmiyor mu" sorusuyla uğraşılması, hepimizin ayıbıdır (Cem,2000a,194).

5. İSMAİL CEM'İN UYGULAMALARININ SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI

Çalışmanın bu bölümünde İsmail Cem'in uygulamaları tanıtılmıştır.

5.1. İsmail Cem'in Gazeteciliği-Yazarlığı

Cem daha ortaokulun ilk senesinde okulun gazetesi olan Echo (Yankı) adlı gazetede muhabirlik yaparak, aslında farkında olmadan ileride yapacağı gazetecilik mesleğinin bir provasını yapıyor (Dündar,2008,18). Daha sonra lisenin sonlarına doğru, okuduğu Robert Koleji'nde yapılan bir yürüyüşün fotoğraflarını çekiyor. Çektiği bu fotoğraflarla Cumhuriyet Gazetesi'nde çalışan eniştesi Ali Ulvi'nin

yanına gidiyor. O'na çektiği fotoğrafları gösteriyor. Önemli bulunan bu fotoğraflar ertesi gün Cem'in ismiyle Cumhuriyet Gazetesi'nde yayınlanıyor (Dündar,2008,48).

Cem profesyonel gazeteciliğe Milliyet Gazetesi'nde başlıyor. Milliyet Gazetesi'nde bir inceleme bölümü kuruluyor ve Cem bu bölümde çalışmaya başlıyor. Çeşitli konuları izlemek, onların gerisinde yatan olayları araştırmak, bu konularda bir haber olduğunda o haberin yazılışına yardım etmekle görevlendiriliyor. Böylece Cem'in gazeteciliği başlamış oluyor. Ayrıca kendisi de araştırma yazıları yazıyor; Milliyet'te dış politika diye küçük bir köşe yapıyor. Dünyadaki bir günlük tüm gelişmeleri kısa kısa haberlerle Cem kendi yorumunu da katarak veriyor. Bu köşe nedeniyle yaşadığı bazı sorunlardan dolayı Milliyet'ten ayrılıyor. Milliyet'ten ayrıldıktan 15 gün sonra Cumhuriyet Gazetesi'nden teklif geliyor ve Cumhuriyet'te Ecvet Güresin'in bir çeşit fikri ve politik müşaviri gibi çalışıyor. Cumhuriyete çalışırken gazetecilik konusunda çok şey öğrendiğini söyleyen Cem, Ecvet Güresin'i gazetecilik hocası olarak görüyor ve kendisi üzerinde büyük emekleri olduğunu belirtiyor. (Solak,1975,16–17). Cem aralıklı olarak Yön Dergisi'nde dış politika konularında imzasız yazılar yazıyor (Dündar,2008,78). Cem 1966'da bacanağı Ercan Arıklı ile bir dergi denemesinde ortaklık yapıyor. Arıklı, babası Kahraman Arıklı'dan aldığı sermaye ile Cem'e giderek haftalık bir dergi çıkarma fikrini açıyor. Derginin ismi ABC olarak belirleniyor. Ancak, dergi gereken ilgiyi görmediğinden kısa bir süre sonra kapanıyor. Cem başarısız olduğu bu denemeden sonra Cumhuriyet Gazetesi'ne dönüyor (Muradoğlu,2002,125). Askere gittiği 1967 yılına kadar Cumhuriyet'te çalışıyor.

Askerlik dönüşü Güresin'nin çok istemesine rağmen bazı nedenlerden dolayı Cumhuriyet'te çalışmıyor. Abdi İpekçi'nin kendisini Milliyet'te yazması konusunda ikna etmesiyle yeniden Milliyet'te çalışmaya başlıyor. TRT Genel Müdürlüğüne atanıncaya kadar haftanın dört günü Milliyet'te köşe yazarlığı yapıyor;. Ayrıca bu dönemde Türkiye Gazeteciler Sendikası Yönetim Kuruluna seçiliyor ve daha sonra Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şube Başkanlığı yapıyor (Solak,1975,18). Cem, Milliyet'te grev kararı alındığında, yazarlık yaptığı gazetenin Genel Yayın

Yönetmeni Abdi İpekçi'nin kapısına alınan grev kararını asıyor. Ancak, Sendika ile gazete arasında süren görüşmeler tatlıya bağlanıyor (Muradoğlu,2002,128).

Cem, TRT'den ayrıldıktan sonra Milliyet Gazetesi'ne dönmüyor; gazeteciliğe TRT'den yakın arkadaşlarıyla birlikte Politika Gazetesi'ne geçerek devam ediyor. İlk başlarda Cem'in ünü sayesinde gazetenin tirajı önemli bir noktaya geliyor. Ancak gazete sadece Cem'in ününe dayalıydı ve Cem yönetimindeki gazete halkın ilgisini çekecek yayınlar yapmadığı için tirajlarda gerileme oluyor. Sonuçta masraflarını karşılayamayan gazete satılıyor ve Cem gazeteden ayrılıyor (Muradoğlu,2002,205–206).

12 Eylül öncesi dönemde Türkiye'de birçok suikast gerçekleşmişti. Bu dönemde her tarafta terör kol geziyordu. Terörün kendisine hedef seçtiği kişilerden biri de Cem oluyor. Kendisine suikast olacağı yönündeki haberleri aldıktan sonra, eşinin de telkinleri sonucunda, Temmuz 1980 başlarında Fransa'ya gidiyor ve kısa bir süre sonra da ailesi yanına geliyor (Cem,2005,36). Cem Fransa'dan Türkiye'ye dönüşünde Güneş Gazetesi'nden teklif alıyor. Güneş Gazetesi o dönemde yeni kuruluyor. Güneri Civaoglu, Cem'i arayarak, kendisinin işin başında olduğunu ve Cem'i de gazetede görmek istediklerini, gazetede istediği gibi yazabileceğini ve Civaoglu'nun yardımcısı olacağını söylüyor. Cem teklifi kabul ediyor ve gazeteciliğe Güneş Gazetesi'nde devam ediyor (Dündar,2008,161-162). Ayrıca milletvekilliği yaptığı dönemlerde Sabah Gazetesi'nde köşe yazarlığı yapmaya devam ediyor.

Cem gazeteciliğinin yanında kitap yazarlığı da yapıyor. Kitaplarında siyaset, sosyal demokrasi, kültür, demokrasi, dış politika, eğitim gibi konulara değiniyor. Kitapları hakkında bilgiler bu çalışmanın "Eserlerinin Sınıflandırılarak Tanıtılması" adlı başlığı altında ayrıntılı olarak incelenmiştir.

Cem ayrıca 2000 yılının başlarında bir roman denemesi yapıyor. Yaklaşık 200–250 sayfa kadar yazıyor; ancak kitabını yayınlamıyor (Dündar,2008,12).

5.2. İsmail Cem'in Siyasetçiliği

İsmail Cem 1959'da Teşvikiye Ocağı gençlik kolu başkanlığı yaparak siyasetin içinde yer almaya başlıyor. Bu dönemde daha amatörce yapılan siyaset, ilerleyen zamanlarda Cem'in hayatına yön veren önemli bir çalışma oluyor. Gazetecilikle uğraştığı dönemlerde ara verdiği parti içinde siyaset yapmaya 1977–'80 döneminde CHP üyesi olarak tekrar dönüyor. CHP'nin Kadıköy ilçesinde ve tüm İstanbul'da çok aktif bir üye olarak seminerler veriyor, eğitim çalışmalarında bulunuyor (Cem,1987,140–141).

1980–1981 yıllarında yüksek lisans yapmak için gittiği Fransa'da genel seçim yapılmaktadır. Cem bu seçim çalışmalarını yakından takip ediyor. Fransız Sosyalist Partisi lideri Mitterrand'ın yürüttüğü seçim çalışmalarını izliyor. Fransız sosyalistlerin toplantılarına, mitinglerine katılıyor. Bu dönemde siyasi anlamda önemli tecrübeler ediniyor (Cem,2005,37). Ayrıca İspanya'da 1983 yılında yapılacak seçimlerde, İspanyol Sosyalist İşçi Partisi lideri Felipe Gonzales tarafından kendisine eşlik etmeleri amacıyla Avrupa'nın değişik çevrelerinden çağrılan kişilerle beraber İspanya'ya gidiyor. Bir haftalık bu süreçte, bir Avrupa ülkesinde yapılan seçime eşlik ederek birçok deneyim kazanarak yurda dönüyor (Cem,2004,84).

Cem yurda dönüşünden sonra SODEP-Halkçı Parti birleşmesinden bir gün önce Halkçı Parti'ye üye oluyor. MKYK üyeliğine seçiliyor. İzleyen ilk kurultayda yine MKYK üyeliğine seçiliyor. İsmail Cem, 22 Mayıs 1988'de SHP genel başkanlığına adaylığını koydu; ancak bu gerçekleşmedi. 1987 ve 1991 seçimlerinde İstanbul'dan milletvekili seçildi. İsmail Cem, 16 Ekim 1981'de kapatılan ve 19 Haziran 1992'de açılan CHP'nin yeniden oluşumunda önemli rol oynadı ve 'yeni sol'a destek verdi. 7 Temmuz 1995'te Çiller hükümetinde Ercan Karakaş'tan boşalan Kültür Bakanlığı görevini üstlenen Cem, daha sonra CHP'den ayrılarak DSP'ye geçti. 1995 ve 1999 seçimlerinde Kayseri'den milletvekili seçildi. DSP TBMM Grup Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi (Abgs,2007). Cem, 24 Nisan 1993'te Süleyman Demirel, Kamran İnan ve Lütfi Doğan'ın rakibi olarak Cumhurbaşkanlığı'na aday oldu. Cem ayrıca, Ecevit tarafından onuncu cumhurbaşkanı adayı olarak önerilmek isteniyor; ancak iktidar ortakları tarafından bu öneri kabul görmüyor (Bila,2003,42).

Cumhurbaşkanlığı görevine birçok kez yakıştırılan Cem, sonuçta bu göreve bir türlü ulaşamıyor.

Cem ayrıca, Avrupa Birliği Parlamenterler Meclisi ve Batı Avrupa Birliği Asamblesi üyeliklerine seçildi (1987-1996). AKPM Sosyalist Gurubu Başkanvekilliğine seçildi (1989-91), (1993-95). AKPM ve BAB Asamblesi Türk Parlamenter Gurubu Başkanlığına seçildi (1996). 30 Haziran 1997 tarihinde kurulan 55.Hükümette Dışişleri Bakanlığı Görevine atandı, 5 yıl kadar sürdürdüğü bu görevden ve DSP'den Temmuz 2002'de istifa etti (Wikipedia, 2008). Cem, DSP'nin geniş kitlelerin sorunlarına çözüm olabilecek heyecanının kalmadığı, ideolojisinden saptığı ve koalisyonun işlevsizleştiği gerekçesiyle, DSP'den ve hükümetten ayrıldığını belirtiyor (Sarvan-Gezer, 2002, 2). Aslında bu ayrılış sadece DSP'den ayrılış değildi. Ecevit'in, İnönü'ye karşı CHP liderliğine adaylığını koyarken yapacağı konuşmayı bile Cem'e okutarak onay aldığı, uzunca yıllar süren bir birlikteliğin de sonuydu. Cem'le Ecevit siyasette artık rakiplerdi (Akar-Dündar,2008,150).

Cem yeni bir siyasal oluşumun içinde yer alarak Yeni Türkiye Partisi'ne katıldı ve bu partinin genel başkanlığına getirildi. Ancak birlikte yola çıktığı ve yeni oluşumun en renkli ismi olan Kemal Derviş'in YTP yerine CHP'ye katılmasıyla, YTP ciddi oranda güç kaybetti ve seçimlerden başarısız çıktı (Ahmad,2007,218). 2004'te YTP'nin CHP'ye katılması üzerine Cem'in genel başkanlık görevi sona erdi. Cem siyasal yaşamını, Deniz Baykal'ın siyaset başdanışmanı olarak, ölünceye kadar CHP'de sürdürdü.

5.3. İsmail Cem'in Devlet Adamlığı

Cem TRT Genel Müdürü olarak başladığı devlet adamlığı görevini ilerleyen yıllarda siyasetçi ve bakan olarak neredeyse yaşamının sonuna kadar sürdürmüştür. İlerleyen alt başlıklarda bunun ayrıntıları sunulmaktadır.

5.3.1. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü

Cem 7 Şubat 1974'te 12 Mart konulu kitabının hazırlıklarıyla ilgili Eski Dışişleri Bakanı Çağlayangil'le görüşmek üzere İstanbul'dan Ankara'ya gidiyor.

Ancak Cem'in beklemediği bazı gelişmeler meydana geliyor. Cem eski arkadaşı, dönemin Maliye Bakanı olan Deniz Baykal'ı ziyaret etmek için Maliye Bakanlığına gidiyor. Baykal, Cem'e bir süredir ona ulaşmak istediklerini ancak ulaşamadıklarını söylüyor. Cem nedenini sorduğunda Baykal, O'na başbakanın bir teklifi olacağını söylüyor. Başbakan Ecevit'in TRT Genel Müdürü olarak Cem'i düşündüğünü söylemesi üzerine Cem çok şaşırıyor. İlk tepkisi bu görevi kabul edemeyeceği yönündedir. Baykal'a da teklifi kabul etmeyeceğini söylüyor; çünkü bu görevin kendisine uygun olmadığını, O, kendisini bir gazeteci, sendikacı ve yazar olarak gördüğünü ve bu işlerle uğraşmak istediğini söylüyor. Fakat daha sonra Başbakan Ecevit'in, kendisini doğrudan telefonla arayarak teklifi yinelemesi karşısında, Ecevit'i kıramayarak teklifi kabul ediyor (Cem, 1976,8-9). Böylece çok tartışmalı geçecek TRT'deki Cem döneminin temelleri atılıyor.

Ecevit, Cem'i seçmesini şöyle anlatıyor, ben ölçü olarak hem kültürü ile hem dünya görüşü ile hem de objektifliği ile o yeri doldurabilecek bir kimse bulmaya çalışıyordum. Aklıma İsmail Cem İpekçi geldi. Kendisini çok yakından tanımasam da çok değerli ve geniş kültürlü bir gazeteci olarak biliyordum. TRT'de bürokratlardan çok gazetecilik tecrübesinin yararlı olacağını düşünüyordum. Ayrıca, İsmail Cem İpekçi, yalnız sol hareketleri değil, sağ hareketleri de bir bilim adamı objektifliği ile değerlendiren bir kimseydi. Onun için Sayın Erbakan'ın da, MSP'nin de bu önerimi anlayışla karşılayacaklarını düşünüyordum. Nitekim tahmin ettiğim gibi oldu. Sayın Erbakan'a bu öneriyi ilettiğim vakit çok memnun oldu. Bu ismi çok iyi düşünmüşsünüz dedi ve memnuniyetle karşıladı (Yenişafak gazetesi,2007).

Cem'in TRT Genel Müdürlüğüne atanması, sağ çevrelerde ciddi eleştirilerin gelişmesine neden olmuştur. AP ve MHP yanlısı gazetelerde fıkra yazarları da bu kampanyaya ayak uydurunca Cem'e yönelik eleştiri kampanyası başlıyor. Özellikle MC girişimi ile ortalık iyice karışıyor. TRT Genel Müdürü için aleyhte mitingler düzenleniyor. Liderler demeç veriyor, gazeteler büyük puntolarla haberleri sayfalarının üst köşelerine oturtuyor, yazarlar sürekli Cem'i eleştiriyor, telgraflar çekiliyordu... Artık, Kıbrıs sorunundan, Amerikan silah ambargosundan çok, TRT Genel Müdürü İsmail Cem konuşuluyordu. Övenler tarafından göklere çıkarılıyor,

karşı çıkanlarca ise sert şekilde yeriliyordu. 40 milyonun yarısı TRT ve İsmail Cem ile yatıyor, kalkıyordu (Giritli,1975,14).

CHP-MSP koalisyon hükümetinin yıkılmasından sonra oluşan hükümet boşluğunun giderilmesi için Sadi Irmak geçici hükümet kurmakla görevlendiriliyor. Artan eleştiriler karşısında Başbakan Sadi Irmak, TRT'nin yayınlarını ve çalışmalarını izlemek üzere üç hukukçudan oluşan bir komisyon kuruyor (Gökçe,1975,25). Komisyon üyeleri 27 Şubat 1975 günü TRT Genel Müdürü İsmail Cem'le görüşüyor. Cem komisyonun her istediğinin yerine getirilmesi için Kuruma emir veriyor. Komisyon görevini sürdürürken I. MC hükümeti Demirel'in Başbakanlığı altında kuruluyor. Komisyon görevini Demirel başbakan olduktan sonra da sürdürüyor. Demirel incelemenin hızlandırılmasını istiyordu. Komisyon sonunda bir rapor hazırlayıp hükümete sunuyor; ancak rapor hakkında kimseye bilgi verilmiyor, raporun sonuçlarının ne olduğu tam bir muamma olarak kalıyor (Giritli,1975,243).

Demirel, İsmail Cem hukuken görevde olmasına rağmen, dört kez Korutürk'e Cem'i görevden alan ve onun yerine bir başkasını atayan kararnameyi imzalatmak için çıkıyor. Ancak Korutürk, Danıştay'ın kararlarını hiçe sayamayacağını söylüyor; fakat Demirel, en sonunda, istifa etme tehdidiyle kararnamenin imzalanmasını sağlıyor (Mumcu,2007,36–37). 30 Nisan 1975 günü Bakanlar Kurulunun hazırladığı kararname, Cumhurbaşkanı tarafından onaylanmış ve 17 Mayıs günü resmi gazetede yayınlanmıştır. Aynı resmi gazetede Cem'den boşalan göreve Nevzat Yalçıntaş'ın atanmasıyla ilgili kararname de bulunuyordu. Cem görevden alındıktan sonra, avukatı Profesör Uğur Alacakaptan'ın geceli gündüzlü çalışarak hazırladığı dilekçeyle Danıştay'a başvuruyor (Giritli,1975,276–275).

Danıştay'a yapılan başvurunun incelenmesi sonuçlanıyor. Sekiz muhalif oya karşın on üç oyla, İsmail Cem'i görevden alan ve Genel Müdürlüğe Nevzat Yalçıntaş'ı getiren kararnamelerin yürütmesinin durdurulmasına karar veriliyor (Giritli,1975,9).

Cem Danıştay kararı kendisine tebliğ edildikten sonra TRT'ye gidip görevine başlıyor. Bu ilk gidiş aslında bir ortam yoklaması oluyor. Ertesi gün

gittiğinde TRT güvenlik sorumlusu kendisini binaya sokmamak yönünde emir aldığını söylüyor ve Cem'in girişine engel oluyordu. Bina içerisinde oluşan gerginlik ve engellemeler karşısında Cem binayı terk ediyor (Cem,1976,261–262). Alınan Danıştay kararının uygulanmaması üzerine Cem'in TRT Genel Müdürlüğü görevi fiilen sona eriyordu. Bir süre sonra da, Hükümet bir kararnameyle Cem'in memuriyetine son veriyor (Giritli,1975,317).

Cem, Demirel'in baskılarına rağmen 1978 yılına kadar hukuki mücadelesini sürdürüyor (Cem,2004,87). 16 Şubat 1978'de Danıştay, İsmail Cem'in TRT'nin yasal Genel Müdürü olduğuna yönelik bir karar veriyor. Böylece Cem yeniden TRT Genel Müdürlüğü koltuğuna oturuyor. Ancak 20 Nisan 1978'de Cem istifa ediyor. Cem'in istifasında Başbakan Bülent Ecevit'in etkisi olduğu; Ecevit'in, Cem'in siyasi tartışmalara girdiği gerekçesiyle görevini bırakmasını istediği sanılıyor (Muradoğlu,2002,202).

5.3.2. İsmail Cem'in Kültür Bakanlığı

Ercan Karakaş'ın Kültür Bakanlığı'ndan istifa etmesiyle boşalan bakanlığa Hikmet Çetin tarafından Cem atanıyor. Cem, Çetin'in Kültür Bakanlığı teklifini kendisine önceden de yaptığını söylüyor; O'nu ikinci defa kırmanın yanlış olacağını düşünüyor ve teklifi kabul ediyor. Böylece 1995'in 7 Temmuz'undan 6 Ekim'ine kadar sürecek olan Kültür Bakanlığı başlamış oluyor (Dündar,2008,184). Cem bir enkaz değil dev bir kurum devraldım diyerek göreve başlıyor (Kongar,2006,335).

İsmail Cem, Altın Portakal Film Festivali'nin ödül töreni için Antalya'da iken, kurulan DYP azınlık hükümeti yeni Kültür Bakanı olarak Köksal Toptan'ı atıyor ve Cem'in kısa süren Kültür Bakanlığı, devir teslim töreninin ardından son buluyor (Kongar,2006,479). Cem Kültür Bakanlığı görevinin kısa sürmesine üzülüyor, çünkü çok güzel şeyler yapmaya uygun ve keyifli bir bakanlık olarak görüyor (Dündar,2008,185).

5.3.3. İsmail Cem'in Dışışleri Bakanlığı

İsmail Cem, 1997 yılında kurulan 55. ANAP-DSP-DTP hükümetinde Dışışleri Bakanı olarak görev yaptı. 56. ve 57. hükümetlerde de Dışışleri Bakanlığı görevini yürüten Cem bu görevini 5 yıl sürdürüyor (İnternethaber, 2007).

Cem göreve başladığı 1997 Temmuzunda yaptığı basın toplantısında hedeflerini belirliyor ve bunlara uyararak beş yıllık dışışleri bakanlığı görevini yürütüyor.

Cem'in dışışleri bakanlığına atanmasında şaşkırtıcı şekilde Demirel'in etkisi oluyor. Cumhurbaşkanına onay için sunulan ilk bakanlar kurulu listesinde Cem'in ismi kültür bakanı olarak geçiyor. Ancak Demirel buna itiraz ediyor ve Cem'in dışışleri bakanı olarak daha iyi hizmet edeceğini belirtiyor. Böylece Cem'in dışışleri bakanı olmasında önemli bir katkı sağlıyor (Cem,2004,88). Ecevit gece yarısı Cem'i telefonla arayarak yıllar önce TRT Genel Müdürlüğü teklif ettiği gibi şimdi de dışışleri bakanlığını teklif ediyor. Aralarında geçen kısa görüşmeden sonra Cem teklifi kabul ettiğini Ecevit'e söylüyor (Dündar,2008,197-198).

Cem yeni oluşum sürecinde yer almak için, DSP'den istifa eden bakan ve milletvekilleri furçasına katılarak, Temmuz 2002'de dışışleri bakanlığından istifa ediyor (Ntvmsntv, 2002).

ÜÇÜNCÜ KESİM

İSMAİL CEM'İN DEĞERİNİN ORTAYA KONMASI

Çalışmanın bu kesimine kadarki kısmı dikkate alındığında, değişik açılardan olaya bakmanın, çalışmaya çok önemli katkılar sağladığı açık şekilde görülmektedir. Çalışmanın formatı gereği çözümlene sürecine ilerleyen bölümlerde devam edilecektir. Bu doğrultuda altıncı bölümde “İsmail Cem Hakkında Yapılmış Çalışmalar Sınıflandırılarak Tanıtılması” yedinci bölümde “İsmail Cem’in Uygulamaları Bakımından İncelenmesi” sekizinci bölümde “İsmail Cem’in Günümüz İçin Önemi Yapıtlarından, Fikirlerinden Ve Uygulamalarından Bu Gün (Daha İyi) Nasıl Yararlanılabilir” dokuzuncu bölümde “İsmail Cem’in Gelecek İçin Önemi” konuları ele alınarak çalışma olgunlaştırılmaya çalışılacaktır.

6. İSMAİL CEM HAKKINDA YAPILMIŞ ÇALIŞMALARIN SINIFLANDIRILARAK TANITILMASI

İsmail Cem’i doğru bir şekilde anlamak için ona değişik kesimlerin bakış açılarını ortaya koymak çok önemli katkılar sağlayacaktır. İsmail Cem Hakkında yazılı ve görsel birçok çalışma arşivlerdeki yerlerini almış bulunmaktadır. Bu çalışmada amaca doğrudan hizmet eden beş çalışmaya yer verilmiştir. Zaten ilerleyen satırlarda sunulacak olan bu çalışmalardan bazıları yazılı ve görsel çalışmalardan geniş ölçüde yararlanmışlardır.

6.1. İsmail Cem’in TRT Dönemini Konu Alan Çalışmalar

Çalışmanın bu alt başlığında İsmail Cem’in TRT’de çalıştığı dönemi konu alan eserler tanıtılmıştır

6.1.1. İsmail Cem Dosyası

(1975, Ankara, Anka Yayınları, 1. basım, 318)

Kitap Hakkında: Kitap İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü dönemini konu alan kapsamlı bir araştırma çalışmasıdır.

Kitabın Özeti: Çalışma İsmail Cem'in TRT Genel Müdürü olmasından, TRT'den ayrılmasına kadar olan süreci oldukça kapsamlı bir şekilde anlatıyor. O döneme ait birçok bilgi ve belge çalışmada yer alıyor.

Öncelikle Cem'in TRT Genel Müdürlüğüne atanma süreci Ecevit'in ve Cem'in anlatımıyla aktarılıyor. Ayrıca kitabın ilk bölümünde Cem'le Solak'ın yapmış oldukları röportaja yer veriliyor.

Kitabın ikinci bölümünde Cem'in TRT Genel Müdürlüğü'ne atanmasıyla yaşanan tartışmalara ve olaylara yer veriliyor. O dönemlerde en çok tartışılan konulardan biri Cem ve onun TRT'si oluyor. Tartışmalar hem basında hem de TBMM oturumlarında genişçe yer alıyor. Kitabın bu bölümünde meclis tutanaklarından faydalanılarak, Cem ve TRT ile ilgili, AP ve CHP milletvekilleri arasında geçen tartışmalar birebir okuyucuya aktarılıyor.

Kitabın üçüncü bölümünde Cem'in görevden alınma süreci anlatılıyor. MC Hükümeti'nin kurulmasından kısa bir süre sonra Cem görevden alınıyor. Cem görevden alındıktan sonra, kendisini görevden alan ve onun yerine Nevzat Yalçıntaş'ı atayan kararnamenin yürütmesinin durdurulmasıyla ilgili Danıştay'a dava açıyor. Danıştay'ın yürütmeyi durdurma kararı almasından sonra Cem tekrar çalışmak için TRT'ye gidiyor; ancak TRT'ye girişi engelleniyor. Cem'in yürüttüğü hukuk mücadelesi, basında yer alan haberler ve davayla ilgili resmi evraklardan da yararlanılarak ayrıntılı olarak anlatılıyor.

6.1.2. İsmail Cem Olayı

(1975, İstanbul, Panda Yayınları, 1. basım,92 s.)

Kitap Hakkında: Cem'in TRT Genel Müdürlüğü yaptığı dönemi konu alan bir çalışma.

Kitabın Özeti: Kitapta öncelikle İsmail Cem hakkında kısa bilgiler verildikten sonra, Cem'in TRT Genel Müdürlüğü'ne atanmasından sonra yaşanan olaylar anlatılıyor. Cem'in yaptığı ilk basın toplantısından başlayarak, o döneme ait belgelerin bir araya getirilmesiyle oluşan bir çalışma. Çalışmanın ilk bölümünde Cem'in atanmasına muhalif kesimlerin görüşlerine yer veriliyor. Cem hakkında muhalif basında çıkan haberlerden bazıları kitapta olduğu gibi aktarılıyor.

Kitabın Yorum başlıklı bölümünde yazarın o dönemde yaşanan olaylara ilişkin kendi değerlendirmelerine yer veriliyor. Yazar Cem'e yöneltilen eleştirilerin haksız olduğunu belirtiyor ve eleştirileri kendi penceresinden cevaplamaya çalışıyor. Cem döneminde yapılan eleştirilere üzüldüğünü belirtiyor ve Cem döneminde yapılan çalışmaların halkın yararına yapıldığını belirtiyor. Ayrıca Cem'e destek veren değişik sivil toplum kuruluşlarının, hükümet yetkililerinin ve halkın düşüncelerini de bu bölümde aktarıyor.

Kitabın son bölümünde kurulan MC Hükümeti'nin nasıl davranacağı ihtimalleri üzerine öngörülerde bulunuyor. Yazar İsmail Cem'i TRT'de çok başarılı olsa da hükümetin kısa sürede Cem'in yerine bir yeni genel müdür atayacağını söylüyor ve yine Cem'i överek çalışmasını tamamlıyor.

6.2. İsmail Cem'i Konu Alan Çalışmalar

Çalışmanın bu alt başlığında İsmail Cem'i konu alan çalışmalar tanıtılmıştır.

6.2.1. Selanik'ten İstanbul'a: İpekçiler ve İsmail Cem

(2002, İstanbul, Bakış Yayınları, 3. basım, 271 s.)

Kitap Hakkında: Araştırma inceleme türünde yazılmış bir kitap.

Kitabın Özeti: Kitabın ilk bölümlerinde İpekçi Ailesi hakkında bilgiler veriliyor. 1700'lerde toplu halde, Yahudilikten İslamiyet'e geçerek, din değiştiren İpekçilerin, 1800'lü yıllarda yine toplu halde Selanik'ten İstanbul'a göç ettikleri belirtiliyor. İsmail Cem'in dedesinin İstanbul'da ticaretle ilgilendiği babasının ise Türk sinemasının ilk otuz yılına damga vurduğu anlatılıyor. Ayrıca, İpekçilerin

Cezzarlar, Şamlılar ve Tokaylar gibi büyük ailelerle evlilikler yaparak, bu güçlü ailelerle akrabalık ilişkisi kurduklarından söz ediliyor.

İsmail Cem'in aile kökeni hakkında bilgi verildikten sonra, Cem'in yaşam hikâyesi anlatılıyor. Varlıklı bir ailenin çocuğu olan Cem'in iyi okullarda öğrenim gördüğü, iyi eğitim aldığı ve mutlu bir çocukluk geçirdiği anlatılıyor. Daha sonra Cem'in meslek yaşamı inceleniyor. 1960'ların ortalarında gazeteciliğe başlayan Cem'in, TRT Genel Müdürlüğü, siyaset yaşamı, bakanlık yaptığı dönemler, sendikacılığı anlatılıyor.

Kitabın son kısmında Cem'in kişilik yapısı hakkında bilgiler veriliyor. Cem'in en belirgin özellikleri olarak kitapta; kibar, çalışkan, farklı fikirlere açık, üretken bir insan olduğu belirtiliyor. Ayrıca Cem'in koyu Galatasaray taraftarlığından, akvaryum balıkçılığına ve fotoğraf çekmeye meraklı olduğundan bahsediliyor.

Kitabın ek bölümünde Cemal Süreyya, Taha Akyol, Erol Manisalı ve The Economist dergisinin İsmail Cem hakkındaki görüşlerine yer veriliyor. Ayrıca kitabın sonunda Cem'in, ailesinin ve akrabalarının fotoğrafları bulunuyor

6.2.2. İsmail Cem'in Ardından

(2007, İstanbul, Cem Ofset, 1. basım, 154)

Kitap Hakkında: İsmail Cem'in ölümünün ardından basında çıkan yazıların derlenmesiyle oluşturulmuş bir çalışmadır.

Kitabın Özeti: İsmail Cem'in yakın dostlarından Dr. Oktay Duran, Cem'in ölümünden sonra Cem hakkında söylenen sözlerden çok etkilendiğini ve bunları bir kitap haline getirmeyi düşündüğünü söylüyor. Dönemin Cumhurbaşkanı'ndan Başbakanı'na değişik gazetecilerden Cem'in yakın dostlarına, birçok siyasetçiden bürokratlara kadar değişik çevrelerden onlarca insanın Cem hakkındaki görüşleri kitapta yer alıyor.

Kitap aslında Cem'in siyaset üstü bir kişilik olduğunu ortaya koyuyor. Cem'le farklı görüşteki birçok insan Cem hakkında övgü dolu sözler sarf ediyor. Uzunca yıllar Cem'le rakip partilerde siyaset yapmış siyaset adamları dahi Cem'i

övmekten geri durmuyor. Bu övgü dolu sözler sadece Türkiye'deki siyasetçi ya da gazetecilerden gelmiyor, ayrıca dünyanın birçok ülkesinden Cem'i tanıyan insanlar da Cem'in ölümüne üzüntülerini ve Cem'e saygılarını sunuyorlar.

Cem'e yönelik görüşlerin ortak özelliği Cem'in sevecen, uzlaşmacı, farklı fikirlere açık, çalışkan, dürüst bir insan olduğu yönündedir. Bilgi birikimiyle, kültürüyle, davranışlarıyla örnek bir siyasetçi olduğu, Dışişleri Bakanlığı yaptığı süre boyunca Türkiye'ye önemli katkılar sağladığı belirtiliyor.

6.2.3. Ben Böyle Veda Etmeliyim

(2008, İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 6. basım, 297 s.)

Kitap Hakkında: Can Dündar'ın söyleşi tarzında yazmış olduğu bir kitaptır. Dündar'la Cem'in yüz yüze yaptığı görüşmeler, Cem'in hastalığının ilerlediği dönemlerde, Cem'in aldığı notlar, teyp kasetleri, Cem'in hasta yatağından faksлады yazılardan oluşan bir çalışmadır.

Kitabın Özeti: Kitap beş bölümden oluşmaktadır. Kitabın ilk bölümünde Cem'in çocukluk yıllarına ait hatıralarına yer verilmiştir. Dündar, Cem'in çocukluk yıllarını anlatırken oldukça mutlu görüldüğünü belirtiyor. Varlıklı ve geniş bir ailenin çocuğu olan Cem, oldukça mutlu bir çocukluk geçirdiğini söylemektedir. Cem fikrinsel gelişiminin oluşmasında çocukluk yıllarının büyük etkisi olduğunu belirtiyor. Okuduğu kitapların, eğitim gördüğü okulların ve ailesinin kendisinin düşünsel gelişmesinde oynadığı rol bu bölümde anlatılıyor.

Kitabın ikinci bölümü Cem'in gençlik yıllarını anlatmaktadır. Türkiye'nin çalkantılı olduğu dönemlerde Cem eğitim için Lozan'a gidiyor. Orada yaşadıkları kitabın bu bölümünde geniş olarak işleniyor. Yurda dönüşte gazeteciliğe adım atması, Elçin Cem'le tanışmaları ve evlilikleri anlatılıyor. Üçüncü bölüm Cem'in TRT yıllarına ayrılmış. Cem'in bu döneminin mücadelelerle geçtiğinden söz ediliyor. Pek istekli olmadan başladığı TRT Genel Müdürlüğü, onun için bir savaşa dönüşüyor. Baskılar karşısında yılmadan doğru bildiği şeyleri yapma savaşı. Cem bu dönemi yorucu ancak eğitici bir dönem olarak anlatıyor.

Dördüncü bölümde Cem'in siyaset yaşamı inceleniyor. Cem daha çocukluk yıllarından başlayan ve üniversite yıllarında şekillenen düşüncelerini zamanla daha da geliştiriyor. Yazdığı köşe yazıları ve kitaplarla aslında sürekli siyasetin içinde yer alıyor. 1987 yılına gelindiğinde milletvekili olarak aktif siyasette yer almaya başlıyor. Kültür Bakanlığı daha sonra Dışişleri Bakanlığı yapıyor. Ve kendi kurduğu parti, YTP, dönemi geliyor. Tüm bu siyaset yılları Cem'in samimi anlatımıyla kitabın dördüncü bölümünü oluşturuyor. Kitabın beşinci ve son bölümünde Cem'in özel uğraşları anlatılıyor. Fotoğrafçılığı, Galatasaray taraftarlığı, akvaryum balıkçılığı, çocuklarıyla ve eşiyle olan ilişkileri bu bölümde işleniyor.

7. İSMAİL CEM'İN UYGULAMALARI BAKIMINDAN İNCELENMESİ

Cem'in uygulamalarını ortaya koymak, her şeyden önce onun fikirleriyle olan tutarlılığını ortaya koymamızı sağlayacaktır. Böylece somut olarak uygulamaları günümüzdeki takipçilerine ışık tutacağı gibi geleceğe dair politika yapıcılara da güvenilir bir referans tespit edilmiş olacaktır.

7.1. İsmail Cem'in Gazeteciliği-Yazarlığı

Cem (1987,183) yazarlığı tüm günü kapsayan bir iş olarak görüyor. Bütün gün kitap da okusa bir başka iş de yapsa, hatta çocuklarıyla uğraşsa, onun da yazarlığın bir kesitini oluşturduğunu söylüyor.

Cem yazılarında anlatmak istediğini yazan, baskılardan çekinmeyen bir tutum izliyor. 12 Mart döneminde Milliyet'te gazeteci olarak çalışıyor. O dönemde gazeteler üzerinde olan baskıdan çekinmeden yazılarını yazıyor. Tabi bu yazılarda biraz oynama oluyor, aksi halde yayınlanması zor. Cem yazılarını yazar ve Abdi İpekçi'ye götürür ancak İpekçi Cem'e kızar ve bunu yayınlamayacağını söyler. Ancak cem yazı üzerinde bir iki ufak oynama yapar ve yazıyı tekrar götürür; yine olmaz. Cem bu işlemi üç beş defa tekrarlar. Sonunda Abdi İpekçi bıkar ve yazının yayınlamasına izin verir. Yazının anlatımı değişmiştir ancak, Cem anlatmak istediğini yazısında anlatabilmiştir (Dündar,2008,79).

Cumhuriyet Gazetesi'nde ikinci sayfadan sorumlu olarak çalışıyor. Bu sayfaya “düşüncelerin düşüncesi” adını koyuyor. İstedığı zaman bu köşede yazı yazma hakkına sahip iken, genç yaşına rağmen imza fetişizmine kapılmadan bu sayfayı daha geniş kullanıma açıyor. Cem Cumhuriyet Gazetesi'nde çalıştığı dönemde üst görevlerde olmasına rağmen, gidip matbaada çalışır, sayfaların başında durur, gazetenin her aşamasında yer alır. Bunlarla uğraşırken yazı yazmaya vakit bulamadığını ama bundan rahatsız olmadığını söylüyor; çünkü bu ortak ürünün olabildiğince başarılı olması için çalışmak onu mutlu ediyor. Sonuçta gazetenin tirajını yüz binleri aşan bir duruma getiriyorlar (Dündar,2008,73). Gazete çıkıncaya kadar onun başında olmayı Güneş Gazetesi'nde de sürdürüyor. Gazetenin basılıp, ilk sayfasını eline almadan rahat edemediğini söylüyor (Dündar,2008,162).

7.2. İsmail Cem'in Siyasetçiliği

Cem'in siyasal düşüncelerinin oluşmasında, Almanların, Alman ekolünün, özellikle de sosyal demokrasinin öncüleri olan, Bernstein ve Kautsky'nin , Willy Brandt'ın önemli etkisi olduğunu söylüyor (Cem,2005,95).

Bütün sosyal demokrat nitelikli partilerin ortak özelliğinin parti üyesinin, il ve ilçe teşkilatının partinin aldığı kararlarda söz sahibi olduğunu belirten Cem bu amaçla SHP-MKYK üyesi iken Katılımcı Çalışma Modeli olarak adlandırdığı çalışmayı hazırlıyor ve bu çalışma SHP-MKYK tarafından kabul edilerek yurt genelinde uygulanıyor. Cem bu çalışmanın getireceği katkıyı şöyle ifade ediyor.

“Katılımcı siyaset modeli, parti-içi dengelerde yeni bir faktör yaratır. Çalışan ve düşünce üreten, politikaya katılan üye, bu modelde avantajlıdır. Aynı şekilde, il ve ilçe birimlerinin partideki söz ve pay sahipliği de artar. Bunlara karşılık hizipçilik, bölge özellikli ilişkiler, dar kadroculuk anlayışları dengelerdeki ağırlıklarından dolayı kaçınılmaz şekilde kaybeder. Katılımcı parti çalışmalarının oluşturduğu yapıcı tartışma ve düşünce üretimi ortamında, çağdaş sosyal demokrat partilerinkine benzeyen, düşünceler çerçevesinde oluşmuş beraberlikler, hizip özellikli kümelerin yerini alır.” (Cem,1987,164).

Cem siyasal bir partide yer alıyorsa bu partide yer alan örgütle sürekli bir dirsek temasında oluyor. Üyesi olduğu partinin tabanının düşüncelerini, izleyen ve

önerilerini alan örgüt birimlerini bir hayli dolaşan bir çalışma yürütüyor ve bu çalışmalardan öğrendiğini belirtiyor (Cem,1987,183).

Cem, Baykal'la birlikte SHP içerisinde "Yeni Sol" adıyla, sosyal demokrat ideolojiye daha bağlı, sosyal demokrasinin ideolojik tercihleri ve sosyal tabanı doğrultusunda daha yenilikçi, değişimci, eşitlikçi, özgürlükçü, tek kelimeyle daha çağdaş bir sosyal demokrat partiye dönüşüm çabası içerisinde olmuştur (Cem-Baykal,1992,159).

3 Ağustos 2002 günü mecliste Kopenhag Siyasi Kriterleri'nin kabulü açısından önemli oylamalar yapıldığında Cem'in başkanlığındaki YTP idamın kaldırılması yönünde oy kullanmıştır (Bila, 2003,160).

7.3. İsmail Cem'in Devlet Adamlığı

TRT Genel Müdürü olarak başladığı devlet adamlığı görevini siyasetçi ve bakan olarak sürdüren Cem Türk Kamu Yönetimine yepyeni bir soluk ve standardı yüksek bir anlayış getirmiştir. Takip eden satırlarda İsmail Cem'in Türk Kamu Yönetimine yaptığı katkılar ortaya konulacaktır.

7.3.1. İsmail Cem'in TRT Genel Müdürlüğü

Cem TRT'de Genel Müdürlük yaptığı dönemde alışılmışın aksine personelin ayağına giderek onlarla tanışıyor. Bunu yapmasının nedenini de çoğu çalışanın kendisinden yaşça büyük olmasına bağlıyor. Onlarla tanışmak için kendi ayağına gelmelerini beklemenin doğru olmayacağını düşünüyor (Cem,1976,14).

Devletin parasını boş yere harcamamak, harcatmamak, kurumun parasına sahip çıkmak gibi bir prensip ediniyor. Bunun sonucu olarak da birçok arkadaşıyla ilişkilerinin bozulduğunu söylüyor. TRT'nin iyi maaş veren bir kurum olmasından dolayı birçok insanın TRT'ye girmek için kendisine hatırlı insanlardan kartvizit getirdiğini; ancak kendisinin torpile karşı olduğunu ve kimseye torpil yapmamayı kendine düstur edindiğini söylüyor (Cem,1976,16)

Cem, genel müdürlüğü döneminde olabildiğince hukuka bağlı kaldığını ve bundan dolayı bazı çevrelerce eleştirildiğini ve hatta üzerine biraz baskı yapılınca geri çekileceği izlenimi oluştuğunu söylüyor. Demirel ve Fevzioğlu'nun haklı

itirazları nedeniyle onlara televizyonda söz hakkı tanınması bu izlenime neden oluyor. Ancak, bunu zayıflık gibi görüp, başka meselelerden dolayı üstüne gidenler olmasına rağmen, bunun yanlışlığını kısa sürede anlıyorlar. Hukuku her daim hâkim kılmaya çalışıyor (Dündar,2008,103).

TRT’de Genel Müdürlük yaptığı dönemde kurumda bulunan bazı personelden memnun olmadığını; ancak, mevcut yasalar çerçevesinde bunlara yapabileceği tek şeyin, onları başka illere sürmek olduğunu ancak bunu yapmanın da kendi anlayışına uymadığını söylüyor. Çünkü bu insanların bir aileleri var ve Ankara’da çocukları okula gidiyor, kurulu düzenlerini değiştirmenin kendi yapısına uygun olmadığı için onları sürgün etme yöntemini seçmiyor. Sadece onların varlığını unutmaya çalışarak iş yapan personelle çalışmalarını yürütüyor (Cem,1976,42).

Cem bu dönemde futbolu kullanarak önemli sorunları dile getirmeye çalışıyor. O dönem halkın büyük bir çoğunluğu Telespor adlı yayını izliyor. Cem bu yayından faydalanarak program içerisinde köylülerin sorunlarını televizyona aktarıyor. Telespor Köylülerle adlı bölümde, köylüler sıkıntılarını ekranlara taşıyor (Cem,1976,46).

TRT’yi kurumsallaştırmak için çaba harcıyor. Genel Müdür’e ya da hükümete göre kendini ayarlayan bir yapıdan TRT’yi kurtarmak için çaba harcıyor. Bunu halka daha iyi hizmet sunmak için en temel şartlar arasında görüyor (Cem,1976,217).

Cem’den önce başlayan çalışmaların bazılarının açılışları Cem döneminde yapılıyor. Cem bu çalışmalarından dolayı eski genel müdürlere teşekkür ederek yapılan çalışmalarda kendilerinin katkısının çok az olduğunu söyleyerek; başkalarının emeğine saygılı olma erdemini gösteriyor (Cem,1976,92).

Haber merkezinde çalışan personel üzerindeki, siyasetçilerden gelen baskıları azaltmak için, yapılan eleştirilerin kendisine yönlendirilmesi konusunda çalışanlarına emir veriyor. Bir siyasetçinin arayıp “kendisiyle ilgili haberlere neden az yer verildiği” ya da “başka bir siyasetçiye neden ekranda geniş yer verildiği” eleştirilerine karşı, kendisi cevap vermeyi seçerek personelini bir nebze de olsa siyasi baskılardan korumaya çalışıyor (Cem,1976,68).

Cem döneminde TRT’de yapılan çalışmalardan bazıları;

TRT ile GS, FB ve BJK kulüpleri arasında maçların televizyondan verilmesi konusunda ön anlaşma imzalandı. FB - GS futbol karşılaşması televizyondan naklen verildi. Televizyon yayınları, çarşamba günleri dışında haftada 6 güne ve 35 saate çıkarıldı. İstanbul Stüdyosu hizmete başladı. 1200 kw. orta dalga İstanbul Mudanya radyo verici istasyonu hizmete girdi.

TRT ile Türkiye Müzisyenler Sendikası arasında toplu sözleşme imzalandı. 700 watt gücündeki Kayseri televizyon vericisi haftada üç gün paket yayına başladı. Televizyon yayınları 7 güne çıkarıldı. 700 watt gücündeki Diyarbakır televizyon vericisi yayına başladı. 60 kw. İzmir televizyon verici istasyonu yayına başladı. TRT, Eurovision'un aktif üyesi oldu. Televizyon "Dünya Kupası" maçlarını naklen yayınlamaya başladı.

TRT, EBU'nun 1975 - 1978 yılları için Yönetim Kurulu üyeliğine seçildi. Türkiye radyolarında ilk kez "Sabahtan Sabaha" ve "Kadın Dünyası" adları ile iki canlı-kuşak yayına başladı."Türkiye'nin Sesi" radyosu Kıbrıs'a yönelik yayınlara başladı. Dünya Serbest Güreş Şampiyonası İstanbul'dan yurtdışına naklen verilmeye başlandı. Türkiye Radyoları "TRT 1" radyoları adı altında 24 saat kesintisiz ortak yayına başladı. Televizyon yayınları haftada 60 saate çıkarıldı."Türkiye'nin Sesi" radyosunun İngilizce yayınlarının süresi günde yarım saatten üç saate çıkarıldı. TRT, ilk radyo dinleyicisi araştırmasını yaptı. TRT 2 ve TRT 3 radyoları ortak yayınlarına başladılar. TRT'nin düzenlediği Eurovision şarkı yarışması finali yapıldı. Türkiye'nin Sesi Radyosu'nun Kıbrıs'a yönelik Türkçe yayınları sona erdi. TRT'nin ilk kez katıldığı 20'nci Eurovision şarkı yarışması, Stockholm'den naklen verildi. TRT, "Yayıncılık ve Haberleşme" adlı bir dergi çıkarmaya başladı. TRT'nin ilk dış haber bürosu Kuzey Kıbrıs Türk Federe Devleti'nde açıldı (TRT İnternet Sitesi, 2008).

7.3.2. Bakanlıklar dönemi

50. Hükümette 1995'in 7 Temmuz'undan 6 Ekim'ine kadar sürecek olan Kültür Bakanlığı yapan Cem, 30 Haziran 1997'de kurulan 55. ANAP-DSP-DTP

hükümetinde Dışişleri Bakanı olarak görev yaptı. 56. ve 57. hükümetlerde de 2002 yılındaki istifasına kadar Dışişleri Bakanlığı görevini 5 yıl sürdürmüştür.

7.3.2.1. İsmail Cem'in Kültür Bakanlığı

Cem TRT'de genel müdürlük yaptığından ve daha sonra edindiği deneyimlerinden dolayı, devleti ve bürokrasiyi çok iyi bildiği için, hem kurallara saygılı, hem de kısıtlayıcı hükümlerden rahatsız olmadan verimliliğini sürdüren bir tutum izliyor (Kongar,2006,69).

Cem göreve başladığında ilk olarak bakanlığın bütçesini ve personel durumunu istiyor. Sorunları çözerken o konuda derinleşerek kısa sürede o soruna çözüm getirmeyi amaçlıyor.

Cem göreve başladığında iki hazır projeyi önünde buluyor. Önemli katkılarda bulunarak, bu projeleri hem geliştiriyor hem de bu projelere kendi damgasını vuruyor.

Projelerden ilki kültür evleri projesi idi. "Arsa bizden, inşaat sizden" sloganıyla, büyük kuruluşlara başvuruyor. Dönemin İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Başkanı Tuncay Artun ile Cem, tespit edilen bir arsa üzerinde güzel bir kültür evi projesini hayata geçirmek için, protokol imzalıyorlar.

İkinci proje, Doğu ve Güneydoğu bölgelerine yollanan sanat ve kültür etkinliklerinden oluşuyor. Bu proje "Bin Sanatçı ile Doğu'ya" sloganı altında çok daha geliştirilmiş bir programa dönüştürülüyor.

Cem'in yapmaya çalıştığı bir başka çalışma, kadroları Doğu illerinde olan ama siyasi bağlantıları sayesinde görev yerlerinde bulunmayan sanatçıları görev yerlerine tekrar gönderme çalışması oluyor. Bu çalışmadan ilgili illerin valileri ve belediye başkanları mutlu oluyor. Ancak, sanatçılar bundan rahatsız oluyor ve Cem üzerinde büyük bir siyasi baskı oluşturuyorlar. Cem tüm bu baskılara göğüs geriyor. Ama tam bu arada, parti kurultayı yapılıyor. Baykal Genel Başkan ve Başbakan Yardımcısı oluyor. Cem kabine dışı kalıyor. Fikri Sağlar yeniden Kültür Bakanı oluyor ve bu proje hayata geçmeden son buluyor (Kongar,2006,70).

Cem'in bakanlık yaptığı dönemde Osmanlı'nın kuruluşunun 700. yıldönümü yaklaşmaktadır. Cem kimsenin bunun farkında olmadığını ve ilk olarak Bakanlığın

bunu gündeme getirdiğini ve herkesin bunu sahiplendiğini söylüyor. Bu konuyu gündeme getirerek Osmanlı geçmişine hak ettiği gibi ışık tutulabildiğini; Osmanlının konuşulmasına, tartışılmasına, yararlı ve kayda değer yönlerinden faydalanılmasına katkı sağlıyor (Dündar,2008,185).

7.3.2.2. İsmail Cem’in Dışişleri Bakanlığı

Cem, Dışişleri Bakanı olduktan sonra Türk Dış Politikası’na yeni bir boyut getirmiştir; tarihin etkinliğinden yararlanmak. Özellikle Ortadoğu ülkelerinde, Kuzey ve Güneydoğu Afrika’da, kendilerine dostça yaklaşan, ortak tarihi doğru yorumlayıp bundan ortak imkânlar üreten bir Türkiye imajı geliştirmiştir. Türk dış siyasetini yenileyerek, tarihin olumlu birikimini değerlendirerek, büyük bir coğrafyada siyasi yakınlaşmayı gerçekleştirmiştir. Ekonomik ilişkilerin siyasi zeminini oluşturmuştur. Özellikle ihracatta artış gerçekleşmiştir. Türkiye İran ve Suriye ile yakınlaşma dönemine girmiştir. Irakla ilişkilerin belli bir ölçüde gelişmesi sağlanmıştır. Bu dönemde Türkiye’nin büyüyen saygınlığı sayesinde, Filistin’in çağrısı ve İsrail’in de buna katılmasıyla, 2000–2001 yıllarında Türkiye Ortadoğu’da barış konusunda kolaylaştırıcı bir rol oynamıştır (Cem,2004,68).

Dönemin Yunan Dışişleri Bakanı Papadreu’ ile birlikte Türk-Yunan ilişkilerinin daha iyi hale getirilmesi için bir prensibe varıyorlar. Çeşitli konularda anlaşmalar yapma imkânını araştırmak üzere Türk-Yunan dışişleri temsilcilerinin birlikte çalışmaları konusunda anlaşılıyorlar ve bunu basınla paylaşarak Temmuz 1999’da ilk ikili görüşmeleri başlatıyorlar (Cem,2004,127). Varılan anlaşmaların karşılıklı yapılacak ziyaretlerle yapılmasını öngörüyorlar. Böylece 25 yıl sonra ilk defa bir Yunan Dışişleri Bakanı resmi ikili görüşmeler için Türkiye’ye gelmekteydi; 30 yıl aradan sonra yine ilk kez, bir Türk Dışişleri Bakanı resmi görüşmeler için Yunanistan’a gidiyordu (Cem,2004,132). Ancak bu yakınlaşma kimi çevrelerce çok sıcak karşılanmıyor. Cem’in büyük sermayenin desteğini aldığını ve onların isteği doğrultusunda hareket ettiğini belirten Erol Manisalı, Cem’in bu destek doğrultusunda Apo’nun yakalanması hadisesinde Yunanistan’ı gereğince sıkıştırmadığını; Yunanistan’ı terörist devlet konumuna sokmayı başaramadığını belirtiyor (Manisalı,2007,183–186).

Cem bakanlığa geldikten sonra ulusal ve uluslararası basına ek bir iletişim kanalı açıyor. Belli başlı yabancı gazetelere, gazetecilere ve Türk gazetecilere elektronik posta gönderiyor. Görüşlerini, eleştirilerini, sorularını doğrudan Cem'e ulaştırabileceklerini basına bildiriyor ve bunları cevaplayacağını da ekliyor (Cem,2004,196).

Cem'in bakanlığı döneminde, siyaset üretirken izlediği yöntem şöyle; öncelikle bir konuda siyaset üretirken, önce kendi görüşlerini, tercihlerini, konunun ilgilileriyle paylaşıyor, onlarla tartışıyor, onların görüşlerini, eleştirilerini ve önerilerini alıyor. Daha sonra bu tartışmadan da yararlanarak, bir siyaset planını taslak şeklinde kâğıda döküyor; ardından arkadaşlarıyla tekrar bir araya gelip, bu yazılı düşünceleri geliştiriyor. Bu çalışmaların ardından, son bir metni kaleme alarak, uygulanacak politikaları bu çerçevede oluşturuyor (Cem,2004,212–213).

Bakanlıklarda genelde kullanılan yöntem, bürokratların hazırladıkları konuşma metinlerinin bakanlar tarafından okunmasıdır. Ancak Cem bu yöntemin tümüyle dışına çıkıyor. İlgili bakanlık dairesinin hazırladıklarını yine dikkatle okuyor; bazı bölümlerinden kullanacağı notları çıkartıyor. Kendi anlayışının dışında gördüğü hususları ise, arkadaşlarıyla tartışıyor, ona göre değerlendiriyor. Böylece, kendi siyaset çizgisinin mantığını, bürokrasi dışındaki birikimini bu konuşmalara yansıtıyor, konuşma planını kendisi düzenliyor, metinden okuyarak değil, doğaçtan bir yöntem kullanıyor (Cem,2005,24).

Cem, yazılı metinlere alışkanlığı, yatkınlığı nedeniyle, düşüncelerini daha iyi anlatacağını düşündüğü için, ikili görüşmelerde söylenenler not alınmıyor, resmi belge olmasına rağmen, dışişleri bakanlarına mektup gönderme yöntemini kullanıyor. Konuşmaktan çok yazarak netleşmek ona daha uygun geliyor ve bu yöntemi kullanmayı tercih ediyor (Cem,2005,29). Yazarlık yeteneğini sadece dışişleri bakanlarıyla iletişimde kullanmıyor; ayrıca, özellikle AB ile ilgili önemli karar almanın arifesinde bulunduğu zaman, AB-Türkiye ilişkilerinde Türkiye'nin bakışını Avrupa'ya daha iyi anlatmak amacıyla, kendi yazdığı makaleleri Avrupa'nın önde gelen basın kuruluşlarına göndererek yayınlanmasını sağlıyor. Böylece Avrupa'dan kamuoyu desteği alarak Türkiye lehine kararlar çıkmasını sağlamayı amaçlıyor (Cem,2005,57).

Cem, Türkiye'nin dışarıya kendini anlatmasında tarih boyutunun sürekli eksik kaldığını düşünüyor. Kendi döneminde ise uygulanan dış siyasette, tarih boyutunu oldukça etkili bir şekilde kullanıyor. Ortaya konulan güncel tezlerin çoğunda, tarihle bağlantı kurmuş, tarihten hareketle günümüzün dengelerine bakarak ve tarih birikiminden de yararlanarak strateji oluşturmuştur (Cem,2005,237).

Cem ayrıca ABD eski Dışişleri Bakanı Madeleine Albright'in öncülüğüyle, 'Eski Dışişleri Bakanları Forumu' diye bir beraberlik oluşturuyorlar. Birlikte çalışıp, birbirini tanıyan, anlaşılan eski bakanlardan seçme yaparak, bir düşünce kuruluşuna dönüştürüyorlar. Cem ölünceye kadar bu etkinliğin içinde yer alıyor (Cem,2005,53).

8. İSMAİL CEM'İN GÜNÜMÜZ İÇİN ÖNEMİ YAPITLARINDAN, FİKİRLERİNDEN VE UYGULAMALARINDAN BUGÜN NASIL (DAHA İYİ) YARARLANILABİLİR?

Çalışmanın bu bölümünde İsmail Cem'in eserlerinden, fikirlerinden ve uygulamalarından faydalanılarak günümüz toplumuna ne gibi katkılar sağlanabileceği konusunda önerilere yer verilmiştir.

(1) Kürt Sorununa Çözüm Üretmek İçin Cem'in Fikirlerinden Faydalanmak

Sadece Cumhuriyet dönemi için değil, Osmanlı'nın son dönemlerinden beri doğu ve güneydoğuda yaşanan sıkıntılara kalıcı çözümler üretmek mümkün olmamıştır. Son otuz yılda, geçmişten gelen yanlış politikaların ve uygulamaların da ortaya çıkmasında etkili olduğu ve dış güçlerin ülkemiz üzerindeki oyunlarını gerçekleştirmek için destekledikleri PKK terör örgütü bölge insanına ve Türkiye'ye ciddi zararlar vermiştir. Bölgede kalıcı bir huzur ortamı sağlamak için Cem'in "Kürt Sorununa" yönelik düşünceleri değerlendirilerek uygun çözümler bulunmalıdır.

Bu bağlamda öncelikle sorun neden-sonuç ilişkileri içerisinde tarihsel bir perspektifle analitik çözümlenmeye tabi tutulmalıdır. Daha sonra bir plan dahilinde interaktif bir dış politikayla, konuyla doğrudan ilgili komşu ülkeler başta olmak üzere kalıcı çözüm odaklı ilişkiler geliştirilmelidir.

(2) Türk Dış Politikasını Daha Başarılı Kılmak İçin Cem'in Eserlerinden ve Fikirlerinden Faydalanmak

Cem'in uzunca bir süre başarılı bir dışişleri bakanlığı yapmış olması, eserlerinin ve fikirlerinin önemini daha da artırmaktadır. Cem'in, Türkiye'nin bölgesinde daha etkin bir ülke olması yönünde neler yapılması gerektiği konusunda ortaya koymuş olduğu görüşlerinden faydalanılmalıdır. Ayrıca, Türk dış politikasında yanlış olarak nitelendirdiği pasif dış politika anlayışından kurtulmak için Cem'in görüşleri değerlendirilmelidir.

(3) AB İle İlişkilerde Cem'in Fikirlerinden Faydalanmak

Türkiye'nin AB'ye üye olması sadece Türkiye'ye değil aynı zamanda AB'ye de önemli katkılar sağlayacaktır. Ancak, hem Türk hem de AB üyesi ülke kamuoylarında Türkiye'nin AB'ye üye olması sanki AB'nin Türkiye'ye bir lütfu olacakmış gibi bir düşünce yaygındır. Bu yanlış düşüncenin değiştirilmesi ve Türkiye'nin AB'ye üye olmasının iki taraflı faydalarının olacağı iki kamuoyuna da anlatılmalıdır. Bunun için de Cem'in bu konuda ortaya koymuş olduğu fikirlerden faydalanılmalıdır.

(4) Türk Solunun Gelişmesi İçin Cem'in Fikirlerinden ve Eserlerinden Faydalanmak

Çağdaş toplumlarda siyasal tutumların belirlenmesinde etkin olan neden ekonomidir. Türkiye'de siyaset büyük oranda ekonomik temelden yoksun bir şekilde yürütülmektedir. Din ve ırk gibi üst yapı kurumları çerçevesinde belirlenen siyasal tutumlar Türk toplumuna egemendir. Türk solu da bu yapıyı kırmakta başarılı olamamıştır. Cem eserlerinde siyaseti ekonomik temele oturtmak gerektiği ve alt gelir grubuna mensup insanların çıkarlarını korumak için onların desteğini almış güçlü bir sol iktidarın ülkeye fayda sağlayacağı düşüncesindedir. Buradan hareketle sosyal demokrat görüşe mensup partilerin kendilerini Türk toplumuna daha iyi anlatmak için Cem'in eser ve görüşlerinden faydalanmalıdırlar.

(5) Etkin Bir Siyasetçi Olmak İçin Cem'in Siyasete Yönelik Uygulamalarından Faydalanmak

Cem siyaset yaşamı boyunca geniş çevrelerin takdirini kazanmış bir siyasal kişiliktir. Bu özelliğini kazanmasında etkili olan noktalar dürüst, kültürlü, çalışkan bir kişilik yapısına; ikili söz dalaşına (polemiğe) girmeyen, her kesimden insanı kucaklayan bir anlayışa sahip olması etkili olmuştur. Cem'in bu siyaset anlayışının siyasetle uğraşan insanlara benimsetilmesi yönünde çalışmalar yapılmalıdır.

(6) Gazetecilik Eğitimi Konusunda Cem'in Yazılarından Faydalanmak

Cem gazeteciliği sadece gündemin basit bir yorumunu yapmak olarak görmemiştir. Olayları değerlendirirken arkasında yatan nedenleri tespit ederek bu nedenlerden hareketle yorumlarını yapmıştır. Ayrıca toplumun içinde yer alarak onların sorunlarına yakından tanıklık ederek, bu sorunları yazılarında kaleme almıştır. Gazetecilik eğitimi alan insanlara, Cem'in yazıları iyi bir örnek olarak gösterilmeli ve derslerde önerilmelidir.

9. İSMAİL CEM'İN GELECEK İÇİN ÖNEMİ YAPITLARINDAN, FİKİRLERİNDEN VE UYGULAMALARINDAN GELECEKTE NASIL (DAHA İYİ) YARARLANILABİLİR?

Bu bölümde, İsmail Cem'in gelecek için önemine değinilmiştir. Bu amaçla, Cem'in fikirlerinden, yapıtlarından ve uygulamalarından gelecekte nasıl daha iyi yararlanılacağı irdelenmiştir.

(1) AB Müzakere Sürecinde Cem'in Fikirlerinden Faydalanmak

AB ile yürütülen müzakerelerde Türkiye üstüne düşen sorumlulukları yapmak zorundadır. Tarımda, hukuk alanında, insan haklarında... vb konularda Türkiye'nin AB standartlarını yakalamasının ülkemiz açısından olumlu katkılar sağlayacağı açıktır. Ancak, AB'nin samimiyetsiz bir şekilde Türkiye'ye kabul ettirmeye çalıştığı Azınlıklar, Kıbrıs ve Ermeni Meselesi gibi konularda,

Türkiye'nin dik bir duruş sergilemesi için, Cem'in fikirlerinden faydalanılması AB ile müzakere sürecinde olumlu katkılar sağlayacaktır.

(2) Sol Partilerin Cem'in Eserlerinden ve Fikirlerinden Faydalanması

Türkiye'de gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılması, düşük gelirli insanların yaşam standartlarının yükseltilmesi, işsizlik, eğitim ve sağlıkta her kesimin adil bir şekilde faydalanması gibi konularda etkin çözümler üretmek için sosyal demokrat bir iktidarın varlığına ihtiyaç vardır. Ancak mevcut siyasal yapı itibarıyla Türkiye'de böyle bir durumun gerçekleşmesi pek mümkün görünmemektedir. İlerleyen dönemlerde sosyal demokrat bir iktidarın gerçekleşmesi için sol kanatta yer alan partilerin, Cem'in eserlerinden ve fikirlerinden faydalanması solun iktidara gelmesinde etkili olacaktır.

(3) İsmail Cem'in Tanıtılması İçin Çalışmalar Yapmak

Cem siyasi duruşu, kişiliği, kültürü, başarıları nedeniyle örnek alınması gereken bir insandır. Cem hakkında çalışmalar yapmak, film ve kitap gibi eserler hazırlamak ve bu eserleri toplumun her kesimine ulaştırmak, topluma faydalı bireylerin yetişmesine yardımcı olacaktır.

(4) Türkiye'nin Bölgesinde Etkin Bir Güç Olması İçin İsmail Cem'in Fikirlerinden Faydalanmak.

Türkiye, çevresinde sürekli sorunlar olan bir coğrafyada yer almaktadır. Ortadoğu, Kafkaslar ve Balkanlar değişik nedenlerden dolayı güvenli ve istikrarlı olmayan bölgelerdir. Gelecekte de bu yapının bozulmayacağı görülmektedir. Ayrıca bu bölgeler siyasi ve ekonomik nedenlerden ötürü Türkiye'nin çıkarlarının yoğun olduğu bölgelerdir. Türkiye, günümüze kadarki süreçte bölgesindeki çıkarlarını koruyucu etkin bir siyaset izlememiştir. Bu olumsuz durumun gelecekte değişmesini sağlamak için, Cem'in dış politika konusunda ortaya koyduğu düşünceler karar vericiler tarafından değerlendirilmelidir.

DÖRDÜNCÜ KESİM

GENEL DEĞERLENDİRME

Çalışmanın son kesimi olan bu kesimde araştırma süresince elde edilen bulgular ve bulgulara yönelik geliştirilen öneriler ve çalışmanın genel bir değerlendirilmesinin yapıldığı genel sonuç bölümü yer almaktadır.

10. BULGULAR, ÖNERİLER VE GENEL SONUÇ

Bu bölümde araştırma sonucunda edilen bulgular, bulgular doğrultusunda geliştirilen öneriler ve elde edilen sonuçlara yer verilmiştir.

10.1. Bulgular

Araştırma sonucunda tespit edilmiş bulgular şunlardır:

Bulgu (1): İsmail Cem eğitimin önemine inanmış ve kendini sürekli geliştirmiştir.

Bulgu (2): İsmail Cem Türk düşün ve siyasal hayatına önemli katkılar sağlamış özel bir siyasetçidir.

Bulgu (3): İsmail Cem farklı siyasi görüşlerin yaşama hakkına inanmış, demokrasiyi özümsemiş bir insandır.

Bulgu (4): İsmail Cem toplumsal sorunları değerlendirirken tarihsel arka planına inerek neden-sonuç ilişkisi doğrultusunda hareket etmiş ve çözümler üretmiştir.

Bulgu (5): İsmail Cem eserlerinde çok önemsedığı sosyal demokrasi kavramını akademik bir dille incelemiş ve sosyal demokrasinin doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanması yönünde çalışmıştır.

Bulgu (6): İsmail Cem, Türkiye'nin, 700 yıllık bir Avrupa gücü olarak Avrupalılığını tescil ettirmeye ihtiyacı olmadığını ortaya koymuş ve dışişleri bakanlığı yaptığı dönemde yürüttüğü etkin politikalarla Türkiye'nin AB ile ilişkilerinde önemli rol oynamıştır.

Bulgu (7): İsmail Cem ülke sorunlarının çözümünde ve belirlenen hedeflere ulaşılmasında kendi ihtiyaçlarından ve gerçeklerinden yola çıkarak kalıcı başarı sağlanabileceği gerçeğini yalın bir şekilde ortaya koymuştur.

Bulgu (8): İsmail Cem değişik kademelerinde görev aldığı Türk kamu yönetimine özgün katkılar sağlamıştır.

10.2. Öneriler

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yönelik öneriler şunlardır:

Öneri (1): İnsanlar hangi işle uğraşırlarsa uğraşsınlar kendilerini alanlarında sürekli geliştirme arayışı içerisinde olmalıdırlar. Eğitimsiz insanlar ne özel hayatlarında ne de iş hayatlarında başarı sağlayabilmektedirler. Araştırmacı-uygulamacı eğitimin önemi, her düzeydeki okullarla birlikte yaşamın her alanında bireylere anlatılmalı, Cem ve diğer başarılı insanların hayatları örnek olarak gösterilmelidir.

Öneri (2): İsmail Cem'e gereken önem verilmeli, günümüzde ve gelecekte siyasetle uğraşan ve uğraşacak insanların Cem'den faydalanması için çalışmalar yapılmalıdır.

Öneri (3): Türk toplumunda demokrasinin gerektiği gibi işlemesi, farklı siyasi görüşlerin sorun olarak değil zenginlik olarak algılanması için Cem'in demokrat duruşundan faydalanılmalıdır.

Öneri (4): Ülkemizde sorunlara çözüm üretilirken, genelde sorunların nedenlerine bakılmadan çözümler üretilmeye çalışılmaktadır. Bu yaklaşım sorunları çözmeye yardımcı olmuyor. Ülke sorunlarına daha etkin çözümler üretmek için Cem'in bu çözüm üretme yaklaşımından faydalanılmalıdır.

Öneri (5): Ne yazık ki sosyal demokrasi Türkiye'de doğru şekilde anlaşılmamıştır. Bir kesime göre sulandırılmış sol, bir kesime göre dinsizlik, kimilerine göre kominizim öncesi süreç, vb yanlış tanımlamalar sosyal demokrasinin Türkiye'de anlaşılmadığını göstermektedir. Cem'in eserleri bu eksikliğin giderilmesi yönünde önemli katkılar sağlayacaktır.

Öneri (6): AB ile ilişkiler Türkiye'nin son elli yılına, hem iç hem de dış politikada, damgasını vuran en önemli belirleyicilerin başında gelmektedir. Bu

bağlamda Türkiye AB yolunda yapılması gereken çalışmaları kendi insanların öncelikleri doğrultusunda kanalize etmenin kaygısından başka kaygılara kapılmamalıdır. İnişli çıkışlı bir yolda ilerleyen Türkiye-AB ilişkileri Cem döneminde önemli bir sıçrama gerçekleştirmiştir. İsmail Cem döneminde yürütülen politikalar hakkında çalışmalar yapılması bu süreçte yol gösterici olarak kullanılmalıdır.

Öneri (7): Türkiye, Kürt sorunu başta olmak üzere Kıbrıs ve AB üyeliği gibi meselelerin yanında farklı birçok alanda kendi ihtiyaçlarını ve önceliklerini belirleme konusunda sistemli ve hızlı bir yapılanma içerisine girmelidir. Bu yapılanma gerçekleştirilirken İsmail Cem'in fikirlerinden faydalanılmalıdır.

Öneri (8) Türk kamu yönetiminde, yöneticilerin her şeyi en ince ayrıntısına kadar düzenleyen mevzuata bağımlı kalmaları yöneticilerin özgün bir yöneticilik sergilemeleri zorlaşmaktadır. Yöneticilerin yaratıcı davranabilmeleri için hareket alanlarını sınırlayan mevzuat olabildiğince basite indirilmelidir. Böylece yaratıcı düşüncenin önü açılacaktır. Bu doğrultuda Cem'in yöneticilik deneyimlerinden faydalanılmalıdır.

B/Ö	Ö.1.	Ö.2	Ö.3	Ö.4	Ö.5	Ö.6	Ö.7	Ö.8
B.1	■							
B.2		■						
B.3			■					
B.4				■				
B.5					■			
B.6						■		
B.7							■	
B.8								■

Çizelge 1: Bulgular ile Önerileri İlişkilendirme Çizelge

10.3. Genel Sonuç

İsmail Cem siyasette sergilediği duruşla Türk siyaset hayatında özgün bir yer edinmiştir. Hayatını okumaya, araştırmaya, yazmaya adanmış biri olarak toplumun sorunlarına çare olmaya çalışmıştır. Gazeteci olarak başladığı çalışma hayatına, TRT Genel Müdürlüğü, milletvekilliği, iki bakanlık ve birçok saygın görevi sığdırmıştır. Vermiş olduğu birçok eserle düşün hayatına yeni açılımlar getirmiştir. Özellikle sosyal demokrasi konusunda yazdığı eserleriyle ülkemizdeki önemli bir boşluğun giderilmesi yönünde katkı sağlamıştır.

“İsmail Cem, sosyal ve siyasal sorunların çözümü konusunda tarihsel bir bakış açısı ve aktif bir yaklaşım sergileyerek özgün açılımlar getirmiştir” denencesi Cem’in eserlerinin ve fikirlerinin incelenmesi sonucu doğrulanmıştır.

“İsmail Cem, Türkiye’de sosyal demokrasinin ve solun gelişmesinde özgün ve önemli katkılar sağlamış bir siyaset adamıdır” denencesi ise Cem’in siyasette göstermiş olduğu başarı ve sol üzerine yazdığı eserleri sonucunda sağladığı katkı ile kanıtlanmıştır.

“İsmail Cem’in Dışişleri Bakanlığı döneminde Türk Dış Politikası önemli atılımlar gerçekleştirmiştir.” denenceleri ise Cem’in dışişleri bakanlığı döneminde Türkiye’nin uluslararası alanda gerçekleştirdiği atılımlar dikkate alındığında doğrulanmıştır.

İsmail Cem’le ilgili çalışma yapacak araştırmacılara tavsiye edilebilecek araştırma konuları şunlar olabilir: İsmail Cem konusunu bir bütün olarak çalışma yerine, belirli noktalara yoğunlaşmaları daha yararlı olacaktır. Özellikle Cem dönemi Türk dış politikası çalışılmaya ihtiyaç duyulan bir alandır. Ayrıca ortaya koyduğu eserleri incelemeye konu edilmelidir.

EKLER

Ek-1 İSMAİL CEM'İN ÖZGEÇMİŞİ

Bu bölümde, Gazeteci, TRT Genel Müdürü, Kültür ve Dışişleri Bakanı İsmail Cem'in kronolojik özgeçmişi ve yaşam öyküsü irdelenmiştir.

Ek 1.1. İsmail Cem'in Kronolojik Özgeçmişi

1940 – İstanbul'da doğdu.

1951– Işık İlköğretim Okulu'ndan mezun oldu.

1959 – İstanbul Robert Koleji'nden mezun oldu.

1963 – Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu.

1963 – Elçin Trak ile evlendi.

1971-1974– Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şubesi Başkanlığı yaptı.

1974-1975 TRT Genel Müdürlüğü'nü yürüttü.

1981 - Paris Siyasal Bilgiler Enstitüsünde Siyaset Sosyolojisi dalında master yaptı.

1987 - İstanbul milletvekili seçildi.

1991 - İstanbul milletvekili seçildi.

1995 - Kayseri milletvekili seçildi.

1996– DSP TBMM grup yönetim kurulu üyeliği yaptı.

1987–1996 -Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) ve Batı Avrupa Birliği (BAB) Asamblesi üyeliklerine seçildi.

1989 -1991 ve 1993-95 – AKPM Sosyalist Grubu Başkanvekilliği'ne seçildi

1996– AKPM ve BAB Asamblesi Türk Parlamenter Grubu Başkanlığına seçildi

1995 - 50. Hükümette Kültür Bakanlığı yaptı.

1997 – 55. Hükümette Dışişleri Bakanlığı görevine atandı.

2002 – DSP'den ayrılarak Yeni Türkiye Partisi'ne girdi.

2002– Yeni Türkiye Partisi'ne Genel Başkanı seçildi.

2004 -YTP kendini feshederken, İsmail Cem CHP'ye katıldı.
2006 – Akciğer kanseri nedeniyle İstanbul Cerrahi Hastanesi'ne yatırıldı
2007 – Tedavi gördüğü İstanbul Cerrahi Hastanesi'nde 24 Ocak saat 09.50'de hayata veda etti.

Ek.1.2. İsmail Cem'in Yaşam Öyküsü

İstanbul'da 1940 yılında doğan İsmail Cem, 1959'da İstanbul Robert Kolejinde, 1963'te Lozan Üniversitesi Hukuk Fakültesinden mezun oldu. Paris Siyasal Bilgiler Enstitüsünde Siyaset Sosyolojisi dalında master yapan Cem, 1963 yılından itibaren çeşitli gazetelerde Yazı İşleri Müdürlüğü, Genel Yayın Müdürlüğü yaptı. Türkiye Gazeteciler Sendikası İstanbul Şubesi Başkanlığını yürüten Cem, TRT Genel Müdürlüğü görevinde bulundu. Cem, 1987 ve 1991 seçimlerinde İstanbul'dan, 1995 seçimlerinde Kayseri'den milletvekili seçildi. DSP TBMM grup yönetim kurulu üyeliğine seçilen İsmail Cem, Avrupa Konseyi Parlamenter Meclisi (AKPM) ve Batı Avrupa Birliği Asamblesi üyeliklerine seçildi. AKPM Sosyalist Grubu Başkanvekilliği'ne seçildi. AKPM ve BAB Asamblesi Türk Parlamenter Grubu Başkanlığına seçilen Cem, Avrupa Medya Enstitüsü Danışma Kurulu üyeliğini yürüttü. 50. Hükümette Kültür Bakanlığı yapan Cem, 30 Haziran 1997'de kurulan 55. Hükümette Dışişleri Bakanlığı görevine atandı. İsmail Cem, DSP'den ayrılarak Yeni Türkiye Partisi'ne girmiş ve partinin Genel Başkanı seçilmişti. YTP bilahare kendini feshederken, İsmail Cem de CHP'ye katıldı. Akciğer Kanseri nedeniyle 26 Aralık 2006 tarihinde İstanbul Cerrahi Hastanesi'ne yatırılan İsmail Cem, 24 Ocak 2007'de saat 09.50'de yaşamını kaybetti Evli olan Cem'in 2 çocuğu bulunuyor (Haberler, 2009).

EK-2 İSMAİL CEM'İN BÜTÜN YAPITLARININ TARİH SIRALAMASINA GÖRE DİZELGESİ

İsmail Cem'in belirlenebilmiş tüm yapıtları tarih sıralamasına göre aşağıda sunulmuştur:

CEM, İsmail, (1970), **Türkiye Üzerine Araştırmalar**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1976), **TRT'de 500 Gün**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1978), **Tarih Açısından 12 Mart**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1980), **Siyaset Yazıları**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1984), **Geçiş Dönemi Türkiye'si**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1984), **Demokrasi Ortak Kitap 2**, Diğerleri ile birlikte, Yayına Hazırlayanlar:Eroğlu, Hayri ve Diğ., İstanbul: YAZKO.

CEM, İsmail, (1987), **Türkiye'de Sosyal Demokrasi: Engeller ve Çözümler**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1989), "Sosyal Demokrat Ekonomi Modelinde Emegin Rolü ve Sorumluluğu", **Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı'nca Düzenlenen Sosyal Demokrasiye Ekonomi Politikaları Konulu Uluslararası Konferans**, Atatürk Kültür Merkezi,11-13 Eylül, İstanbul: Mozaik Basım ve Yayıncılık .

CEM, İsmail, (1992), **Yeni Sol**, Deniz Baykal ile birlikte, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1994), **Sol'daki Arayış**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1998) **Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm Nedir, Ne Değildir**, İstanbul: Can Yayınları.

CEM, İsmail, (2000), **Turkey In The New Century**, İstanbul: Rüstem Yayınevi.

CEM, İsmail, (2000), **Gelecek İçin Denemeler**, İstanbul: Can Yayınları.

CEM, İsmail, (2000), **Mevsimler**, İstanbul: Cem Ofset.

CEM, İsmail, (2002), **Yeni Türkiye Yeni Sözler**, YTP Programı.

CEM, İsmail, (2004), **Türkiye, Avrupa, Avrasya, / Cilt-1**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

CEM, İsmail, (2005), **Avrupa'nın "Birliği" ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

CEM, İsmail, (2007), **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İstanbul: Can Yayınevi.

EK 3. İSMAİL CEM'İN BÜTÜN YAPITLARININ KONULARINA GÖRE SINIFLANDIRILMIŞ DİZELGESİ

İsmail Cem'in bütün yapıtları yayın türlerine göre sınıflandırılarak aşağıda sunulmuştur:

Ek.3.1. Dış Politika Konulu Eserleri

İsmail Cem'in Dış Politika konulu Eserleri şöyledir:

CEM, İsmail, (2000), **Turkey In The New Century**, İstanbul: Rüstem Yayınevi.

CEM, İsmail, (2004), **Türkiye, Avrupa, Avrasya, / Cilt-1**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

CEM, İsmail, (2005), **Avrupa'nın "Birliği" ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Ek.3.2. Sol Üzerine Eserleri

İsmail Cem'in "sol" konulu Eserleri şöyledir:

CEM, İsmail, (1987), **Türkiye'de Sosyal Demokrasi: Engeller ve Çözümler**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1992), **Yeni Sol**, Deniz Baykal ile birlikte, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1994), **Sol'daki Arayış**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1998) **Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm Nedir, Ne Değildir**, İstanbul: Can Yayınları.

Ek.3.3. İsmail Cem'in Yakın Tarih Türk Siyaset ve Siyasal Yaşamını Konu Alan Eserleri

İsmail Cem'in yakın tarih Türk siyaset ve siyasal yaşamını konu alan eserleri şöyledir:

CEM, İsmail, (1970), **Türkiye Üzerine Araştırmalar**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1976), **TRT'de 500 Gün**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1978), **Tarih Açısından 12 Mart**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1980), **Siyaset Yazıları**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1984), **Geçiş Dönemi Türkiye'si**, İstanbul: Cem Yayınevi.

CEM, İsmail, (1984), **Demokrasi Ortak Kitap 2**, Diğerleri ile birlikte, Yayına Hazırlayanlar: Eroğlu, Hayri ve Diğ., İstanbul: YAZKO.

CEM, İsmail, (1989), "Sosyal Demokrat Ekonomi Modelinde Emegın Rolü ve Sorumluluğu", **Sosyal Demokraside Ekonomi Politikaları Konulu Uluslararası Konferans**, Düzenleyen: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yer: Atatürk Kültür Merkezi, 11-13 Eylül, İstanbul: Mozaik Basım ve Yayıncılık .

CEM, İsmail, (2000), **Gelecek İçin Denemeler**, İstanbul: Can Yayınları.

CEM, İsmail, (2002), **Yeni Türkiye Yeni Sözler**, YTP Programı.

CEM, İsmail, (2007), **Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İstanbul: Can Yayınevi.

Ek.3.4. İsmail Cem'in Sanata Dair Eseri

İsmail Cem'in sanata dair bir eserine ulaşılmıştır:

CEM, İsmail (2000), **Mevsimler**, İstanbul: Cem Ofset.

KAYNAKÇA

- Abgs, (2007), “İsmail Cem Vefat Etti” , Ocak 24, Erişim Tarihi: 19 Mart 2008,
www.web:<http://www.abgs.gov.tr/index.php?p=40795&l=1>
- AHMAD, Feroz, (2007), **Bir Kimlik Peşinde Türkiye**, Çeviren: KARADELİ Sedat Cem, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- AK, Seyit Ali, (2002), **İsmail Cem Sergisi**, Refo Fotoğraf Sanatı Dergisi, Sayı:6, ss:6-7, Ağustos
- AKAR, Rıdvan, Can DÜNDAR, (2008), **Ecevit ve Gizli Arşivi**, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- AKYOL, Tuba, (2003), “Meydanlarda Konuşmak Sınıfta Konuşmaktan Kolay”, Milliyet Gazetesi, Haziran 4, Erişim Tarihi: 12 Ocak 2008,
www.web :<http://www.milliyet.com.tr/2003/04/06/pazar/apaz.html>
- ARDA, Erhan, (2003), **Sosyal Bilimler El Sözlüğü**, , İstanbul: Alfa Kitabevi
- BİLA, Fikret, (2003), **Sivil Darbe Girişimi ve Ankara’da Irak Savaşları**, Ankara: Ümit Yayıncılık
- Cnntürk Blog, (2005, Temmuz 11), “Çözumsuz Sorun Yoktur”, Cnntürk İnternet Sitesi, Erişim Tarihi: 08 Ocak 2008,
www.web:<http://www.cnnturk.com/Blogs/BlogContent.aspx?BlogID=1&BlogContentID=47>
- Cnntürk, (2007), “İsmail Cem Hayatını Kaybetti”, Ocak 24, Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2008,
<http://www.cnnturk.com/2007/turkiye/01/24/ismail.cem.hayatini.kaybetti/291027.0/index.html>
- CEM, İsmail, (1970), **Türkiye Üzerine Araştırmalar**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1976), **TRT’de 500 Gün**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1980a), **Siyaset Yazıları**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1980b), **Tarih Açısından 12 Mart**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1984a), **Geçiş Dönemi Türkiye’si**, İstanbul: Cem Yayınevi

- CEM, İsmail ve Diğ. (1984b), **Demokrasi Ortak Kitap 2**, Yayına Hazırlayanlar:Eroğlu, Hayri ve Diğ.,YAZKO, İstanbul
- CEM, İsmail, (1987), **Türkiye’de Sosyal Demokrasi: Engeller Ve Çözümler**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1989),”Sosyal Demokrat Ekonomi Modelinde Emeğin Rolü ve Sorumluluğu”, **Sosyal Demokraside Ekonomi Politikaları Konulu Uluslararası Konferans**, Düzenleyen: Türkiye Sosyal Ekonomik Siyasal Araştırmalar Vakfı, Yer: Atatürk Kültür Merkezi,11-13 Eylül, İstanbul: Mozaik Basım ve Yayıncılık
- CEM, İsmail, Deniz Baykal,(1992), **Yeni Sol**, İstanbul: Cem Yayınevi
- CEM, İsmail, (1994), **Soldaki Arayış**, İstanbul: Can Yayınları
- CEM, İsmail, (1998) **Sosyal Demokrasi ya da Demokratik Sosyalizm Nedir, Ne Değildir**, İstanbul: Can Yayınları
- CEM, İsmail, (2000a), **Gelecek İçin Denemeler**, İstanbul: Can Yayınları
- CEM, İsmail, (2000b), **Turkey In The New Century**, İstanbul: Rüstem Yayınevi
- CEM, İsmail, (2002), **Yeni Türkiye Yeni Sözler**, YTP Programı
- CEM, İsmail, (2004), **Türkiye Avrupa Avrasya / Cilt-1**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- CEM, İsmail, (2005), **Avrupa'nın "Birliği" ve Türkiye**, İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları
- CEM, İsmail, (2007), **Türkiye’de Geri Kalmışlığın Tarihi**, İstanbul: Cem Yayınevi
- DURAN, Oktay, (2007), **İsmail Cem’in Ardından**, İstanbul: Cem Yayınevi
- DÜNDAR, Can, (2006),),” Filleri Tepeye Taşıyan Adam- İsmail Cem/3”, Ekim 16, Erişim Tarihi:22.Ağustos 2008,
www.web :<http://www.candundar.com.tr/index.php?Did=3604>
- DÜNDAR, Can, (2008), **Ben Böyle Veda Etmeliyim**, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları
- GİRİTLİ, İsmet, (1975), **TRT**, Ankara: Mozaik Matbaası

- GÖKÇE, Cem, (1975), **İsmail Cem Olayı**, İstanbul: Panda Yayınları
- Haberler.com, (2009), “İsmail Cem Yarın Anılıyor”, Ocak 23, Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2009,
www.web: <http://www.haberler.com/ismail-cem-yarin-aniliyor-haberi/>
- Hukukinet , (2007), “İsmail Cem’i Kaybettik”, Ocak 24, Erişim Tarihi: 20 Temmuz 2008,
www.web: <http://www.hukuki.net/forum/showthread.php?t=18127>
- Hürriyet Gazetesi, (1999), “Kürtçe TV sürprizi”, Hürriyet Arşiv, Aralık 14, Erişim Tarihi: 22. Ağustos 2008,
www.web: <http://webarsiv.hurriyet.com.tr/1999/12/14/163421.asp>
- Hürriyet Gazetesi, (2007), “İsmail Cem vefat etti”, Hürriyet Arşiv, Ocak 24, Erişim Tarihi: 21. Ağustos 2008,
www.web: <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=5828913&tarih=2007-01-24>
- İnternethaber, (2007), “Siyasetin Uzlaştırıcı Simasıydı”, Ocak 24 , Erişim Tarihi: 15 Mayıs 2008
www.web: http://www.internethaber.com/news_detail.php?id=64286
- KALYONCU, Cemal A, (2007), “Sabetaycı Avı İsmail Cem’le Başladı”, **Haftalık Haber Dergisi Aksiyon**, Sayı: 634, Şubat 29.
- KONGAR, Emre, (2006), **Ben Müsteşarken**, İstanbul: Remzi Kitabevi
- MANİSALI, Erol, (2007), **Dünya’da ve Türkiye’de Büyük Sermaye**, İstanbul: Derin Yayınları
- Medyaheber, (2007), “İsmail Cem’in Yeri Ayrıydı”, Ocak 24, Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2008
www.web: <http://www.medyahaber.com/detay.asp?hid=2152&kategori=1>
- MUMCU, Uğur, (2005), **Bu Düzen Böyle mi Gidecek**, Ankara: Umag Vakfı Yayınları
- MUMCU, Uğur, (2007), **Yolsuzluk, Şiddet, Bağımlılık**, Ankara: Umag Vakfı Yayınları
- MURADOĞLU, Abdullah, (2002), **İpekçiler ve İsmail Cem**, İstanbul: Bakış Yayınları

- Ntvmsnbc, (2002), “Dışişleri Bakanı İsmail Cem istifa etti”, Ntvmsnbc Arşiv, Temmuz 11, Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2008,
www.web :<http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/163234.asp>
- Ntvmsnbc, (2007), “İsmail Cem’i Anlattılar”, Ntvmsnbc Arşiv, Ocak 25, Erişim Tarihi: 07 Ağustos 2008,
www.web: <http://arsiv.ntvmsnbc.com/news/397900.asp>
- Radikal Gazetesi, (2008), “İsmail Cem Parkı Açıldı”, Şubat 16, Erişim Tarihi: 05 Ağustos 2008
www.web:<http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=247564>
- Sabah Gazetesi, (2007),” İsmail Cem Vefat Etti”,Ocak 24, Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2009
www.web: <http://arsiv.sabah.com.tr/2007/01/24/siy99.html>
- SARVAN, Can, GEZER, Özgür (2002), İsmail Cem Röportajı, FUQ Frequently Unasked Question-Sıkça Sorulmayan Sorular, Sayı:Eylül
- SOLAK, İsmet, (1975), **İsmail Cem Dosyası**, Ankara: Anka Yayınları
- TDK İnternet Sitesi,(2008), “Güncel Türkçe Sözlük”, Erişim Tarihi: 03 Ocak 2009
www.web:<http://www.tdk.gov.tr/TR/SozBul.aspx?F6E10F8892433CFFA AF6AA849816B2EF05A79F75456518CA>
- TRT İnternet Sitesi,(2008), ”Tarihçe” , Erişim Tarihi:23 Mart 2008
www.web:<http://www.trt.net.tr/Kurumsal/Tarihce.aspx?yil=1974>
- UMAR, Leyla, (2007), “Cem İpekçi, nasıl İsmail Cem oldu?”, Ocak 26, Erişim Tarihi: 03 Temmuz 2009
www.web:<http://www.haber7.com/haber/20070126/Cem-Ipekci-nasil-Ismail-Cem-oldu.php>
- Wikipedia, (2007), ”Sosyal Demokrasi” , Ekim 13, Erişim Tarihi: 13 Ekim 2007,
www.web: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0smail_Cem
- Wikipedia, (2008), ”İsmail Cem” , Temmuz 15, Erişim Tarihi: 15 Temmuz 2008,
www.web: http://tr.wikipedia.org/wiki/%C4%B0smail_Cem
- Yenişafak Gazetesi , (2007), “TRT'de Esti Geçti”, Ocak 24, Erişim Tarihi: 08 Mayıs 2009
www.web:<http://yenisafak.com.tr/diziler/tasfiye/tasfiye09.html>

YALÇIN, Soner, (2004) , **Efendi, Beyaz Türklerin Büyük Sırrı**, İstanbul: Doğan
Yayıncılık

YEŞİLYURT, Süleyman, (2005), **Türkiye'nin Büyük Masonları ve Sabataileri**,
Ankara: İlke Yayınları

Zaman Gazetesi , (2007), “İsmail Cem Vefat Etti”, Ocak 24, Erişim Tarihi: 05
Ağustos 2008

www.web: **<http://www.zaman.com.tr/haber.do?haberno=491958>**